

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο Μετανάστης στα Μ.Μ.Ε. : Εμπειρική διερεύνηση των
μεταναστευτικών πλαισιώσεων κατά τη δεκαετία 2014-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παραδεισανός Ιωάννης

Αθήνα, 2024

Διμελής Επιτροπή:

Φανή Κουντούρη Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και
Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (Επιβλέπουσα)

Ανδρέας Κόλλιας Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και
Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Copyright © Ιωάννης Α. Παραδεισανός, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

Η παρούσα διπλωματική είναι αφιερωμένη στην οικογένεια μου και ιδιαίτερα στον παππού μου.

*Ένα κομμάτι της ύπαρξής μας κατοικεί στην ψυχή
των υπάρξεων που μας περιβάλλουν.*

Primo Levi.

Περιεχόμενα

Πίνακες.....	4
Γραφήματα	5
Περίληψη.....	6
Abstract	7
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο πρώτο- θεωρητικός μέρος	10
1. Παρουσίαση και καταγραφή των μεταναστευτικών πλαισίων	10
1.1. Πλαίσια που παράγονται στον ειδησεογραφικό λόγο.	11
1.2. Μεταναστευτικά πλαίσια	15
2. Εννοιολογικές προσεγγίσεις του μεταναστευτικού.....	17
3. Ανάλυση μεταναστευτικού φαινομένου, αποτύπωση στην ελληνική πραγματικότητα.....	19
4. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στον Τύπο	25
Κεφάλαιο Δεύτερο	32
Η μεταναστευτική /προσφυγική κρίση στον Ελληνικό τύπο: Μεθοδολογικές προσεγγίσεις.....	32
2.1. Μεθοδολογία και Ερευνητικά ερωτήματα	32
2.2. Παρουσίαση και ανάλυση έρευνας	33
2.3. Πλαισιώνοντας το μεταναστευτικό ζήτημα - Καταγραφή των μεταναστευτικών πλαισίων	45
2.4. Κυριαρχία Μεταναστευτικών Πλαισίων	65
Κεφάλαιο Τρίτο.....	76
Συζήτηση.....	76
3.1. Συμπεράσματα.....	76
3.2. Επιστροφή στα ερευνητικά ερωτήματα	83
Αντί Επilogου	89
Βιβλιογραφία.....	92

Πίνακες

Πίνακας 1. Παρουσίαση θεματικών κατηγοριών και μεταναστευτικών πλαισίων στο σύνολο του ερευνητικού υλικού.....	35
Πίνακας 2. Καταγραφή συχνότερων πρωτοσέλιδων τίτλων του «πλαισίου προσδιορισμού ιδιότητας- ταυτότητας».	48
Πίνακας 3. Πρωτοσέλιδοι τίτλοι του «πλαισίου προσδιορισμού ιδιότητας- ταυτότητας»....	48
Πίνακας 4. Λεζάντες των πρωτοσέλιδων θεμάτων του «πλαισίου προσδιορισμού ιδιότητας- ταυτότητας».....	49
Πίνακας 6. Παρουσίαση της χρήσης φορτισμένου λεξιλογίου (λέξεων, προσδιορισμών). .	50
Πίνακας 8. Παρουσίαση τίτλων για τις συνθήκες διαμονής των μεταναστών.....	53
Πίνακας 9. Ενδεικτική αναφορά της χρήσης λεξιλογίου του «πλαισίου για τις συνθήκες διαμονής των μεταναστών».....	54
Πίνακας 10. Πρωτοσέλιδοι τίτλοι για την πλαίσιο της «οικονομικής επιβάρυνσης».	55
Πίνακας 12. Παρουσίαση πρωτοσέλιδων τίτλων του «πλαισίου της ευρωπαϊκής απόδοσης ευθύνης» στην εφημερίδα «Καθημερινή».....	57
Πίνακας 13. Παρουσίαση τίτλων του «πλαισίου ενημέρωσης ευρωπαϊκών ενεργειών» στην εφημερίδα «Καθημερινή».	58
Πίνακας 14. Παρουσίαση τίτλων του «πλαισίου ενημέρωσης ευρωπαϊκών ενεργειών» στην «Εφημερίδα των Συντακτών».	58
Πίνακας 15. Παρουσίαση χαρακτηριστικών τίτλων του «πλαισίου της κυβερνητικής πολιτικής».....	60
Πίνακας 16. Ενδεικτική αναφορά της χρήσης του λεξιλογίου του «πλαισίου κυβερνητικής πολιτικής».....	60
Πίνακας 17. Παρουσίαση πρωτοσέλιδων τίτλων της κατηγορίας : ρατσιστικών επιθέσεων κατά των μεταναστών.....	62
Πίνακας 18. Παρουσίαση πρωτοσέλιδων τίτλων της κατηγορίας : θανάτων των μεταναστών.	62
Πίνακας 19. Παρουσίαση χαρακτηριστικών τίτλων του «πλαισίου συνθηκών των μεταναστών».	63
Πίνακας 20. Παρουσίαση συγκεκριμένων τίτλων του «πλαισίου της εγκληματικότητας». .	64
Πίνακας 21. Παρουσίαση τίτλων του «πλαισίου θετικής κοινωνικής αντιμετώπισης των μεταναστών (αλληλεγγύης)».....	65

Γραφήματα

Γράφημα 1: Συνολική αναφορά στην ειδησεογραφική κάλυψη για την μετανάστευση.....	37
Γράφημα 2: Καταγραφή της μορφής που έλαβε η συνολική ειδησεογραφική κάλυψη για την μετανάστευση.....	37
Γράφημα 3: Καταγραφή πρωτοσέλιδων θεμάτων για την μετανάστευση ανά έτος.....	39
Γράφημα 4: Χαρακτηρισμός ατόμου – μετανάστη στον τίτλο-λεζάντα των πρωτοσέλιδων.....	40
Γράφημα 5: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «πρόσωπα».....	41
Γράφημα 6: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «συνθήκες διαβίωσης».....	42
Γράφημα 7: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «ναυάγιο».....	42
Γράφημα 8: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «κυβερνητική πολιτική».....	42
Γράφημα 9: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «Ευρωπαϊκή Ένωση».....	42
Γράφημα 10: Παρουσίαση των θεματικών κατηγοριών στην εφημερίδα «Καθημερινή». ...	44
Γράφημα 11: Παρουσίαση των θεματικών κατηγοριών στην «Εφημερίδα των Συντακτών».....	44
Γράφημα 12: Παρουσίαση της εξέλιξης θεματικών κατηγοριών ανά έτη. (στιγμες υψηλης-χαμηλης συγκεντρωσης).....	45
Γράφημα 13: Παρουσίαση της εξέλιξης των μεταναστευτικών πλαισίων ανά έτη.....	70
Γράφημα 14: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαισίου κοινωνικής - οικονομικής επιβάρυνσης ανά έτος (πλαίσιο 3)».....	71
Γράφημα 15: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαισίου κυβερνητικής πολιτικής ανά έτος (πλαίσιο 5)».....	72
Γράφημα 16: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαισίου συνθηκών διαβίωσης μεταναστών ανά έτος (πλαίσιο 6)».....	72
Γράφημα 17: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαισίου ευθύνης της Δύσης- Ε.Ε. ανά έτος (πλαίσιο 4α)».....	73
Γράφημα 18: Παρουσίαση της εξέλιξης των μεταναστευτικών πλαισίων στην εφημερίδα «Καθημερινή».....	74
Γράφημα 19: Παρουσίαση της εξέλιξης των μεταναστευτικών πλαισίων στην «Εφημερίδα των Συντακτών».....	75

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να σκιαγραφήσει την πλαισίωση του μεταναστευτικού φαινομένου, η οποία εφαρμόζεται σε πρωτοσέλιδη μορφή από δυο εθνικά έντυπα μέσα ενημέρωσης. Ειδικότερα, μέσω της εφημερίδας «Καθημερινή» και της «Εφημερίδας των Συντακτών» επιχειρούμε να εντοπίσουμε το είδος της πλαισίωσης που εφαρμόζεται για να μεταδοθεί και να παρουσιαστεί ως πρωτοσέλιδο θέμα το μεταναστευτικό φαινόμενο κατά τα έτη 2014-2019. Ως κεντρικός ερευνητικός άξονας ορίζεται η αναζήτηση του είδους της ταυτότητας που προσλαμβάνει η έννοια του μετανάστη στην δημόσια σφαίρα.

Πιο συγκεκριμένα, αναζητήσαμε την κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη, η οποία διαπλάθεται από τα συγκεκριμένα έντυπα και αποδίδεται σχηματοποιημένη στον δημόσιο λόγο. Ως προς την μεθοδολογία χρησιμοποιήσαμε την παραγωγική μέθοδο της θεωρίας του «frame analysis», η οποία συνέβαλε στην βέλτιστη διαχείριση του ερευνητικού μας υλικού. Για την διεξαγωγή της έρευνας εστιάσαμε στην μελέτη 446 πρωτοσέλιδων άρθρων των δυο εφημερίδων από τον Ιανουάριο του 2014 έως και τον Δεκέμβριο του 2019.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία καλούμαστε να απαντήσουμε είναι : «πώς οι δυο εθνικές εφημερίδες, (η «Καθημερινή» και η «Εφημερίδα των Συντακτών»), αναγνωρίζουν και περιγράφουν την ταυτότητα του «μετανάστη» κατά τα έτη 2014-2019» καθώς και «ποια είδη της ειδησεογραφικής πλαισίωσης για την μετανάστευση χρησιμοποιούνται ώστε να συγκροτηθεί η ταυτότητα του μετανάστη και υστέρη ν' αποδοθεί στο δημόσιο λόγο».

Λέξεις κλειδιά : μετανάστης, πλαισίωση, ταυτότητα, κοινωνική αναπαράσταση, Μ.Μ.Ε, τύπος,

**“The Migrant in the Media : Empirical investigation
of the migration framing during the decade 2014-2019”**

Paradeisanos Ioannis

Abstract

This thesis aims to outline the framing of the migration phenomenon, which is applied in front page form by two national newspapers. In particular, through the newspaper "Καθημερινή" and "Εφημερίδα των Συντακτών" we attempt to identify the type of framing applied to broadcast and present as a front-page issue the migration phenomenon in the years 2014-2019. The central research axis is defined as the search for the kind of identity that the concept of immigrant assumes in the public sphere.

More specifically, we sought the social representation of the immigrant, which is shaped by these forms and is rendered schematized in public discourse. As far as is concerned the methodology, we used the productive method of the theory of "frame analysis", which contributed to the optimal management of our research material. In order to conduct the research, we focused on the study of 446 front-page articles of the two newspapers from January 2014 to December 2019.

The research questions we are called upon to answer are “how the two national newspapers, ("Η Καθημερινή" and "Εφημερίδα των Συντακτών"), recognize and describe the identity of the "migrant" in the years 2014-2019” as well as “which of the types of news framework on migration are used to compose the identity of the immigrant and then render it to public discourse”.

Key words: migrant, framing, identity, social representation, media, press,

Εισαγωγή

Ας εκκινήσει η θεωρητική διαδρομή της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας, με την παραδοχή ότι το μεταναστευτικό φαινόμενο προσδιορίζεται ως ένα αέναο και διαχρονικό γεγονός, το οποίο διαπερνά όλες τις κοινωνικές και χρονικές περιόδους. Δημιουργώντας πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές μετασχηματίζει εξ ορισμού την κοινωνική πραγματικότητα. Βάσει της βιβλιογραφίας, διαπιστώνεται ότι το μεταναστευτικό ζήτημα πολλές φορές στην δημόσια σφαίρα εννοιολογείται και καθίσταται ορατό όχι ως κοινωνικό φαινόμενο αλλά ως «πρόβλημα». Χαρακτηρισμός, ο οποίος αποδίδει στο φαινόμενο της μετανάστευσης εκ προοιμίου αρνητικό περιεχόμενο, εφόσον ο μετανάστης θεωρείται δυνάμει δημιουργός ή υπεύθυνος μιας προβληματικής κατάστασης. Βεβαίως το μεταναστευτικό ζήτημα μπορεί να αναγνωστεί ως «πρόβλημα» εστιάζοντας στα αντικειμενικά προβλήματα που καλούνται ν' αντιμετωπίσουν τα άτομα- μετανάστες.¹ Η εννοιολόγηση του ως κοινωνικού προβλήματος δεν προέρχεται από την διαπίστωση ότι έχει δημιουργηθεί μια «δυσλειτουργία» στην κοινωνική πραγματικότητα, η οποία απαιτεί ρύθμιση, αντιθέτως καθίσταται σαφές ότι έχει προκύψει ένα φαινόμενο το οποίο χρήζει νοηματοδότησης².

Ανεξάρτητα από την εννοιολόγηση του φαινομένου, γενική παραδοχή αποτελεί το γεγονός ότι η μετανάστευση ταυτίζεται με την έννοια της κινητικότητας, ωστόσο, γίνεται διάκριση μεταξύ δυο βασικών τύπων μετανάστευσης. Ο πρώτος τύπος αφορά στην εσωτερική μετανάστευση, η οποία πραγματοποιείται εντός των συνόρων ενός συγκεκριμένου κράτους, επί της ουσίας, υπάρχει διαφοροποίηση του χώρου διαμονής άλλα εντός της ίδιας εθνικής επικράτειας. Ο δεύτερος τύπος αφορά στην εκούσια ή ακούσια αλλαγή της χώρας διαμονής- του κράτους- που επιχειρείται από το πρόσωπο – μετανάστη και ονομάζεται διεθνής μετανάστευση ταυτιζόμενη τις περισσότερες φορές με την γενική έννοια του μεταναστευτικού φαινομένου³.

¹ Μαρβάκης Α., Παρσάνογλου Δ., Παύλου Μ., «Εισαγωγή», Μετανάστες στην Ελλάδα : «προβλήματα», κοινωνικά φαινόμενα και υποκείμενα », Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, (2001), 2009, σελ. 14-15

² Κεφάλαιο 1, «Ο ανταγωνισμός για το νόημα, Η ανταγωνιστική διάσταση, Οι διαστάσεις της πολιτικής δημοσιότητας», Πολιτική Δημοσιότητα και Εξουσία, Κόμματα και Μ.Μ.Ε. στην Ελλάδα τη δεκαετία του 2000, Τυπωθήτω, 2011, σελ. 64

³ Καψάλης Α., «Εννοιολογικά στοιχεία σχετικά με τη Μετανάστευση», *Μετανάστευση και εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα*, 2017, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Προσεγγίζοντας το φαινόμενο της διεθνούς μετανάστευσης και σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) για τους προσφυγές⁴, επισημαίνονται αρκετά ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Καταγράφεται εν συνόλω, μια πληθυσμιακή ανοδική πορεία των ποσοστών των ατόμων που μεταναστεύουν από το 2014 έως και το 2019. Ειδικότερα, ενώ κατά το έτος 2014 ο παγκόσμιος μεταναστευτικός πληθυσμός ανέρχεται στα 59,2 εκατομμύρια, κατά το έτος 2019 έχει σημειώσει σημαντική άνοδο, ανερχόμενος στα 79,5 εκατομμύρια. Πιο συγκεκριμένα, έως και το τέλος του 2019 παρατηρείται ότι συνολικά 79,5 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν βίαια εκτοπιστεί από τις χώρες διαμονής τους. Επιπλέον, εντοπίζεται διαφοροποίηση αναφορικά με τις χώρες από τις οποίες προέρχονται οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί, ενώ το 2010 το Αφγανιστάν, Ιράκ και η Σομαλία αποτελούσαν κυρίως τις χώρες προέλευσης τους, κατά το 2019, το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού τους (68%) προέρχεται από χώρες όπως τη Συρία, Βενεζουέλα, Αφγανιστάν, Νότιο Σουδάν κλπ.

Εστιάζοντας στη δομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, πρέπει να επισημανθεί ότι αναπτύσσεται σε τρία βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος θα παρουσιαστεί αρχικά η θεωρητική ανάλυση για την λειτουργία της «πλαίσιασης/framing effect» καθώς και τα πλαίσια που καταγράφονται στην βιβλιογραφία. Έπειτα θα συζητήσουμε τις εννοιολογικές προσεγγίσεις του φαινομένου της μετανάστευσης, την αποτύπωση και συζήτηση της μετανάστευσης στην Ελλάδα καθώς και τον τρόπο που τα ΜΜΕ συζητούν το μεταναστευτικό φαινόμενο. Στο δεύτερο μέρος θα επισημανθεί η μεθοδολογική προσέγγιση για την διεξαγωγή της μελέτης καθώς και τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία καλούμαστε ν' απαντήσουμε. Έπειτα θα εστιάσουμε στα μεταναστευτικά πλαίσια, τα οποία αναδύονται και χρησιμοποιούνται στην συγκεκριμένη έρευνα. Θα επικεντρωθούμε και στην κυριαρχία ορισμένων «ισχυρών» πλαισίων έναντι άλλων στο σύνολο της έρευνας. Στο τρίτο μέρος, αρχικά θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματα που έχουν προκύψει και έπειτα θα επιστρέψουμε στα ερευνητικά μας ερωτήματα, που αποτελούν κεντρικό ερευνητικό άξονα. Καταληκτικά, αντί επιλόγου, επιχειρούμε μια συνολική αποτύπωση της έρευνας και καταγράφουμε ορισμένες σκέψεις που την συνοδεύουν.

Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, σελ. 1-12

⁴ UNHCR, «Forced Displacement in 2019», *Global Trends*, σελ. 1-84

Κεφάλαιο πρώτο- θεωρητικός μέρος

1. Παρουσίαση και καταγραφή των μεταναστευτικών πλαισίων

Ο μηχανισμός της πλαισίωσης των μέσων επικοινωνίας αποτελεί εξ ορισμού πολιτική πράξη⁵ με την στενή του όρου έννοια, καθώς ο αντίκτυπος της δύναται να δημιουργήσει σημαντικές αλλαγές σε ολόκληρο το πολιτικό - κοινωνικό φάσμα. Γεγονός το οποίο κατ' επέκτασιν μπορεί να οδηγήσει στην χάραξη μιας κυβερνητικής πολιτικής εστιασμένη σε συγκεκριμένα σημαντικά σημεία του διακυβεύματος.⁶ Ειδικότερα, η πλαισίωση μπορεί να λειτουργήσει ως «σημασιοδοτικός μηχανισμός είτε ως «μηχανισμός έμμεσης πειθούς».⁷ Επί της ουσίας, έχει την δυνατότητα αρχικά να ορίσει, να νοηματοδοτήσει οποιοδήποτε κοινωνικό γεγονός, και μέσω αυτής της νοηματοδότησης να υποδείξει και τον τρόπο που θα σχηματιστεί το γεγονός στην δημόσια σφαίρα. Ορίζοντας το κοινωνικό διακύβευμα, αναδεικνύεται εκ των προτέρων μια ορισμένη πτυχή του και υποδεικνύεται a priori ο τρόπος διαχείρισης και ρύθμισης του είτε από τους κυβερνητικούς φορείς (κυβερνητική πολιτική) είτε από κοινωνικούς φορείς.

Συνεπώς, αν το μεταναστευτικό φαινόμενο οριστεί ως «κοινωνικό πρόβλημα» και ο μετανάστης νοηματοδοτηθεί ως «παραβατικό -εγκληματικό στοιχείο», η απόδοση του φαινομένου στην κοινωνική πραγματικότητα θα συντελεστεί με όρους καταστολής και «μη ανοχής» της κατάστασης που δημιουργείται. Εν προκειμένω, η αντίληψη που συγκροτείται προσεγγίζει την μετανάστευση με όρους αναχαίτισης και όχι με όρους ρύθμισης και κοινωνικής ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών. Η

⁵ Lawlor A., «Framing Immigration in the Canadian and British News Media», Canadian Journal of Political Science, Revue canadienne de science politique, Vol.48, No. 2 (2015), Canadian Political Science Association and the Société québécoise de science politique, p. 329-355

⁶ Brüggemann M., Humprecht E., Nielsen R. K., Kari Karppinen K., Cornia A., Esser F., «How debates on the state of the press are shaped in Finland, France, Germany, Italy, United Kingdom and United States, Framing the Newspaper Crisis», Journalism Studies, Vol. 17, No. 5, (2016), Taylor & Francis, p. 533–551

⁷ Κουντούρη Φ., «Προτείνοντας μία τυπολογία πλαισίων, Κεφάλαιο 3. Η διαμόρφωση των ερμηνευτικών πλαισιώσεων. λειτουργίες, προσεγγίσεις και τυπολογία πλαισίων» *Τα δημόσια προβλήματα στην πολιτική ατζέντα, θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*, ΣΕΑΒ, Αθήνα, 2015, σελ 68-69

συγκρότηση του διακυβεύματος στο δημόσιο λόγο, ορίζεται ως στάδιο της δημοσιοποίησης, το οποίο έχει ως προέκταση την έναρξη της διαδικασίας της νοηματοδότησης του, της απόδοσης ορισμού εντός ενός πεδίου πολιτικής-κοινωνικής διεκδίκησης. Εν συνεχεία, αφού έχει σημασιοδοτηθεί το διακύβευμα, ακολουθεί το στάδιο της πολιτικοποίησης του, όπου το γεγονός εμφανίζεται στο δημόσιο λόγο. Κατά το συγκεκριμένο στάδιο, προσδιορίζονται διάφορες εναλλακτικές μέθοδοι από κοινωνικούς – κυβερνητικούς και άλλους φορείς ως προς την κατεύθυνση που πρέπει να λάβει η ρύθμιση και η διευθέτηση του.⁸ Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η πλαισίωση μπορεί να αναφερθεί ως «η επιλογή και η επισήμανση ορισμένων πτυχών γεγονότων ή ζητημάτων και η δημιουργία συνδέσεων μεταξύ τους, ώστε να προωθηθεί μια συγκεκριμένη ερμηνεία, αξιολόγηση ή / και λύση. Δίνοντας έμφαση σε ορισμένες πτυχές και υπογραμμίζοντας ή αγνοώντας άλλες, τα πλαίσια παρέχουν τα όρια ή τη δομή για τη σκέψη των θεμάτων»⁹

1.1. Πλαίσια που παράγονται στον ειδησεογραφικό λόγο.

Ο μηχανισμός της πλαισίωσης δημιουργεί και παράγει τα λεγόμενα «πλαίσια-frames», τα οποία στην συνέχεια διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην διαμόρφωση του γεγονότος. Αρχικά, η εφαρμογή τους οδηγεί στην κατασκευή της πραγματικότητας, η οποία συντελείται λόγω της ανάδειξης και παρουσίας ορισμένων πτυχών ενός γεγονότος. Το κεφαλαιώδες ζήτημα της παραγωγής των πλαισίων, το οποίο έχει ως συνέπεια την κατασκευή της πραγματικότητας, έγκειται στο γεγονός ότι λειτουργούν ως «φορείς νοημάτων και συμβολικών αναπαραστάσεων του κόσμου»¹⁰. Καθίσταται σαφές, όπως έχει υπογραμμιστεί, ότι τα μέσα ενημέρωσης αποτελούν βασικό πυλώνα του πολιτικό-κοινωνικού συστήματος καθώς ασκούν επιρροή στην κοινή γνώμη και διαμορφώνουν την δημόσια σφαίρα.

⁸ Κουντούρη Φ., «Προτείνοντας μία τυπολογία πλαισίων, Κεφάλαιο 3. Η διαμόρφωση των ερμηνευτικών πλαισιώσεων. λειτουργίες, προσεγγίσεις και τυπολογία πλαισίων» *Τα δημόσια προβλήματα στην πολιτική ατζέντα, θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*, ΣΕΑΒ, Αθήνα, 2015, σελ 68

⁹ Harris T. C., Gruenewald J., «News Media Trends in the Framing of Immigration and Crime, 1990–2013», *Social Problems*, Vol. 67, No. 3 (2020), Oxford University Press, p. 452-470

¹⁰ Guzman L. A., «Evolution of News Frames During the 2011 Egyptian Revolution: Critical Discourse Analysis of Fox News's and CNN's Framing of Protesters, Mubarak, and the Muslim Brotherhood», *Journalism & Mass Communication Quarterly*, (2015), Northern Illinois University, p. 1-19

Εντός του δημοσιογραφικού λόγου συγκροτείται αυτό που ονομάζεται ειδησεογραφικό πλαίσιο, αποτελώντας μια έκφραση του μηχανισμού της πλαισίωσης των μέσων ενημέρωσης. Ο ειδησεογραφικός λόγος, δεδομένης της δυναμικής που παρουσιάζει, είναι αδύνατον να εφαρμοστεί σε κενό νοήματος πεδίο. Αν ληφθεί ως δεδομένο το γεγονός ότι η έννοια της «είδησης» λειτουργεί ως «κεντρική οργανωτική ιδέα»¹¹, γίνεται αντιληπτή η επίδραση που ασκεί ο «ειδησεογραφικός λόγος», ως φορέας ιδεών και νοημάτων. Προσλαμβάνοντας εξ ορισμού τις ιδιότητες της πλαισίωσης, μπορεί να αποτελέσει ένα γνωστικό οδοδείκτη, καθώς συγκεντρώνει γνωστικά νοήματα, ταξινομεί και αξιολογεί πληροφορίες για τα γεγονότα. Επί της ουσίας, όταν ο ειδησεογραφικός λόγος αρθρώνεται δημόσια έχει ήδη συντελεστεί νοηματική σύνδεση μεταξύ των επιμέρους πληροφοριών, στοιχείο που οδηγεί ταυτόχρονα και στην ανάδειξη ορισμένων νοηματικών συνόλων που αξιολογούνται ως συναφή με το γεγονός, που μεταδίδεται. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της επιδραστικότητας των Μ.Μ.Ε. προς την κοινή γνώμη, έρχεται ως αποτέλεσμα της εφαρμογής των λειτουργιών που διαθέτουν. Εστιάζοντας στην ειδησεογραφική κάλυψη ενός ζητήματος, τα Μ.Μ.Ε. έχουν την δυνατότητα αρχικά να επιλέξουν ποια πτυχή του εκάστοτε γεγονότος θα παρουσιαστεί καθώς και να καθορίσουν την συχνότητα εμφάνισης - παρουσίας του γεγονότος στην δημόσια σφαίρα. Ο συνδυασμός των εν λόγω δυνατοτήτων ορίζεται ως «μηχανισμός της πλαισίωσης». Επί της ουσίας, η επιλεκτική παρουσίαση και η έντονη ανάδειξη ενός ζητήματος, αποτελούν τις κύριες μεθόδους επιρροής των Μ.Μ.Ε. στην κοινή γνώμη.

Ανεξαρτήτως της επιρροής που ασκεί, μπορεί η ίδια η πλαισίωση να αποτελεί και μια γνωστική μέθοδο -καθοδήγησης¹² της κοινής γνώμης αναφορικά με τα σημαντικά ζητήματα που απασχολούν τον δημόσιο διάλογο. Αν ληφθεί υπόψη ότι μπορούν να κατασκευάσουν την πραγματικότητα, μπορούν σαφώς και να την ερμηνεύσουν, ως εκ τούτου λειτουργούν και ως «σχήματα» της ερμηνείας.¹³ Το γεγονός προσλαμβάνει την έννοια του πλαισίου, όταν οι πληροφορίες που μεταδίδονται, σκοπεύουν να διαμορφώσουν μ' έναν συγκεκριμένο τρόπο την

¹¹ Pan Z., Kosicki M. G., «Framing Analysis: An Approach to News Discourse», *Political Communication*, Volume 10, Routledge (1993), p. 55-75

¹² Lawlor A., «Framing Immigration in the Canadian and British News Media», *Canadian Journal of Political Science*, *Revue canadienne de science politique*, Vol.48, No. 2 (2015), Canadian Political Science Association and the Société québécoise de science politique, p. 329-355

¹³ Pan Z., Kosicki M. G., «Framing Analysis: An Approach to News Discourse», *Political Communication*, Volume 10, Routledge (1993), p. 55-75

αντίληψη της κοινής γνώμης σχετικά με το γεγονός *per se*. Αυτό επιτυγχάνεται, όπως έχει αναφερθεί με την επιλεκτική παρουσίαση των πληροφοριών, η οποία ταυτόχρονα οριοθετεί και το εύρος μετάδοσης τους. Στην δημιουργία ενός ειδησεογραφικού πλαισίου συμβάλλουν αρκετοί παράγοντες όπως για παράδειγμα, η ηθελημένη χρήση ορισμένων λέξεων κατά την παρουσίαση ενός γεγονότος. Δημιουργοί και φορείς του εν λόγω πλαισίου ορίζονται, *ex officio*, οι δημοσιογράφοι, οι οποίοι ασκώντας «την ερμηνευτική δημοσιογραφία»¹⁴, προχωρούν όχι μόνο στην μετάδοση της πληροφορίας αλλά και σε ερμηνεία, που εμπεριέχει και την ταυτόχρονη αξιολόγηση των γεγονότων. Η ερμηνεία στην οποία καταλήγουν, μπορεί πολλές φορές να είναι αποτέλεσμα επιλογής μεταξύ ιδεολογικών συγκλίσεων και αξιολογήσεων που προκύπτουν από την εκτίμηση των εκάστοτε δημοσιογράφων.¹⁵

Ειδικότερα, στην συνέχεια της ανάλυσης, επιχειρείται καταγραφή των γενικών ειδησεογραφικών πλαισίων, τα οποία συναντώνται στην βιβλιογραφία και κατόπιν παρουσιάζονται τα είδη των ειδησεογραφικών πλαισίων, που συναντώνται όταν τα μέσα ενημέρωσης αναφέρονται στο μεταναστευτικό ζήτημα. Τα μέσα ενημέρωσης θεωρούνται θεμελιώδης άξονας διαμόρφωσης στάσεων και αντιλήψεων της κοινής γνώμης. Η παρουσίαση ενός ειδησεογραφικού γεγονότος καθορίζει και την πρόσληψη του από την κοινή γνώμη. Ύστερα από ερευνητική ανασκόπηση, οι Semetko & Valkenburg επισημαίνουν ότι εντοπίζονται διάφορα γενικά είδη ειδησεογραφικών πλαισίων¹⁶, στοιχείο, το οποίο αποδεικνύεται εξαιρετικά ωφέλιμο για την ανάλυση της εν λόγω μελέτης. Ειδικότερα, σύμφωνα με την τυπολογία των Semetko & Valkenburg διακρίνονται πέντε είδη πλαισίων: Το «συγκρουσιακό πλαίσιο – conflict frame», το οποίο αναδεικνύει τις αντιλήψεις, απόψεις και στάσεις των διαφόρων κοινωνικών φορέων ή θεσμών. Επιχειρείται προσήλωση στην συγκρουσιακή- ανταγωνιστική διάσταση αναφορικά με τα διακυβεύματα, προβάλλοντας πτυχές τους στο δημόσιο διάλογο που έχουν ως επίκεντρο την αντιπαράθεση. Το «πλαίσιο του ανθρώπινου ενδιαφέροντος» χαρακτηρίζεται από την παρουσίαση πτυχών ενός ζητήματος, ιδωμένου όμως από μια αρκετά φορτισμένη

¹⁴ Patterson E. T., «The News Media: An Effective Political Actor?», *Political Communication*, Harvard University (1997), p. 445-455

¹⁵ Pan Z., Kosicki M. G., «Framing Analysis: An Approach to News Discourse», *Political Communication*, Volume 10, Routledge (1993)p. 55-75

¹⁶ Semetko H. A. Valkenburg P. M. ,«Framing European Politics : A Content Analysis of Press and Television News», *Journal of Communication*, International Communication Association, (2000), p.93-109

συναισθηματική και συγκινησιακή οπτική. Επικεντρώνεται στο πρόσωπο ή στο άτομο, παραβλέποντας το σύνολο της είδησης- γεγονότος. Ως εκ τούτου, αποδίδεται στην δημόσια σφαίρα το γεγονός υπό το πρίσμα της δραματοποίησης και της συναισθηματικής φόρτισης προς τα πρόσωπα. Επιπλέον, δύναται ν' αποφέρει σημαντικά οφέλη στους ιδίους τους φορείς της ενημέρωσης (M.M.E.) καθώς η δραματοποιημένη απόδοση των γεγονότων ελκύει και ενδιαφέρει τους πολίτες, την κοινή γνώμη περισσότερο από την μεμονωμένη δημοσιογραφική κάλυψη ενός ζητήματος. Ωστόσο, διαφαίνεται ότι σε περιόδους κρίσεων, το πλαίσιο διεγείρει τον ψυχολογικό παλμό των ανθρώπων, γεγονός που τελικά τους οδηγεί σε μια πιο αρνητική στάση απέναντι στην κρίση¹⁷. Στη συνέχεια το «πλαίσιο οικονομικών συνεπειών» («economic consequences frame») εστιάζει στην ανάδειξη των οικονομικών πτυχών του εκάστοτε διακυβεύματος και κατ' επέκτασιν στην αξιολόγηση του βάσει οικονομικών κριτηρίων. Επικεντρώνεται στην οικονομική πτυχή του γεγονότος, το οποίο αξιολογείται με όρους οικονομικής ωφέλειας ή κόστους- ζημίας. Επιπλέον, εντοπίζεται το «πλαίσιο ηθικής» («morality frame») κατά το οποίο αναδεικνύεται και τίθεται ως βασική παράμετρος, η ηθική διάσταση την οποία έχουν την δυνατότητα να προσλάβουν τα γεγονότα – οι ειδήσεις. (ηθική διάπλαση- αξιολόγηση των ζητημάτων). Η αξιολόγηση των γεγονότων στην βάση των ηθικών κανόνων και αξιών, συντελείται με λανθάνοντα τρόπο μέσω παραθέσεων απόψεων και αντιλήψεων που υπερασπίζονται την ηθική διάσταση των διακυβευμάτων.

Καταληκτικό αλλά άκρως σημαντικό θεωρείται το «πλαίσιο απόδοσης ευθύνης» («responsibility frame») μέσω του οποίου δύναται είτε να υποδειχθεί ο υπεύθυνος επίλυσης του γεγονότος είτε να υποδειχθεί ο υπεύθυνος πρόκλησης του. Ειδικότερα και σύμφωνα με τον Iyengar παρατηρείται η διάκριση δυο μεθόδων απόδοσης της ευθύνης, της θεματικής πλαισίωσης, («thematic frame») και της επεισοδιακής-περιπτωσιολογικής πλαισίωσης («episodic frame»). Επί της ουσίας, τα μέσα ενημέρωσης, ανταποκρινόμενα στην ειδησεογραφική κάλυψη ενός γεγονότος έχουν την τάση είτε να εστιάζουν μεμονωμένα στο γεγονός, είτε στο άτομο (περιπτωσιολογική πλαισίωση) είτε να πλαισιώνουν εν συνόλω το γεγονός

¹⁷ An S.K. *, Gower K., « How do the news media frame crises? A content analysis of crisis news coverage», Public Relations Review 35, Public Relations Review (2009), p. 107-112

προσδίδοντας κοινωνική διάσταση στο διακύβευμα (θεματική πλαισίωση). Η χρήση αυτών των μεθόδων συνεπάγεται και την ανάλογη απόδοση ευθύνης. Όσον αφορά στην περιπτωσιολογική – επεισοδιακή προσέγγιση, ο καταλογισμός της ευθύνης αποδίδεται μεμονωμένα σ' ένα άτομο (ατομικιστική θεώρηση), εν αντιθέσει, με την θεματική προσέγγιση, κατά την οποία το γεγονός είναι αποτέλεσμα συνδυασμού κοινωνικών παραγόντων, ως εκ τούτου επισημαίνεται ο συλλογικός- κοινωνικός καταλογισμός της ευθύνης.¹⁸

1.2.Μεταναστευτικά πλαίσια

Τα συγκεκριμένα πλαίσια αποτελούν βασικό μεθοδολογικό οδηγό, προκειμένου να μελετηθεί και αναλυθεί οποιοδήποτε γεγονός, υπό το πρίσμα του μηχανισμού της ειδησεογραφικής πλαισίωσης. Ωστόσο, πολλές φορές, παρατηρείται διαφοροποίηση των πλαισίων αναλόγως της ιδιαιτερότητας του ερευνητικού αντικειμένου. Επί παραδείγματι, εστιάζοντας στο αντικείμενο της εν λόγω μελέτης, το οποίο αφορά στην κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη, τα είδη των ειδησεογραφικών πλαισίων διαφοροποιούνται εφόσον αφορούν στο μεταναστευτικό ζήτημα. Επισημαίνεται όμως ένας βασικός διαχωρισμός των μέσων ενημέρωσης, ο οποίος εδράζεται στον τρόπο πρόσληψης και εννοιολόγησης του προσώπου του μετανάστη. Η διάκριση αφορά στο είδος της πλαισίωσης που προσλαμβάνει, η ταυτότητα του «μετανάστη». Υπό αυτό το πρίσμα, αναφέρεται το «πλαίσιο του θύματος» και το «πλαίσιο του εισβολέα»¹⁹. Ειδικότερα, σύμφωνα με το «πλαίσιο θύματος» προβάλλεται, πρωτίστως από τα μέσα ενημέρωσης, η εικόνα του μετανάστη ως θύματος, το οποίο έρχεται αντιμέτωπο με αρκετά δυσχερείς συνθήκες, ως προς την μετέγκατασταση του, μετακίνηση του καθώς και ως προς τις συνθήκες διαβίωσης. Στον αντίποδα, βάσει του «πλαισίου εισβολέα», ο μετανάστης χαρακτηρίζεται ως απειλή, ως εισβολέας και προσδίδεται, a priori αρνητική φόρτιση στην ταυτότητα του ατόμου «ως μετανάστη». Όπως κάθε διακυβευόμενο ζήτημα, για το οποίο εφαρμόζεται ο μηχανισμός της πλαισίωσης, έτσι και το ζήτημα της πλαισίωσης της

¹⁸ Nelson T. E., Oxley Z., Clawson R. A., «Toward a Psychology of Framing Effects», *Political Behavior*, Vol. 19, No. 3 (Sep., 1997), p. 221-246

¹⁹ Joris W., Haenens L., Van Gorp B., Mertens S., «The refugee crisis in Europe: a frame analysis of European newspapers», *Migrants, Refugees and the Media. The New Reality of Open Societies*, Routledge, 2018, p. 59-80

ταυτότητας του μετανάστη, παράγει σύμφωνα με την βιβλιογραφία, ορισμένους διαφορετικούς τύπους ειδησεογραφικών πλαισίων, οι οποίοι δύνανται ν' ενταχθούν και να αναγνωστούν βάσει των αντιτιθέμενων γενικών πλαισίων που αναφέρθηκαν ανωτέρω.

Συνεπώς, σύμφωνα με την ειδησεογραφική διάκριση της πλαισίωσης για την μετανάστευση, είναι δυνατόν να εντοπιστούν οκτώ είδη μεταναστευτικών πλαισίων²⁰. Αρχικά, εντοπίζεται η διαδικασία επαναπροσδιορισμού της έννοιας του μετανάστη – αιτούντος άσυλο. Επιχειρείται η ένταξη της σε συγκεκριμένες κατηγορίες όπως σ' εκείνη των «παράνομων μεταναστών» («πλαίσιο προσδιορισμού ιδιότητας-ταυτότητας»). Εν συνεχεία, η δημόσια συζήτηση στα μέσα ενημέρωσης, σχετικά με την ταυτότητα του μετανάστη είναι δυνατόν να συσχετιστεί με την αριθμητική καταγραφή του μεταναστευτικού πληθυσμού στην εκάστοτε χώρα. Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμός των μεταναστών, [είτε των ατόμων που δέχεται μια χώρα, είτε των ατόμων που καταγράφονται ότι μεταναστεύουν] αποτελεί το κεντρικό σημείο αναφοράς της πλαισίωσης του μεταναστευτικού ζητήματος («πλαίσιο αριθμητικής καταγραφής»). Ένα συμπληρωματικό πλαίσιο συγκροτείται στην βάση της αντίληψης, ότι οι μετανάστες αποτελούν βάρος στην αγορά εργασίας αλλά και γενικότερα στο κοινωνικό σύστημα («πλαίσιο οικονομικής – κοινωνικής επιβάρυνσης»). Κινούμενο σε μια συλλογιστική πορεία «κινδύνου», καταγράφεται ένα ακόμη πλαίσιο, το οποίο αναγνωρίζει στο πρόσωπο του μετανάστη, ένα μελλοντικό κίνδυνο (είτε ως ενδεχόμενο εγκληματία είτε ως πιθανό τρομοκράτη). («πλαίσιο εγκληματικότητας – απειλής»). Επιπλέον, εμφανίζεται το «πλαίσιο της αυστηροποίησης των ελέγχων», το οποίο αρχικά θέτει ως προτεραιότητα την εφαρμογή αυστηρότερων μέτρων για την μεταναστευτική πολιτική των κρατών και υποστηρίζει την απέλαση των μεταναστών – αιτούντων άσυλο, των οποίων η αίτηση έχει απορριφθεί από το εκάστοτε κράτος. («πλαίσιο αυστηροποίησης κυβερνητικής πολιτικής»). Πρέπει να ειπωθεί ότι, τα αναφερθέντα πλαίσια, αναπτύσσονται και εφαρμόζονται βάσει της αρνητικής αντίληψης για την ταυτότητα του μετανάστη, που επιτάσσει το «πλαίσιο του εισβολέα». Το έκτο κατά σειρά πλαίσιο επικεντρώνεται στις συνέπειες (θετικές) που δύναται να φέρει το φαινόμενο της μετανάστευσης στην

²⁰ Joris W., Haenens L., Van Gorp B., Mertens S., «The refugee crisis in Europe: a frame analysis of European newspapers», *Migrants, Refugees and the Media. The New Reality of Open Societies*, Routledge, 2018, p. 59-80

οικονομία του εκάστοτε κράτους καθώς και στον πολιτισμό του. («πλαίσιο θετικής οικονομικής - πολιτιστικής συνέπειας»). Το εν λόγω πλαίσιο μπορεί να ενταχθεί στην γενική κατηγορία του «πλαισίου θύματος», υπό την προϋπόθεση ότι η κατάσταση του μετανάστη ως θύματος μπορεί να προσληφθεί μέσω της συναισθηματικής κατανόησης της θέσης του. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι καταρχήν είναι αρκετά ριψοκίνδυνο να ενταχθεί απόλυτα στην έννοια της ταυτότητας του μετανάστη ως «θύματος».

Στον αντίποδα, το πλαίσιο που εντάσσεται στην γενική κατηγορία της «πλαισίωσης θύματος», αφορά στα προβλήματα, στις συνθήκες και στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το άτομο που φέρει την ιδιότητα του μετανάστη. («πλαίσιο αντικειμενικών δυσχερειών»). Το τελευταίο είδος της ειδησεογραφικής μεταναστευτικής πλαισίωσης αφορά στην απόδοση ευθύνης για την διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος, είδος το οποίο έχει αναφερθεί ως «πλαίσιο ευθύνης – «responsibility frame». Εν προκειμένω, η στάση, ο ρόλος και η ευθύνη του δυτικοευρωπαϊκού κόσμου, κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) αποτελούν το κεντρικό πυλώνα του πλαισίου που ονομάζεται «πλαίσιο ευθύνης της Δύσης».

2. Εννοιολογικές προσεγγίσεις του μεταναστευτικού.

Το μεταναστευτικό φαινόμενο σε παγκόσμια κλίμακα καθίσταται απόλυτα σαφές ότι είναι ένα εν εξελίξει κοινωνικό γεγονός. Αξίζει να σημειωθεί, όπως έχει αναφερθεί από την βιβλιογραφία, ο όρος της «κρίσης μετανάστευσης – crisis migration ή κρίση της κινητικότητας- crisis movement-²¹». Η «κρίση κινητικότητας» μπορεί να χαρακτηριστεί ως η τάση των ατόμων για εγκατάλειψη του τόπου διαμονής λόγω πραγματικής ή ενδεχόμενης απειλής ή κινδύνου για την ζωή και την ασφάλεια τους. Θα πρέπει να αναγνωστεί η συγκεκριμένη κρίση κινητικότητας όχι ως μια χρονικά προσδιορισμένη διαδικασία αλλά ως μια διαρκής μετακίνηση πληθυσμιακών ομάδων εντός της παγκόσμιας γεωγραφίας. Όπως έχει σημειωθεί, η έννοια της μετανάστευσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια της κινητικότητας. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία καταγράφονται διάφοροι τύποι κινητικότητας,

²¹ Καψάλης Α., «Κρίση μετανάστευσης και μεταναστευτική κρίση», *Μετανάστευση και εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα*, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, 2017, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

«θετική/αρνητική ελευθερία για την μετανάστευση»²². Εκκινώντας από τις προσδοκίες των ατόμων – δυνάμει μεταναστών, στην περίπτωση που οι ικανότητες μετανάστευσης (προσδοκίες) είναι υψηλές, τότε καταγράφεται, το καθεστώς της «εκούσιας κινητικότητας». Πρόκειται για ένα είδος κινητικότητας, το οποίο εξ ορισμού χαρακτηρίζει τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Στην περίπτωση που οι δυνατότητες μετακίνησης είναι χαμηλές, τότε διαμορφώνεται το καθεστώς της «ακούσιας ακινησίας», δημιουργώντας ένα αίσθημα παγίδευσης. Ωστόσο, εάν οι προσδοκίες και οι δυνατότητες μετακινήσεις παραμένουν χαμηλές τότε προκύπτει το καθεστώς της «συγκρατητικής ακινησίας», το οποίο, όμως, μπορεί να προκαλέσει μελλοντικά μετακίνηση- κινητικότητα. Στην αντίθετη περίπτωση (υψηλές δυνατότητες - χαμηλές προσδοκίες) διαμορφώνεται το καθεστώς είτε της «εκούσιας ακινησίας & ακούσιας κινητικότητας είτε της ακούσιας δια-κινητικότητας».

Επιπροσθέτως, στη βιβλιογραφία εντοπίζεται και μια διαφορετική αλλά αρκετά συναφής έννοια, η οποία είναι άκρως χρήσιμη για την πορεία της θεωρητικής ανάλυσης. Ειδικότερα, όπως αναφέρουν οι μελετητές κατά την διάρκεια της έρευνας αναδύεται, η έννοια της «μεταναστευτικής κρίσης»²³, η οποία δεν πρέπει να συγχέεται με την «κρίση της μετανάστευσης- κρίση της κινητικότητας». Η «μεταναστευτική κρίση» αφορά στην διαχείριση της πληθυσμιακής – μεταναστευτικής κινητικότητας, περιλαμβάνει ως έννοια τις διαδικασίες ελέγχου και διαχείρισης των μεταναστευτικών πληθυσμών. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι η έννοια της «μεταναστευτικής κρίσης» συνδέεται με την έννοια της «μεταναστευτικής πολιτικής». Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η μεταναστευτική πολιτική εφαρμόζεται ως συνέπεια της «μεταναστευτικής κρίσης». Επί της ουσίας, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η μεταναστευτική πολιτική μπορεί να οριστεί ως «το σύνολο των δηλώσεων και των νομοθετικών και μη παρεμβάσεων, ρυθμίσεων ή παραλείψεων των οργάνων ή των φορέων της πολιτείας, οι οποίες αφορούν σε όλες τις εκφάνσεις του φαινομένου των διεθνικών μετακινήσεων πολιτών, με όποιον τρόπο ή σε οποιονδήποτε βαθμό και αν εμπλέκεται μια συγκεκριμένη χώρα σε αυτές τις μετακινήσεις.»²⁴ Η

²²Καψάλης Α., «Οι θεμελιώδεις θεωρίες για τη μετανάστευση και η αναζήτηση μιας πληθυντικής προσέγγισης», *Μετανάστευση και εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα*, 2017, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

²³ Καψάλης Α., «Κρίση μετανάστευσης και μεταναστευτική κρίση», *Μετανάστευση και εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα*, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, 2017, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

²⁴Καψάλης Α., «Οι θεωρίες για την μελέτη των πολιτικών για τη μετανάστευση», *Μετανάστευση και εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα*, 2017, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής,

«μεταναστευτική πολιτική» ως κρατική πολιτική δομείται γύρω από δυο βασικούς άξονες, αφενός, τον πολιτικό σχεδιασμό που στοχεύει στην διαχείριση και στον έλεγχο των μεταναστευτικών αφίξεων (immigration control policy) και αφετέρου τον πολιτικό σχεδιασμό που εστιάζει στην πλήρη κοινωνική ένταξη των μεταναστών σε ζήτημα εργασίας και γενικότερης διαβίωσης στην χώρα υποδοχής (immigration policy).

3. Ανάλυση μεταναστευτικού φαινομένου, αποτύπωση στην ελληνική πραγματικότητα.

Στο συγκεκριμένο σημείο, ωφέλιμο θα ήταν να επιχειρηθεί μια σύντομη αναφορά στο χρονικό της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, η οποία, επί της ουσίας, διαχειρίζεται και ελέγχει ένα μέρος του μεταναστευτικού φαινομένου. Η μεταναστευτική πολιτική στοχεύει στην εφαρμογή διαδικασιών- αποφάσεων, οι οποίες προσπαθούν αρχικά να ελέγξουν τις «μεταναστευτικές ροές» (πολιτικές αποκλεισμού) και δευτερευόντως να διαμορφώσουν συνθήκες, οι οποίες συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών. (πολιτικές ένταξης).

Η πορεία που έχει χαράξει η ελληνική κρατική εξουσία σχετικά με την εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής χαρακτηρίζεται ως αρκετά περίπλοκη και ταραχώδης. Σύμφωνα με τις βιβλιογραφικές αναφορές, μπορεί να εντοπιστούν διαφορετικές φάσεις κατά την διάρκεια των ετών που αφορούν εν συνόλω την αντίληψη της ελληνικής κυβερνητικής πολιτικής για το μεταναστευτικό ζήτημα. Θα ήταν δυνατόν να σχηματοποιηθούν οι χρονικές περίοδοι με τον ακόλουθο τρόπο²⁵. Εκκινώντας με την περίοδο 1990-1999, κατά την οποία το μεταναστευτικό ζήτημα υποστασιοποιείται, λαμβάνει ορατότητα και επιχειρείται μια εν μέρει διευθέτηση του. Υστέρα καταγράφεται η περίοδος 2000-2010, οπού σημείο αναφοράς για την μεταναστευτική πολιτική αποτελεί ο νομός 3838/2010 καθώς και η κυβερνητική απόφαση των μαζικών νομιμοποιήσεων των μεταναστών. Καταληκτικά, κατά την περίοδο 2014 έως και το 2019, επιχειρείται μια προσπάθεια μεταρρύθμισης της υπάρχουσας μεταναστευτικής πολιτικής, μέσω νομοθετικών διατάξεων, όπως του νόμου 4332/2015.

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

²⁵ Σπυροπούλου Ν., «Γενικές αρχές της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής. Μια σύντομη ανασκόπηση», Γυναικεία μετανάστευση στην Ελλάδα: Οδικός χάρτης πολιτικών κοινωνικής ένταξης, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2014, σελ 53-76

Πιο συγκεκριμένα, εκκινώντας από το 1991 έως και το 2000, παρατηρείται ότι διαμορφώνεται η αντίληψη που στοχεύει στον περιορισμό της μεταναστευτικής κινητικότητας καθώς η κρατική πολιτική επικεντρώνεται στην αποτροπή των μεταναστευτικών ροών, όπως έχει αναφερθεί από την βιβλιογραφία, ακολουθείται μια «περιοριστική προσέγγιση». Τούτο αποδεικνύεται από τις μαζικές απελάσεις που συντελούνται εκείνη την χρονική περίοδο αλλά και από την γενικότερη αυστηροποίηση των ελέγχων και της κυβερνητικής πολιτικής. Ωστόσο, η συγκεκριμένη χρονική περίοδος μπορεί να χαρακτηριστεί και ως «πρώιμη φάση» της διαχείρισης και ελέγχου του μεταναστευτικού ζητήματος από την κυβερνητική πολιτική. Πρόκειται για μια χρονική στιγμή, κατά την οποία, οι υπάρχουσες θεσμικές διαδικασίες δεν επαρκούν για την ορθή διαχείριση του. Γίνεται αντιληπτό ότι επιχειρείται η εφαρμογή ορισμένων νομικών αποφάσεων που στόχο έχουν να ελέγξουν το μεταναστευτικό ζήτημα, όμως η επικρατούσα κρατική αντίληψη νοσηματοδοτεί την μετανάστευση ως ένα αρνητικό γεγονός, το οποίο αποσταθεροποιεί την κοινωνική πραγματικότητα. Ως εκ τούτου, η ευκαιριακή αντιμετώπιση του φαινομένου, συμπεριλαμβανομένων διάφορων ενεργειών, όπως συλλήψεων και απελάσεων μεταναστών, είναι απολύτως αιτιολογημένη.²⁶

Από το 2001 η κυβερνητική πολιτική διάκειται περισσότερο φιλικά προς το μεταναστευτικό φαινόμενο, δεδομένου του γεγονότος ότι στην Ελλάδα διαβιούσε, το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, αρκετός αριθμός μεταναστών, ο οποίος βρισκόταν εντός ενός ιδιαίτερου status διαμονής (μη νόμιμου)²⁷. Ειδικότερα, σχετικά με την θεσμική πρόοδο για την διαχείριση της μετανάστευσης, σημαντικό βήμα, κατά το 2005, αποτελεί η ψήφιση του νόμου 3386/2005, οποίος διευθετεί δυο βασικούς τομείς της μετανάστευσης. Ενσωματώνει τις δυο κοινοτικές – ευρωπαϊκές οδηγίες (2003/86ΕΚ και 2003/109ΕΚ), οι οποίες ρυθμίζουν το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης και το καθεστώς των επί μακρόν διαμενόντων, αντίστοιχα.²⁸ Επί της

²⁶ Τριανταφυλλίδου Α. «Είκοσι χρόνια ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής», στο Τριανταφυλλίδου Α., Μαρούκης Θ., Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα, Εκδόσεις Κριτική, 2010. σελ. 100-103

²⁷ Παπαστεργίου Β., Τάκου Ε., «Δυο αντιθετικές στρατηγικές για την μετανάστευση», Η μετανάστευση στην Ελλάδα, Έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, 2013, Αθήνα/Βρυξέλλες,

²⁸ Τριανταφυλλίδου Α. «Είκοσι χρόνια ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής», στο Τριανταφυλλίδου Α., Μαρούκης Θ., Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα, Εκδόσεις Κριτική, 2010. σελ. 111

ουσίας, τίθεται στο περιθώριο η προηγούμενη περιοριστική πολιτική και επιχειρείται συντεταγμένα ρύθμιση του μεταναστευτικού ζητήματος, γεγονός, το οποίο συνάγεται και από την απόφαση του κράτους για μαζική νομιμοποίηση των μεταναστών. Εν συνεχεία, από το έτος 2005 και έπειτα, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος, η οποία συνέβαλε στην περαιτέρω ρύθμιση του μεταναστευτικού ζητήματος. Γενικότερα, λόγω των θεσμικών – νομικών αποφάσεων που λαμβάνονται, η συγκεκριμένη χρονική στιγμή προσδιορίζεται ως «φάση ενηλικίωσης της μεταναστευτικής πολιτικής (2001-2005)». Το ζήτημα της αξιοποίησης των μεταναστών στον εργασιακό τομέα αποτελεί κύριο άξονα της κυβερνητικής εξουσίας, στοιχείο, το οποίο, χαρακτηρίζει διαχρονικά έως και σήμερα την επικρατούσα αντίληψη της κρατικής εξουσίας για την μετανάστευση.²⁹

Κατά την δεύτερη χρονική περίοδο και ειδικότερα το έτος 2010 συντελείται, με τον νομό 3838/2010, μια σημαντική μεταρρυθμιστική τομή για την μεταναστευτική πολιτική³⁰. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, το εν λόγω χρονικό διάστημα, χαρακτηρίζεται «ως φάση ωρίμασης της μεταναστευτικής πολιτικής». Βαρύνουσα σημασία αποδίδεται σε αρκετές διατάξεις του νόμου αναφορικά με την απόκτηση ιθαγένειας αλλοδαπών ατόμων. Πρόκειται για αποφάσεις που στοχεύουν στην ρύθμιση του συγκεκριμένου ζητήματος, τροποποιώντας τον Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, καθώς είναι σαφές ότι σημαντικό τμήμα του μεταναστευτικού πληθυσμού διαβίωσε μ' ένα ιδιότυπο καθεστώς στην ελληνική επικράτεια,. Αιχμή του δόρατος του συγκεκριμένου νόμου αποτέλεσαν οι διατάξεις που αφορούσαν στην αυτοδίκαια κτήση ιθαγένειας, στο διπλό δίκαιο του εδάφους -στην αυτόματη κτήση της ελληνικής ιθαγένειας εφόσον ένας από τους δυο γονείς έχει γεννηθεί και διαμένει στην χώρα-. Επιπλέον, εντός του εν λόγω νόμου, αναδύεται ένας άκρως καινοτόμος τρόπος απόκτησης της ιθαγένειας, ο οποίος είναι η απόκτηση της ιθαγένειας με δήλωση, πληρώντας βέβαια τις απαιτούμενες προϋποθέσεις. Μολονότι αποφασίζεται αυτή η μεταρρυθμιστή νομοθετική πρωτοβουλία, το Συμβούλιο της Επικράτειας έκρινε ότι υπάρχουν ζητήματα συνταγματικότητας του νόμου. Λαμβάνοντας υπόψη την αντίληψη που θεώρησε ότι επικρατεί περί συνέχειας, ενότητας και ιστορικότητας του

²⁹ Στο ίδιο, σελ. 106

³⁰ Χριστόπουλος Δ., «Οι βασικές αλλαγές που επέφερε ο Ν.3838/2010 στο ελληνικό δίκαιο ιθαγένειας σε δέκα σημεία, Ιστορία και Συγκυρία της Ελληνικής ιδιότητας του πολίτη», *Ιδιότητα του Πολίτη, Πολιτικός λόγος, ιστορία και κανόνες σε συγκριτικές προοπτικές*, (2012), Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 91-93

ελληνικού έθνους, στοιχεία τα οποία βάλονται από την εφαρμογή συγκεκριμένων διατάξεων, προχώρησε σε απόφαση και έκρινε ορισμένες από τις διατάξεις του εν λόγω νόμου αντισυνταγματικές³¹.

Κατά την τρίτη χρονική περίοδο, από το 2014 και έπειτα η μεταναστευτική πολιτική συντελείται εντός ενός κλίματος πολιτικών και εκλογικών διαφοροποιήσεων. Ωστόσο καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης της μεταναστευτικής πολιτικής αποτελούν δυο νομοθετικές πρωτοβουλίες³². Αρχής γενομένης με τον νόμο 4251/2014, ο οποίος φέρει σημαντικές διαφοροποιήσεις στην μεταναστευτική πολιτική. Τούτο συνάγεται διότι, μέσω του συγκεκριμένου νόμου, απλοποιούνται αρκετές διοικητικές διαδικασίες που αφορούν στις άδειες παράνομης και γενικότερα στην διαβίωση των μεταναστών στην Ελλάδα. Η απλοποίηση αφορά σε τρεις βασικές πτυχές της μετανάστευσης, οι οποίες στο παρελθόν έχουν απασχολήσει την έννομη τάξη, στους επί μακρόν διαμένοντες, στην οικογενειακή επανένωση και στους μετανάστες 2^{ης} γενιάς. Συνέχεια των νομοθετικών πρωτοβουλιών για την ρύθμιση του μεταναστευτικού ζητήματος αποτελεί ο νόμος 4332/2015, μέσω του οποίου επιτελείται μια ευρεία μεταρρύθμιση. Ειδικότερα, ενσωματώνει τις δυο κοινοτικές – ευρωπαϊκές οδηγίες, οι οποίες αφορούν στις άδειες διαμονής και στο θέμα της εργασίας των μεταναστών. Τροποποιεί και βελτιώνει ορισμένες διατάξεις του νόμου 4251/2014, οι οποίες εστιάζουν κυρίως στο καθεστώς διαμονής των μεταναστών, προσθέτοντας την άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους και διευκολύνοντας την απόκτηση νόμιμου καθεστώτος διαμονής - διαβίωσης του μεταναστευτικού πληθυσμού.

Γενικότερα, όπως έχει αναφερθεί, η μετανάστευση εκλαμβάνεται ως μια φυσική εξέλιξη της κοινωνικής πραγματικότητας και ως εκ τούτου ορίζεται ως ένα διαρκές κοινωνικό φαινόμενο. Πρέπει να σημειωθεί ότι από την κρίση κινητικότητας, επωφελούνται σε πληθυσμιακό επίπεδο (δημογραφικά) αλλά και σε εργασιακό-οικονομικό επίπεδο αρκετές χώρες του «αναπτυσσόμενου» δυτικού κόσμου, όπως π.χ. η Γερμανία στην διάρκεια των ετών 2015 και έπειτα³³. Επιχειρώντας μια γενική

³¹ Christopoulos D. , "An unexpected reform in the maelstrom of the crisis: Greek nationality in the times of the memoranda (2010–2015)", *Changing Landscapes of Urban Citizenship: Southern Europe in Times of Crisis*, Citizenship Studies, Vol 21, (2017), Routledge, p. 483-494

³² Καψάλης Α., «Η εξέλιξη των νομοθετικών παρεμβάσεων για τη μετανάστευση και την εργασία των μεταναστών», *Μετανάστευση και εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα*, 2017, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

³³ Σιδηρόπουλος Γ., «Η μετανάστευση που την έλεγαν προσφυγική κρίση», *Civitas Gentium*,

αναφορά για την πορεία της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, ωφέλιμο είναι να διατυπωθούν ορισμένες παρατηρήσεις. Ο μεταναστευτικός πληθυσμός βάσει της βιβλιογραφίας επιμερίζεται αναφορικά με το καθεστώς διαμονής σε διάφορες κατηγορίες³⁴. Εντοπίζονται στις χώρες υποδοχής και στην Ελλάδα, άτομα που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών, προσφυγές και αιτούντες άσυλο, κοινοτικοί μετανάστες, ομογενείς και μετανάστες σε καθεστώς μη νομιμότητας – μετανάστες χωρίς έγγραφα-χαρτιά. Η αναφορά στο είδος του μεταναστευτικού πληθυσμού πραγματοποιείται προκειμένου αφενός να υπογραμμιστεί η πολύπλευρη φυσιογνωμία που συναντάει κάποιος μελετώντας το μεταναστευτικό ζήτημα και αφετέρου να επισημανθεί η διαχρονικότητα της μετανάστευσης. Εν προκειμένω, η προσοχή στρέφεται στα άτομα – υπηκόους τρίτων χωρών, στους προσφυγές και αιτούντες άσυλο, και στους μετανάστες σε καθεστώς μη νομιμότητας. Επισημαίνοντας την έννοια της κινητικότητας στην μετανάστευση και στο πως εκείνη διαφοροποιείται, δύναται να παρατηρηθούν τα εξής. Πρέπει να σημειωθεί ως γενική παραδοχή ότι οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί εξ ορισμού διακατέχονται από την επιθυμία μετακίνησης, χαρακτηρίζονται δηλαδή από μια «εκούσια κινητικότητα». Ωστόσο, παρατηρώντας, *grosso modo*, τις μεταναστευτικές-προσφυγικές αφίξεις στην Ελλάδα από το 2014-2015 και υστέρτα, ενδιαφέρον είναι να επισημανθούν τα εξής: το καθεστώς κινητικότητας των μεταναστευτικών πληθυσμών, καταφεύγοντας στην Ελλάδα, δεδομένων των θεσμικών - νομικών συνθηκών που επικρατούν διαφοροποιείται. Αρχικά λόγω και των κλειστών ευρωπαϊκών συνόρων, η κινητικότητα τους λαμβάνει την μορφή της «ακούσιας ακινησίας», συνυπολογίζοντας τους χώρους παραμονής τους (κέντρα φιλοξενίας – κέντρα κράτησης – hotspot) διακατεχόμενοι από ένα αίσθημα παγίδευσης. Έπειτα, ακολουθώντας την κατεύθυνση που χαράζει η ελληνική μεταναστευτική πολιτική, οι μετανάστες προωθούνται και μετακινούνται από τα νησιά προς την ενδοχώρα και αυτή η κινητικότητα λαμβάνει την μορφή είτε της «ακούσιας κινητικότητας» είτε της «ακούσιας δια-κινητικότητας».

Σύμφωνα με την Σπυροπούλου³⁵ καθίσταται σαφές ότι το κράτος τείνει να

Vol 7, No 2, (2019), Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σελ. 79-104.

³⁴ Παπαστεργίου Β., Τάκου Ε., «Είναι όλοι λαθρομετανάστες», *Η μετανάστευση στην Ελλάδα*, Έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, 2013, Αθήνα/Βρυξέλλες,

³⁵ Σπυροπούλου Ν., «Γενικές αρχές της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής. Μια σύντομη ανασκόπηση», *Γυναικεία μετανάστευση στην Ελλάδα: Οδικός χάρτης πολιτικών κοινωνικής ένταξης*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2014, σελ 53-76

προσεγγίζει το μεταναστευτικό φαινόμενο με μη ενταξιακούς και υποκειμενικούς - αρνητικούς όρους. Η συγκεκριμένη κρατική πεποίθηση, διαπερνά συνολικά το μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η αντίληψη που κυριαρχεί εστιάζει στην τυχαιότητα και την αιφνίδια εμφάνιση του μεταναστευτικού ζητήματος στην Ελλάδα. Τιθέμενη σε πλήρη αντίθεση με την γενικότερη θεωρητική προσέγγιση, η στάση του ελληνικού κράτους βασίζεται σε δύο κυρίους άξονες. Πρωτίστως, η μετανάστευση εκλαμβάνεται ως ένα ξαφνικό και απρόσμενο γεγονός και κατά αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζεται. Ως εκ τούτου, η διαχείριση και ο έλεγχος του μεταναστευτικού φαινομένου επιτελείται με κατεξοχήν σπασμωδικό και μη οργανωμένο τρόπο. Δευτερευόντως, οι νομοθετικές παρεμβάσεις που αναφέρθηκαν προηγουμένως, επιχειρούν να ρυθμίσουν εκ των υστέρων το μεταναστευτικό ζήτημα και ειδικότερα το status διαμονής των μεταναστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, βάσει της βιβλιογραφίας, αποτελεί το γεγονός ότι η νόμιμη διαβίωση της πλειονότητας μεταναστών στην Ελλάδα, έχει προκύψει με την a posteriori εφαρμογή των προγραμμάτων νομιμοποίησης³⁶.

Η συγκεκριμένη ευκαιριακή προσέγγιση του κράτους έχει ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση μιας εξ ορισμού αρνητικής αντίληψης για την μετανάστευση. Πιο συγκεκριμένα, αποδίδεται εκουσίως μια εικόνα κατά την οποία οι μετανάστες αντιμετωπίζοντας αρκετά προσκόμματα στην νόμιμη ένταξη, διαμονή και εργασία στην Ελλάδα, εξαναγκάζονται να βρίσκονται σ' ένα καθεστώς είτε ημί-παράνομο είτε κατεξοχήν παράνομο. Με αυτόν τον τρόπο, το κράτος στοχεύει καταρχήν στην αναχαίτηση των μεταναστευτικών αφίξεων προς την Ελλάδα (immigration control policy) και δευτερευόντως στην εφαρμογή μιας αρνητικά θεσμικής πολιτικής ως προς την κοινωνική ένταξη των μεταναστών στον ελληνικό χώρο (immigration policy). Συμπερασματικά, διαφαίνεται ότι το κράτος δεν αιφνιδιάζεται από την «κρίση κινητικότητας» και γενικότερα από το φαινόμενο της μετανάστευσης. Αποδεικνύεται ιστορικά ότι το ελληνικό κράτος είχε λάβει γνώση για την διάσταση που δύναται να λάβει το μεταναστευτικό φαινόμενο ήδη από τις αρχές του 1990. Παρ' όλ' αυτά, το κράτος εφαρμόζει μια μεταναστευτική πολιτική, η οποία στηρίζεται στην αντίληψη για ευκαιριακή αντιμετώπιση και αναχαίτιση της μετανάστευσης, συμβάλλοντας εν

³⁶ Lazarescu D., Broersma F., «Νέες μεταναστευτικές διαδρομές: Πακιστανοί και Μπαγκλαντεσιανοί στην Ελλάδα» στο Τριανταφυλλίδου Α., Μαρούκης Θ., Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα, Εκδόσεις Κριτική, 2010 σελ.401-102

συνεχεία στην διατήρηση και αύξηση των περιπτώσεων παράτυπης μετανάστευσης.³⁷

4. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στον Τύπο

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, αποτελούν έναν από τους κατεξοχήν φορείς δημόσιου λόγου, ο οποίος εκουσίως ή ακουσίως διαμορφώνει στάσεις και αντιλήψεις εντός της κοινωνικής πραγματικότητας. Στο πεδίο των μέσων ενημέρωσης δημιουργείται αυτό που ονομάζεται «λόγος των ΜΜΕ», μέσω του οποίου διαπλέκονται και εκφράζονται πολλές φορές άρρητα διάφορες μορφές σχέσεων εξουσίας (λόγος των ελίτ)³⁸. Η κοινωνική πραγματικότητα διαμορφώνεται και μέσω της επιρροής που ασκεί ο λόγος των Μ.Μ.Ε. ως φορέας σχέσεων εξουσίας. Ως εκ τούτου, επιχειρείται αρχικά η διαμόρφωση συγκεκριμένων κοινωνικών αναπαραστάσεων καθώς και η νομιμοποίηση ορισμένων κοινωνικών αντιλήψεων και στάσεων. Ο λόγος των Μ.Μ.Ε. δύναται μέσω της επιρροής που ασκεί ν' αποκτήσει μια κατεξοχήν μορφή κοινωνικής δράσης, διότι ως φορέας νοηματοδοτήσεων διαμορφώνει και μπορεί να αποδώσει συγκεκριμένα ταυτοτικά χαρακτηριστικά σε κοινωνικές ομάδες. Χαρακτηριστικό στοιχείο του λόγου είναι ότι υπερβαίνει τα όρια της θεωρητικής ανάλυσης και καθίσταται ρυθμιστικός παράγοντας διαμόρφωσης «ταυτότητας», μέσω της οποίας η εκάστοτε κοινωνική ομάδα γίνεται αντιληπτή από το κοινωνικό σύνολο. Το μεταναστευτικό ζήτημα αναγιγνώσκεται και με όρους «συγκρότησης ταυτότητας», υπό την έννοια ότι προβάλλεται εκουσίως ή ακουσίως μια συγκεκριμένη ταυτότητα των μεταναστών, η οποία εξ ορισμού διαχωρίζεται από την κυρίαρχη συλλογική ταυτότητα. Η διαδικασία διάκρισης από την συλλογική ταυτότητα έχει ως συνέπεια την απόδοση στην εκάστοτε κοινωνική ομάδα του χαρακτηρισμού της «ετερότητας». Ως εκ τούτου το ενδιαφέρον στρέφεται σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες διαφοροποιούνται από την κυρίαρχη συλλογική ταυτότητα. Αρκετές φορές *«τοποθετούνται πέρα από τα όρια της νομιμότητας, της συμπεροφορικής ηθικότητας και της πολιτισμικής ορθότητας εκείνου*

³⁷ Γεωργούλας Σ., «Η νέα μεταναστευτική κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα και η νομιμοποίηση της» στο Μαρβάκης Α., Παρσάνογλου Δ., Παύλου Μ., Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, (2001), 2009, σελ. 201-204

³⁸ Παύλου Μ., «Ρατσιστικός λόγος και μετανάστες στον τύπο μια υποψήφιας μητρόπολης» στο Μαρβάκης Αθ., Παρσάνογλου Δ., Παύλου Μ., Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, (2001), 2009, σελ. 129-155

που τα τοποθετεί εκείνου που εκπέμπει το μήνυμα οριοθέτησης ταυτοτήτων»³⁹. Τα μέσα ενημέρωσης αναδεικνύοντας πτυχές του μεταναστευτικού φαινομένου και αρθρώνοντας δημόσιο λόγο συμβάλλουν ώστε να δημιουργηθεί το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον της ετερότητας. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία από την μεταπολίτευση και έπειτα παρατηρείται ότι ο δημόσιος λόγος περί ετερότητας παρουσιαζόμενος είτε θετικά είτε αρνητικά είναι πάντα παρών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ως εκ τούτου, οι διαδικασίες μέσω των οποίων πλαισιώνεται και αναπαράγεται «η ετερότητα» διαμορφώνουν αντίστοιχα και ορισμένες αναπαραστάσεις για την ίδια, οι οποίες λειτουργούν ως ταυτοτικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών ομάδων που προσδιορίζονται ως «ετερότητες».

Ειδικότερα, τα μέσα ενημέρωσης διαχειρίζονται αυτό που συγκροτείται και καλείται ως «ετερότητα» είτε μέσω αρνητικής διαδικασίας - στιγματισμού των ετεροτήτων είτε απλώς μέσω μιας ορατής διαφοροποίησης αυτών των ομάδων από την κυρίαρχη συλλογική ταυτότητα. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι η στρατηγική της ορατής διαφοροποίησης από την κυρίαρχη ταυτότητα ενέχει τον κίνδυνο στιγματισμού. Επί της ουσίας, η διαδικασία λειτουργεί ως εξής : μια κοινωνική ομάδα θεωρείται *a priori* ως ένα ξεχωριστό και διαφορετικό στοιχείο από την υπάρχουσα κοινωνική πραγματικότητα και ως εκ τούτου πρέπει να υπογραμμιστεί (πολλές φορές με θετικό πρόσημο). Τούτο σημαίνει ότι, η εν λόγω κοινωνική ομάδα αφού γίνει ορατή και εγγράφεται ως διαφορετική προσλαμβάνει κάποια χαρακτηριστικά διαφοροποίησης από την συνεκτική συλλογική ταυτότητα που την καθιστούν ευάλωτη και ως εκ τούτου είναι πιθανόν και να στοχοποιηθεί. Η συγκεκριμένη στρατηγική διάκειται θετικά στην έννοια της ετερότητας, ωστόσο μια ομάδα προσλαμβάνοντας την ταυτότητα της «ετερότητας» καθίσταται αυτομάτως διακριτή από το σύνολο και εκτίθεται σε ενδεχομένους κινδύνους, οι οποίοι συνήθως προέρχονται από φορείς της συνεκτικής και συμπαγούς κυρίαρχης συλλογικής ταυτότητας. Οπότε γίνεται αντιληπτό ότι οι διαδικασίες βάσει των οποίων τα μέσα ενημέρωσης επιχειρούν να προβάλουν το μεταναστευτικό ζήτημα πραγματοποιούνται μέσω της έννοιας της «ετερότητας», της διαφοροποίησης δηλαδή ορισμένων ομάδων από την κυρίαρχη συλλογική ταυτότητα. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, πρόκειται για

³⁹ Βαμβακάς, Β. (2000). Η συγκρότηση της ετερότητας από τη δημόσια σφαίρα κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης: Μια γενεαλογία των δημοσιογραφικών και κινηματογραφικών αναπαραστάσεων για το έγκλημα και τη μετανάστευση. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

μια στρατηγική, η οποία αποβαίνει εις βάρος των κοινωνικών ομάδων που εννοιολογούνται ως ετερότητες. Επί της ουσίας, ο δημόσιος λόγος αντί να επικεντρώνεται στις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης, περιορίζεται και εξαντλείται στην επισήμανση των εν λόγω κοινωνικών ομάδων ως διαφορετικές.

Καθίσταται σαφές ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν ένα σημαντικό φορέα διαμόρφωσης της πολιτικής και κοινωνικής πραγματικότητας μέσω της θεματοποίησης των συμβάντων και της απόδοσης τους στην δημόσια σφαίρα. Λαμβάνοντας υπόψη τη βασική τους λειτουργία, μπορεί να ειπωθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο αποδίδεται στην δημόσια σφαίρα το μεταναστευτικό ζήτημα είναι κατεξοχήν απόρροια της παρουσίας και ανάδειξης ορισμένων πτυχών της μετανάστευσης από τα μέσα ενημέρωσης. Γενική παραδοχή στο πεδίο των μέσων μαζικής ενημέρωσης αποτελεί το γεγονός ότι οι δημοσιογράφοι κατέχουν μια άκρως επιδραστική θέση, διότι είναι εκείνοι οι οποίοι επιλέγουν την μορφή με την οποία τα ειδησεογραφικά γεγονότα θα αποδοθούν στην δημόσια σφαίρα. Οι δημοσιογράφοι έχοντας την δυνατότητα διαχείρισης της ειδησεογραφικής πραγματικότητας, επιλέγουν και διαμορφώνουν τον λόγο των ΜΜΕ. Εστιάζοντας στην έννοια της ετερότητας, διαπιστώνεται διαχρονικά μια συνήθης πρακτική των μέσων ενημέρωσης, η οποία αφορά στο δημόσιο λόγο των διάφορων κοινωνικών ομάδων που ορίζονται εν πολλοίς ως «ετερότητες». Η συγκεκριμένη πρακτική συνίσταται στο γεγονός ότι ο δημόσιος λόγος για τις «ετερότητες» παρουσιάζεται ετεροκαθοριζόμενος. Ειδικότερα, υπάρχει όπως αναφέρεται «απουσία λόγου των άλλων»⁴⁰, δηλαδή δεν δίνεται ο λόγος στα μέλη αυτών των κοινωνικών ομάδων, ως κατεξοχήν φορέων της εκάστοτε ταυτότητας, ώστε να μεταφερθεί και η εικόνα, η οποία έχει διαμορφωθεί από εκείνους για το φαινόμενο που βιώνουν. Ειδικότερα, παρατηρείται ιστορικά ότι οι ειδησεογραφικές αναφορές για θέματα μετανάστευσης πραγματοποιούνται μέσω συγκεκριμένων πηγών ενημέρωσης (όπως αστυνομικό δελτίο, όπως πολιτικά κόμματα, κυβερνητική εξουσία κ.α.). Παρατηρείται πλήρης απουσία στην δημοσιογραφική κάλυψη της παρουσίας του λόγου των μεταναστών, ως φορέων λόγου σε θέματα που κατεξοχήν τους αφορούν. Η μετανάστευση, εν συνόλω, ετεροκαθορίζεται και αποδίδεται στη δημόσια σφαίρα μέσω του «βλέμματος» διάφορων φορέων που στην πλειοψηφία τους δεν ανήκουν στην

⁴⁰ Παύλου Μ., «Ρατσιστικός λόγος και μετανάστες στον τύπο μια υποψήφιας μητρόπολης» στο Μαρβάκης Αθ., Παρσάνογλου Δ., Παύλου Μ., Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, (2001), 2009, σελ. 151

κοινωνική ομάδα των μεταναστών. Ως εκ τούτου, αποδίδονται ταυτοτικά χαρακτηριστικά στους μετανάστες, τα οποία προέρχονται μέσω μιας διαθλασμένης-ετεροκαθοριζόμενης κοινωνικής πραγματικότητας.

Υστέρα από την γενική αναφορά στις διαφοροποιήσεις που λάμβανε κατά την διάρκεια των ετών, η ελληνική μεταναστευτική (θεσμική) πολιτική, ωφέλιμο είναι να επιχειρηθεί μια αναφορά στην διαχρονική αποτύπωση του φαινομένου από τα μέσα ενημέρωσης. Θα πρέπει να ειπωθεί, όπως έχει επισημανθεί άλλωστε από την βιβλιογραφία, ότι η αναφορά των μέσων ενημέρωσης στο πρόσωπο του μετανάστη πραγματοποιείται με επιλεγμένο τρόπο. Ορισμένοι από τους όρους που χρησιμοποιούνται για να χαρακτηριστεί το άτομο- μετανάστης προκύπτουν από την στενή δημοσιογραφική σύνδεση του φαινομένου της μετανάστευσης με εκείνο της εγκληματικότητας. Παρατηρείται ότι οι χαρακτηρισμοί κινούνται μεταξύ του διπόλου «αλλοδαπός - κακοποιός»⁴¹, τούτο πηγάζει από την υπάρχουσα διαμορφωμένη αντίληψη βάσει της οποίας, ο μετανάστης χαρακτηρίζεται σαν εγκληματικό στοιχείο και εισβολέας. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται διάφοροι προσδιορισμοί, όπως «αλλοδαποί», «ξένοι» κλπ. χωρίς να γίνεται, τις περισσότερες φορές, αναφορά στην έννοια «μετανάστης». Τούτο εξηγείται διότι η Ελλάδα παραδοσιακά υπήρξε χωρά αποστολής μεταναστών στο εξωτερικό, ως εκ τούτου ο όρος «μετανάστης» ιστορικά και κοινωνικά παρέπεμπε στους Έλληνες, οι οποίοι μεταναστεύουν. Οπότε ο όρος «μετανάστης», ο οποίος έχει εγγραφεί με θετικό πρόσημο στην κοινωνική συνείδηση, δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να αποδώσει την εικόνα μιας «εισβολής» μεταναστών, ατόμων δηλαδή που θεωρούνται από τους θεσμούς ως δυνάμει φορείς κοινωνικών αναταραχών.

Σύμφωνα με τις βιβλιογραφικές αναφορές, γίνεται αντιληπτή η διαφοροποίηση ως προς την παρουσίαση της εικόνας του μετανάστη από τα μέσα ενημέρωσης βάσει ορισμένων χρονικών περιόδων⁴². Παρατηρείται από τις αρχές του δεκαετίας του 1990, ότι λόγω της έλευσης μεταναστευτικών πληθυσμών στην Ελλάδα, το ζήτημα της μετανάστευσης αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στην ατζέντα των μέσων ενημέρωσης. Ειδικότερα, εντοπίζεται μια αρνητική απόδοση του προσώπου –

⁴¹ Παύλου Μ., «Ρατσιστικός λόγος και μετανάστες στον τύπο μια υποψήφιας μητρόπολης» στο Μαρβάκης Αθ., Παρσάνογλου Δ., Παύλου Μ., Μετανάστες στην Ελλάδα, Ελληνικά Γράμματα, (2001), 2009, σελ. 146-147

⁴² Κουντούρη Φ., Ο Μετανάστης στον Ελληνικό Τύπο : 1950-2005, Εθνικό Ίδρυμα Κοινωνικών Ερευνών, (2008), 2015

μετανάστη, μέσω της οποίας χαρακτηρίζεται ως φορέα εγκληματικότητας. Οι όροι που χρησιμοποιούνται για να περιγράψει η εικόνα του μετανάστη ταυτίζονται αρχικά μ' εκείνους που αφορούν στην διαδικασία αναζήτησης εργασίας, και έπειτα συνδέονται με όρους που σχετίζονται με το καθεστώς παρανομίας- μη νομιμότητας που θεωρείται ταυτοτικό χαρακτηριστικό τους και με την γενικότερη επικινδυνότητα που μπορούν να φέρουν. Χαρακτηριστικές αναφορές αποτελούν οι όροι «εποχικοί εργάτες», «λαθρομετανάστες», «ξένοι», «αλλοδαποί» κ.α. Ωστόσο, εντοπίζεται μια σημαντική διαφοροποίηση από την δεκαετία του 2000 και έπειτα, η οποία αφορά περισσότερο στην εξ ολοκλήρου άμβλυνση της αρνητικής απόδοσης της εικόνας του μετανάστη. Το ενδιαφέρον πλέον στρέφεται σε συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν π.χ. είτε στην σύνδεση της μετανάστευσης με την εργασία, είτε στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα ως μετανάστες. Επί της ουσίας, δίδεται βαρύνουσα σημασία στις κοινωνικές προεκτάσεις και συνέπειες που φέρει η μετανάστευση ως φαινόμενο. Αναδεικνύοντας την συγκεκριμένη πτυχή της μετανάστευσης, αποδίδονται ακουσίως ή εκουσίως ευθύνες ως προς την διαχείριση της από τους θεσμικούς – κυβερνητικούς φορείς. Ειδικότερα, από το 2005 και έπειτα, τα μέσα ενημέρωσης αναφέρονται στα άτομα – μετανάστες με όρους, οι οποίοι συνδέονται με την εργασία και με την οικονομική πτυχή της μετανάστευσης, όπως «οικονομικοί μετανάστες». Θα πρέπει να επισημανθεί ότι εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ο όρος «παράνομοι μετανάστες», στοιχείο το οποίο καταδεικνύει την σύνδεση της μετανάστευσης με την έννοια της παράνομης κατάστασης. Ως προς τον συγκεκριμένο χαρακτηρισμό, ωφέλιμο είναι να υπογραμμιστεί και σύμφωνα με τις οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε., ότι ο όρος «παράνομοι μετανάστες» τις περισσότερες φορές εμφανίζεται ως αδόκιμος διότι αποδίδεται ο χαρακτηρισμός «του παράνομου» στο πρόσωπο και όχι στην πράξη. Χρησιμοποιείται ο όρος «παράτυποι μετανάστες» ή « μετανάστες χωρίς έγγραφα, χαρτιά». Επιπλέον, ως προς τον όρο «λαθρομετανάστη» αξίζει ν' αναφερθούν ορισμένες παρατηρήσεις. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι διαπιστώνεται διαφοροποίηση πρωτίστως σε πολιτικό επίπεδο αναφορικά με την χρήση του συγκεκριμένου όρου. Πρέπει να ειπωθεί ότι, διαχρονικά ο όρος τύγχανε συχνής χρήσης και αφορούσε αρχικά και τους Έλληνες μετανάστες. Ως εκ τούτου, στην ελληνική πολιτική - κοινοβουλευτική πραγματικότητα, ο όρος έχει κατεξοχήν χρησιμοποιηθεί. Ωστόσο, με τον κυβερνητικό σχηματισμό που προέκυψε έπειτα από τις βουλευτικές εκλογές του Ιανουαρίου του 2015, καθίσταται σαφές ότι προκύπτει μια έντονη διαφοροποίηση της χρήσης του εν λόγω όρου. Σταδιακά και η διεθνής

κοινότητα επιχειρεί να επισημάνει ότι πρόκειται για έναν χαρακτηρισμό αδόκιμο, ο οποίος φέρει αρνητικά φορτισμένο περιεχόμενο. Συνυπολογίζοντας τις νομοθετικές ρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιεί και με την ψήφιση του αντιρατσιστικού νόμου (ν.4285/2014) καθώς και με την τροποποίηση του Κώδικα Ιθαγένειας, γίνεται αντιληπτό ότι η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης» αρχίζει να μειώνεται. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και έπειτα ο κυβερνητικός σχηματισμός ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ επιδίωξαν να μειωθεί αισθητά η χρήση του τόσο στον κοινοβουλευτικό όσο και στο δημόσιο διάλογο. Ευθυγραμμιζόμενη, εντός του πλαισίου που κοινοβουλευτικά-κυβερνητικά τίθεται, η παρουσίαση του μεταναστευτικού ζητήματος στην δημόσια σφαίρα και ιδίως στα μέσα ενημέρωσης ακολουθεί μια πολιτική άμβλυνσης καθώς είναι στο μεγαλύτερο της μέρος είναι απαλλαγμένη από όρους/χαρακτηρισμούς που φέρουν ηθική απαξία. Πλέον ο όρος αρχίζει να λαμβάνει συγκεκριμένο ιδεολογικό πρόσημο καθώς η χρήση του αποτελεί ταυτοτικό στοιχείο της πολιτικής οικογένειας της άκρας δεξιάς. Συμπεριλαμβάνεται στην κατηγορία της «ρητορικής μίσους» και κατά συνέπεια δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί αθώα, χωρίς να παραπέμπει συνειρμικά σε ακραία συντηρητικό - μισαλλόδοξο λόγο.

Καταληκτικά, στο πεδίο των μέσων ενημέρωσης, συναντάει κανείς διάφορες διακυμάνσεις αναφορικά με την συγκρότηση της ταυτότητας του μετανάστη καθώς διαφοροποιείται αναλόγως την κοινωνική και χρονική περίοδο. Σύμφωνα με την Κουντούρη⁴³, στην πορεία των ετών διακρίνονται τρία βασικά στάδια σχετικά με την διαδικασία παρουσίασης του μετανάστη στα μέσα ενημέρωσης, η οποία κατ' επέκτασιν αφορά στην συγκρότηση της εν συνόλω ταυτότητας του μετανάστη. Το πρώτο στάδιο αφορά στην αντίληψη που επικρατούσε στο ελληνικό κράτος, το οποίο ιστορικά αποτελούσε χώρα αποστολής μεταναστών. Παρατηρείται δηλαδή, ότι η έννοια του «μετανάστη» ήταν ταυτόσημη με την έννοια του Έλληνα, ο οποίος μεταναστεύει κυρίως για οικονομικούς λόγους. Οπότε η ταυτότητα του μετανάστη ήταν θετικά προσδιορισμένη στην δημόσια σφαίρα. Οποιαδήποτε αναφορά πραγματοποιείται σχετικά με την ταυτότητα του αλλοδαπού μετανάστη αντιπαραβάλλεται εμμέσως με εκείνη του Έλληνα με όρους εργασιακής απειλής του πρώτου έναντι του δεύτερου. Εντοπίζεται στο δεύτερο στάδιο, η δημιουργία μιας

⁴³ Κουντούρη Φ. Ο οικονομικός μετανάστης στην πολιτική ατζέντα: η δημόσια συγκρότηση του μεταναστευτικού ζητήματος στη μεταπολίτευση, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών Α' /2009 128, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2016, σελ. 1-39

καθολικής αντίληψης, η οποία συνδέει την μετανάστευση με την εγκληματικότητα. Αναδύεται ο όρος «λαθρομετανάστης» και τα μέσα ενημέρωσης αναδεικνύουν την ταυτότητα του μετανάστη με όρους παραβατικότητας και κοινωνικής απειλής. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 (τρίτο στάδιο) επισημαίνεται η μετατόπιση της παρουσίας του μεταναστευτικού φαινομένου από τα γεγονότα που το συνδέουν με την εγκληματικότητα. Εμφανίζεται το φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και το μεταναστευτικό ζήτημα μετατίθεται εντός ενός κατεξοχήν κοινωνικού πεδίου διεκδίκησης. Η *a priori* σύνδεση του με την κοινωνική και οικονομική απειλή παύει να αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό του και ορίζεται πλέον ως κοινωνικό διακύβευμα. Συνεπώς η διαδικασία συγκρότησης της ταυτότητας του μετανάστη από τα μέσα ενημέρωσης διαφοροποιείται και μεταβάλλεται συν τω χρόνω. Αρχικά αντιπαραβάλλεται με την ταυτότητά του Έλληνα μετανάστη, η οποία κυριαρχεί στο δημόσιο λόγο. Έπειτα εμφανίζεται ως «πρόβλημα-κίνδυνος» και συνδέεται με την εγκληματικότητα και με την έννοια της παραβατικότητας. Στην συνέχεια, αποσυνδέεται από τον κατεξοχήν παραβατικό χαρακτήρα που της έχει αποδοθεί και παρουσιάζεται ως κοινωνικό επίδικο, για το οποίο διαμορφώνονται αντιλήψεις είτε υπεράσπισης της νομιμοποίησης των μεταναστών είτε ενίσχυσης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Κεφάλαιο Δεύτερο
Η μεταναστευτική /προσφυγική κρίση στον Ελληνικό τύπο:
Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

2.1. Μεθοδολογία και Ερευνητικά ερωτήματα

Τα μέσα ενημέρωσης επιτελούν καθοριστικής σημασίας ρόλο στο πολιτικό – κοινωνικό δημόσιο πεδίο, ειδικότερα σε περιόδους κοινωνικής κρίσης - *«λειτουργούν σαν τη δέσμη ενός προβολέα που κινείται ανήσυχα, φέρνοντας ένα επεισόδιο και στη συνέχεια ένα άλλο από το σκοτάδι στο οπτικό πεδίο»*.⁴⁴ Η συγκεκριμένη μελέτη επικεντρώνεται στην μέθοδο παρουσίασης της εικόνας – κοινωνικής αναπαράστασης του «μετανάστη», διαμεσολαβημένη από τον έντυπο τύπο. Επί της ουσίας, εστιάζει στο μηχανισμό της «πλαίσιασης- framing», ο οποίος λειτουργεί ως μηχανισμός αναγνώρισης και κατηγοριοποίησης των διαφόρων αναπαραστάσεων που, εν προκειμένω, αφορούν στην ταυτότητα του «μετανάστη».

Προχωρώντας στην μεθοδολογική ανάλυση της εν λόγω έρευνας, θα πρέπει να αναφερθεί η σημαντική θέση που κατέχει η θεωρία του «frame analysis». Στην μεθοδολογική προσέγγιση του «frame analysis» καταγράφονται δυο βασικές κατηγορίες : η «επαγωγική ανάλυση» και η «παραγωγική ανάλυση» του μηχανισμού της πλαισίωσης.⁴⁵ Η ειδοποιός διαφορά τους έγκειται στον τρόπο με τον οποίον προσεγγίζουν και αναλύουν τα ερευνητικά δεδομένα μιας μελέτης. Η επαγωγική μέθοδος εκκινεί πρώτα με την ανάλυση του ζητήματος που επιθυμεί να διερευνήσει και κατόπιν επιχειρεί να εντοπίσει τους ενδεχομένους τύπους πλαισίωσης του διακυβεύματος. Αντιθέτως, η παραγωγική μέθοδος θεωρεί σκόπιμο να ορίσει εκ των προτέρων τους τύπους πλαισίωσης, τους οποίους επιθυμεί να εντοπίσει, και κατόπιν να ερευνήσει, αν και κατά ποσόν, οι συγκεκριμένοι τύποι ανταποκρίνονται στο υπό

⁴⁴ An S.K. *, Gower K., « How do the news media frame crises? A content analysis of crisis news coverage», Public Relations Review 35, Public Relations Review (2009), p. 107-112

⁴⁵ Semetko H. A. Valkenburg P. M. ,«Framing European Politics : A Content Analysis of Press and Television News», Journal of Communication, International Communication Association, (2000), p.93-109

εξέταση ερευνητικό υλικό. Η παραγωγική μέθοδος ανάλυσης της πλαισίωσης, κρίθηκε απολύτως κατάλληλη για την υλοποίηση της έρευνας στην συγκεκριμένη μελέτη διότι καταρχήν συμβάλλει στην βέλτιστη αξιοποίηση του υπό εξέταση ερευνητικού υλικού. Μέσω της παραγωγικής μεθόδου, διευκολύνεται, η διαχείριση του αρκετά ογκώδους υλικού, κυρίως πρωτοσέλιδων θεμάτων των δυο επιλεγμένων εφημερίδων, που αποτελεί το corpus αυτής της μελέτης. Επιπλέον, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η εν λόγω μέθοδος έχει την ικανότητα να εντοπίζει τις διαφορές στην πλαισίωση μεταξύ των μέσων ενημέρωσης (εν προκειμένω μεταξύ δυο εφημερίδων του εντύπου τύπου). Η ερευνητική διαδικασία εκκινεί με την διατύπωση ορισμένων δυνάμει ερευνητικών ερωτημάτων, εν προκειμένω τίθενται τα εξής ερευνητικά ερωτήματα: α) πως οι δυο εθνικές εφημερίδες, «Η Καθημερινή» και η «Εφημερίδα των Συντακτών», αναγνωρίζουν και περιγράφουν την ταυτότητα του «μετανάστη» κατά τα έτη 2014-2019 ; β) ποια είδη της ειδησεογραφικής πλαισίωσης που αφορούν στο μεταναστευτικό ζήτημα εφαρμόζονται και χρησιμοποιούνται, στην συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη;

2.2. Παρουσίαση και ανάλυση έρευνας

Αναφορά στο πληθυσμό του ερευνητικού υλικού

Είναι κρίσιμο να αποσαφηνιστεί το δειγματοληπτικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται η εν λόγω μελέτη καθώς και το επιλεγμένο χρονικό διάστημα εξέτασης. Το ερευνητικό υλικό αποτελείται από την συλλογή 446 πρωτοσέλιδων από δυο εθνικές εφημερίδες, υψηλής κυκλοφορίας, της «Καθημερινής» καθώς και της Εφημερίδας των Συντακτών. Τα εν λόγω πρωτοσέλιδα αφορούν στην χρονική περίοδο των ετών 2014 έως 2019. Τα συγκεκριμένα έτη έχουν επιλεγεί ως το χρονικό διάστημα ερευνητικής μελέτης, διότι συγκεντρώνουν ιδιαίτερα σημαντικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με το φαινόμενο της μετανάστευσης.

Ειδικότερα, κατά το έτος 2014 αναπτύσσονται στον δημόσιο διάλογο ζητήματα που αφορούν εν γένει στην μετανάστευση, όπως η τροποποίηση διατάξεων του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, η συζήτηση και ψήφιση του αντιρατσιστικού νομοσχεδίου κ.α.. Επιπλέον ενδιαφέρον είναι να καταγραφεί η διάταξη μεταναστευτικών θεμάτων στην ατζέντα των μέσων ενημέρωσης πριν την έναρξη των

μεταναστευτικών αφίξεων στην Ελλάδα από το 2015 και έπειτα. Το 2015 αποτελεί κομβική χρονική στιγμή, διότι οι μεταναστευτικές ροές αυξάνονται σημαντικά και αρχίζει η «κρίση κινητικότητας- μεταναστευτική κρίση» προς την Ευρώπη. Επιπροσθέτως, η πολιτική σκηνή της Ελλάδας, το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα παρουσιάζει ενδιαφέρον, καθώς έχει προκύψει νέα κυβέρνηση ως αποτέλεσμα του «εκλογικού σεισμού του 2015». Στην συνέχεια το 2016, οι αφίξεις μεταναστευτικών πληθυσμών συνεχίζουν ν' αυξάνονται και παρατηρείται μια διεθνής ευρωπαϊκή κινητοποίηση προκειμένου να ελεγχθεί και να ρυθμιστεί η μετανάστευση από τα κράτη- μέλη της Ε.Ε αλλά και από τα θεσμικά της όργανα. Επίσης αρχίζει το μεταναστευτικό φαινόμενο ν' αποτελεί για την Ελλάδα, μείζονος σημασίας πολιτικό και κοινωνικό ζήτημα. Ξεκινά η διαδικασία της δημιουργίας συγκεκριμένων χώρων διαμονής (hotspot). Το 2017 αποτελεί συνέχεια της κατάστασης που επικρατεί στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα σχετικά με το ζήτημα της μετανάστευσης. Οι αναφορές στον έντυπο τύπο είναι αρκετά μειωμένες, δεδομένης της ανάδειξης διάφορων πολιτικών θεμάτων (κυβερνητικής πολιτικής), οικονομικών ζητημάτων, ζητημάτων της οικονομικής διαπραγμάτευσης με τους θεσμούς της Ε.Ε. για το οικονομικό χρέος της Ελλάδας. Το 2018 η δημοσιογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος παραμένει μειωμένη αλλά εντοπίζεται μια αύξηση των δημοσιευμάτων σε σχέση με το 2017. Τέλος το 2019, αποτελεί ένα σημαντικό έτος, αν και τα δημοσιεύματα για την μετανάστευση έχουν μειωθεί αρκετά. Όμως ο λόγος μελέτης του έγκειται στο γεγονός της αλλαγής του κυβερνητικού σχηματισμού (εκλογές 2019). Διασπάται η συνέχεια της κυβερνητικής εξουσίας του κομματικού συνασπισμού των ΣΥ.ΡΙΖ.Α-ΑΝ.ΕΛ και αναλαμβάνει την πολιτική εξουσία το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, γεγονός το οποίο είναι σημαντικό για την εξέλιξη-ρύθμιση αρκετών πολιτικών θεμάτων συμπεριλαμβανομένου και του μεταναστευτικού.

Η μελέτη εστιάζει στην ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος, ως πρωτοσέλιδο θέμα, διότι, καθίσταται σαφές ότι τα θέματα που επιλέγονται να τοποθετηθούν στο πρωτοσέλιδο μιας εφημερίδας, αποτελούν και τα σημαντικότερα θέματα της ατζέντας των Μ.Μ.Ε. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα πρωτοσέλιδα των δυο εφημερίδων είναι εντελώς διαφορετικά δομημένα. Η εφημερίδα «Καθημερινή» στο πρωτοσέλιδο της τοποθετεί περισσότερα θέματα από ότι η «Εφημερίδα των Συντακτών». Προς αποφυγήν οποιαδήποτε εσφαλμένης σύγκρισης, επιλέχθηκαν πρωτοσέλιδα, στα οποία το μεταναστευτικό ζήτημα αποτελούσε πρώτο

ή δεύτερο θέμα, δηλαδή καταλάμβανε κεντρικό χώρο στο πρωτοσέλιδο (στο μέσον ή στο κάτω κεντρικό μέρος του πρωτοσέλιδου). Είναι σαφές ότι το πρωτοσέλιδο μιας εφημερίδας καθώς και οι τίτλοι των θεμάτων που περιλαμβάνονται σ' αυτό διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην ειδησεογραφική ροή. Στο πρωτοσέλιδο πέραν του γεγονότος ότι καταγράφονται συνοπτικά τα κύρια δημοσιογραφικά γεγονότα, εντοπίζεται και μια συμπαγής ιεράρχηση των ειδησεογραφικών θεμάτων. Στοιχείο, το οποίο οδηγεί στην εκ των προτέρων καταγραφή της πλαισίωσης της κάθε εφημερίδας. Σύμφωνα με το Βάμβακα «οι τίτλοι της πρώτης σελίδας αλλά κάθε ξεχωριστού άρθρου, είναι έτσι κατασκευασμένοι, ώστε να προωθούν και να συναντούν τις ανάγκες μια εθιστικής πρακτικής, η οποία προσφέρει τη δυνατότητα στον κάθε αναγνώστη να πιάσει το περιληπτικό νόημα των καθημερινών ειδήσεων, χωρίς να χρειάζεται να καταναλώσει ιδιαίτερο χρόνο προσπάθειας. Οι τίτλοι των εφημερίδων... είναι εκείνα τα μεταφραστικά κλειδιά που επιτρέπουν τη μετατροπή του απλού πληροφοριακού υλικού σε εύληπτα σημειώματα και μότο βάσει του ισχυρού νοηματοδοτικού κυρούς που προσλαμβάνουν από το απόθεμα γνώσης που μοιράζεται.»⁴⁶

Προτού αναφερθούν τα επιμέρους στοιχεία της έρευνας, ωφέλιμο είναι να παρουσιαστούν, grosso modo, οι θεματικές κατηγορίες που αφορούν στα θέματα, τα οποία αναδεικνύονται εν συνόλω από το ειδησεογραφικό ρεπορτάζ. Επί της ουσίας, ανάλογα με το περιεχόμενο των πρωτοσέλιδων θεμάτων δημιουργήθηκαν διαφορετικές κατηγορίες. Εκτός από την αναφορά στις θεματικές κατηγορίες, επιχειρείται και η καταγραφή των μεταναστευτικών πλαισίων που έχουν προκύψει από την συγκεκριμένη έρευνα.

Πίνακας 1. Παρουσίαση θεματικών κατηγοριών και μεταναστευτικών πλαισίων στο σύνολο του ερευνητικού υλικού.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ
θεματική για το άτομο – μετανάστη (ειδήσεις που αφορούν στο πρόσωπο του μετανάστη)	πλαίσιο προσδιορισμού ιδιότητας-ταυτότητας
θεματική των συνθηκών διαβίωσης (ειδήσεις που αφορούν στις συνθήκες που	πλαίσιο αριθμητικής καταγραφής

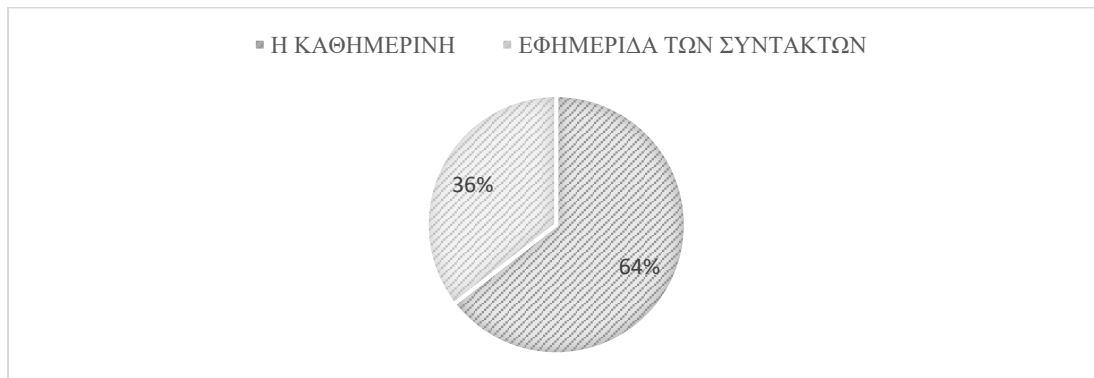
⁴⁶ Βαμβακάς, Β. (2000). Η συγκρότηση της ετερότητας από τη δημόσια σφαίρα κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης: Μια γενεαλογία των δημοσιογραφικών και κινηματογραφικών αναπαραστάσεων για το έγκλημα και τη μετανάστευση. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

επικρατούν στα hotspot)	
Θεματική των ναυαγίων (ειδήσεις που αφορούν στο γεγονός των θανάτων και των ναυαγίων των μεταναστών που καταγράφονται στις ελληνικές ακτές)	πλαίσιο κοινωνικής – οικονομικής επιβάρυνσης
Θεματική της κυβερνητικής πολιτικής (ειδήσεις που αφορούν σε ζητήματα χάραξης πολιτικής)	πλαίσιο ευρωπαϊκής απόδοσης ευθύνης
Θεματική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ειδήσεις που αφορούν στις θεσμικές αποφάσεις των οργάνων της Ε.Ε.)	πλαίσιο ενημέρωσης ευρωπαϊκών – θεσμικών αποφάσεων/ενεργειών
	πλαίσιο κυβερνητικής πολιτικής
	πλαίσιο συνθηκών μεταναστών
	(μικρότερης απήχησης) πλαίσιο της εγκληματικότητας - απειλής πλαίσιο για την θετική κοινωνική αντιμετώπιση των μεταναστών

Εκκινώντας από την ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος ως πρωτοσέλιδου θέματος μπορούν να σημειωθούν άκρως ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Ειδικότερα, παρουσιάζονται οι θεματικές κατηγορίες στις οποίες διαχωρίζονται τα πρωτοσέλιδα θέματα των εφημερίδων. Εντοπίζεται και η θεματική κατηγορία που κυριαρχεί σε καθένα από τα επιλεγμένα έντυπα, δηλαδή η θεματολογία που επιλέγουν να παρουσιάσουν και να εστιάσουν οι συγκεκριμένες εφημερίδες. Αναφέρονται επίσης : η συχνότητα – έμφαση της ειδησεογραφικής κάλυψης από τις δυο επιλεγμένες εφημερίδες και αναλύεται ανά έτος (2014-2019) η συχνότητα παρουσίασης του μεταναστευτικού ζητήματος ως πρωτοσέλιδου θέματος. Στην συνέχεια, εντοπίζονται οι χαρακτηρισμοί που αποδίδονται από τις δυο εφημερίδες, στο πρόσωπο του μετανάστη, κατά την ειδησεογραφική κάλυψη. Ως γενική παρατήρηση θα πρέπει να επισημανθεί ότι στο σύνολο της χρονικής περιόδου που εξετάζεται η εφημερίδα «Καθημερινή» (σε ποσοστό 64%) αναφέρεται περισσότερο στο μεταναστευτικό ζήτημα σε σχέση με την «Εφημερίδα των Συντακτών» (36%.) (βλ. Γράφημα 1). Επιπλέον, όπως είναι γνωστό, και από την βιβλιογραφία, ο μηχανισμός της πλαισίωσης μπορεί να λειτουργήσει και μέσω της χρήσης διάφορων

συμβολικών απεικονίσεων, όπως συνθημάτων, εικόνων κ.α.⁴⁷⁴⁸ Εν προκειμένω, διαπιστώνεται πως στο σύνολο του ερευνητικού υλικού, η χρήση της εικόνας στην ειδησεογραφική κάλυψη λαμβάνει τα ίδια σχεδόν ποσοστά με την άνευ εικόνας δημοσιογραφική κάλυψη. Ωστόσο, καθίσταται σαφές ότι και οι δυο επιλεγόμενες εφημερίδες προχωρούν στην ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος χρησιμοποιώντας το στοιχείο της εικόνας. Μοιράζονται σχεδόν ίδιας δυναμικής ποσοστά, με μικρές διαφοροποιήσεις, αναφορικά με την χρήση της εικόνας στο γενικότερο ρεπορτάζ. (βλ. Γράφημα 2)

Γράφημα 1: Συνολική αναφορά στην ειδησεογραφική κάλυψη για την μετανάστευση.

Γράφημα 2: Καταγραφή της μορφής που έλαβε η συνολική ειδησεογραφική κάλυψη για την μετανάστευση.

⁴⁷ Nelson T. E., Oxley Z., Clawson R. A., «Media Framing of a Civil Liberties Conflict and Its Effect on Tolerance», *The American Political Science Review*, Vol. 91, No. 3 (Sep., 1997), p. 567-583

⁴⁸ Pan Z., Kosicki M. G., «Framing Analysis: An Approach to News Discourse», *Political Communication*, Volume 10, Routledge (1993) p. 55-75

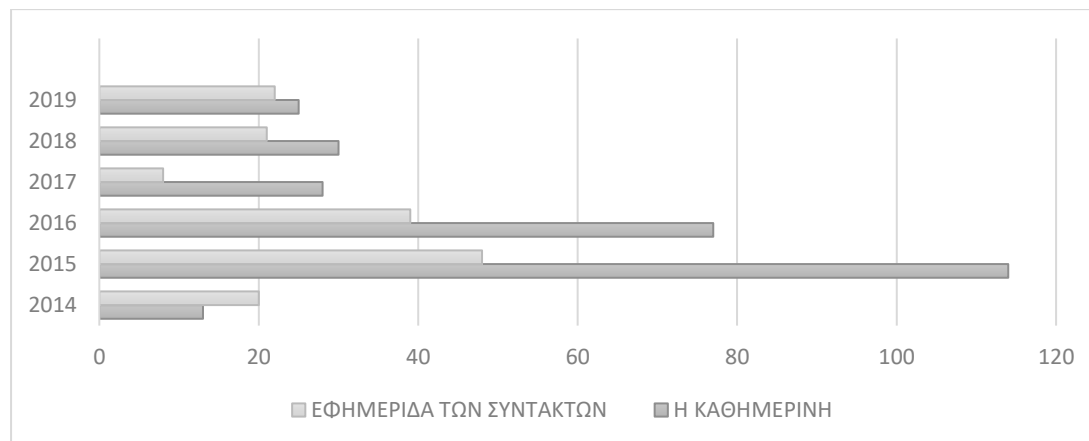
Συχνότητα εμφάνισης του μεταναστευτικού ζητήματος στην Καθημερινή και την Εφημερίδα των Συντακτών ανά έτος (2014-2019) :

Είναι ωφέλιμο ωστόσο να αναλυθεί η ειδησεογραφική αναφορά του μεταναστευτικού ζητήματος, ως πρωτοσέλιδου θέματος, ανά έτος. Ειδικότερα, κατά το έτος 2014, είναι εμφανές ότι η δημοσιογραφική κάλυψη σε επίπεδο πρωτοσέλιδου θέματος, είναι αρκετά ισχυρή, αυτή η παρατήρηση επιβεβαιώνεται και από τα δυο επιλεγμένα έντυπα. Σε διεθνές επίπεδο σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε.⁴⁹, παρατηρείται σταδιακά έντονη αύξηση στα ποσοστά μετακίνησης των μεταναστευτικών πληθυσμών (είτε πρόκειται για μετανάστες -αιτούντες άσυλο, είτε για μετανάστες -πρόσφυγες, είτε γενικότερα για μετανάστες, οι οποίοι έχουν βιαίως εκτοπιστεί από τις χώρες τους). Ειδικότερα, ενώ το 2014 το συνολικό ποσοστό των μεταναστευτικών πληθυσμών ανερχόταν σε 59,2 εκατομμύρια, το 2015 ανέρχεται στα 65,1 εκατομμύρια και συνεχίζει να αυξάνεται τα επόμενα έτη. (2017 σε 68,5 εκ. /2018 σε 70,8 εκ.). Το 2015 είναι αναμενόμενο ότι η αναφορά στο μεταναστευτικό ζήτημα λόγω της έναρξης της προσφυγικής κρίσης, σημειώνει υψηλά ποσοστά, με την εφημερίδα «Καθημερινή» να υπερσχύει σε πρωτοσέλιδη αναφορά από την «Εφημερίδα των Συντακτών». Το 2016, το ζήτημα παραμένει ορατό στο δημόσιο λόγο των μέσων ενημέρωσης, σημειώνοντας αρκετά υψηλά ποσοστά, με την εφημερίδα «Καθημερινή» για μια ακόμη φορά να υπερσχύει. Ωστόσο, κατά το 2017, εντοπίζεται κατακόρυφη μείωση στην ειδησεογραφική αναφορά και στις δυο εφημερίδες, αφού σημειώνουν αρκετά χαμηλά ποσοστά. Κατά τα έτη 2018 και 2019 οι ειδησεογραφικές αναφορές σημειώνουν μειωμένα ποσοστά όμως παρατηρείται αύξηση σε σχέση με το 2017. Επί της ουσίας, τα κομβικά έτη στην ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος ως πρωτοσέλιδου θέματος είναι τα έτη 2015 και 2016. Θεωρείται αναμενόμενο λόγω της αύξησης των αφίξεων των μεταναστευτικών πληθυσμών που σημειώνονται προς την Ευρώπη καθώς και λόγω των συνεχόμενων ναυαγίων που συντελούνται στην Μεσόγειο θάλασσα. Από το 2016 και έπειτα το μεταναστευτικό ζήτημα παραμένει στην δημόσια σφαίρα απλώς με

⁴⁹ UNHCR, «Forced Displacement in 2019», *Global Trends*, σελ. 1-84

σταδιακά φθίνουσα πορεία. Διαπίστωση, η οποία δεν σημαίνει ότι εκτοπίζεται από την ατζέντα των ΜΜΕ, απλώς αναδύονται διάφορα κυβερνητικά, ευρωπαϊκά οικονομικά θέματα, τα οποία τίθενται στο επίκεντρο της δημοσιογραφικής κάλυψης.

Γράφημα 3: Καταγραφή πρωτοσέλιδων θεμάτων για την μετανάστευση ανά έτος.

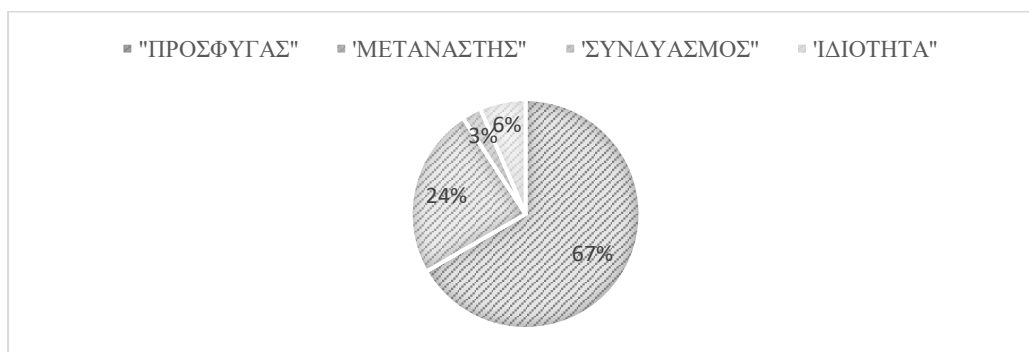

Εννοιολογικοί χαρακτηρισμοί του μετανάστη

Καθοριστικής σημασίας στοιχείο για την ανάλυση του μεταναστευτικού ζητήματος από τις δυο εφημερίδες, αποτελεί η αναφορά στο πρόσωπο του μετανάστη. Θα πρέπει να επισημανθεί, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως ότι παρατηρείται άμβλυνση ως προς τους χαρακτηρισμούς που φέρουν ηθική απαξία για το πρόσωπο των μεταναστών π.χ. «λαθρομετανάστης». Λόγω των πολιτικών πρωτοβουλιών για περιορισμό των εν λόγω όρων, παρατηρείται μηδαμινή χρήση και στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων που εξετάζονται.

Πιο συγκεκριμένα, οι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιούνται στους τίτλους των πρωτοσέλιδων κατά την ειδησεογραφική κάλυψη του φαινομένου. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι καθ' όλη την διάρκεια της ειδησεογραφικής κάλυψης του μεταναστευτικού ζητήματος, ο χαρακτηρισμός ταυτότητας που κυριαρχεί, αναφέρεται στην έννοια του «πρόσφυγα» σημειώνοντας τα υψηλότερα ποσοστά. Έπεται ο χαρακτηρισμός του «μετανάστη» ο οποίος καταγραφεί αρκετά σημαντικά ποσοστά. Πιο περιορισμένα είναι τα ποσοστά που αναφέρονται στο συνδυαστικό χαρακτηρισμό ταυτότητας του ατόμου ως «πρόσφυγα και μετανάστη».

Γράφημα 4: Χαρακτηρισμός ατόμου – μετανάστη στον τίτλο-λεζάντα των πρωτοσέλιδων.

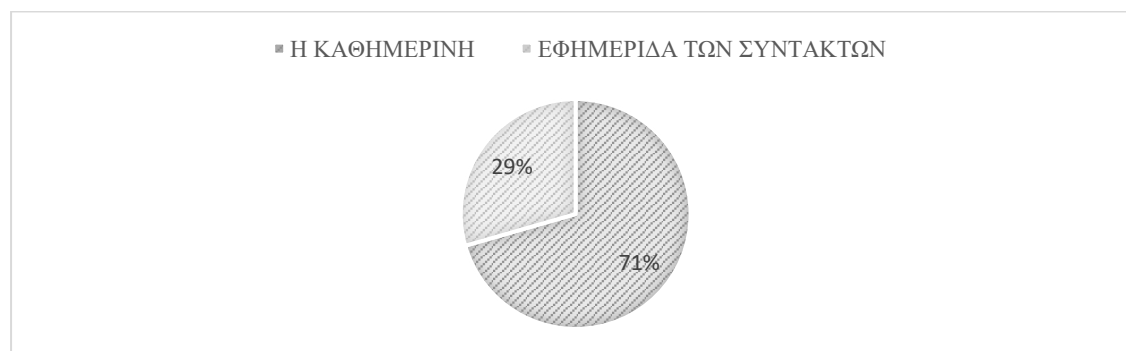
Καταγραφή των θεματικών κατηγοριών

Προχωρώντας στην καταγραφή και ανάλυση του ερευνητικού υλικού, εντοπίζεται ένας επιμερισμός των πρωτοσέλιδων θεμάτων που αφορούν στο μεταναστευτικό ζήτημα, σε πέντε βασικές θεματικές κατηγορίες. Αρχικά καταγράφεται η «θεματική που αφορά στο άτομο-μετανάστη», στην οποία εντάσσονται οι ειδήσεις που έχουν ως κύριο σημείο αναφοράς το πρόσωπο του μετανάστη και αφορούν στον εννοιολογικό προσδιορισμό της ταυτότητας που του αποδίδεται. Έπειτα, σημαντική θέση κατέχει η «θεματική των συνθηκών διαβίωσης» των μεταναστών. Γίνεται αναφορά στις συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν στους χώρους διαμονής -παραμονής (hotspot) των μεταναστών. Επιπλέον, η «θεματική των ναυαγίων» αποτελεί μια εξ ορισμού ιδιάζουσα περίπτωση, σε ολόκληρη την πορεία της μελέτης καθώς επικεντρώνεται στο βίαιο γεγονός των θανάτων και των ναυαγίων των μεταναστών που καταγράφονται στις ελληνικές ακτές. Στην συνέχεια, εντοπίζεται η «θεματική κατηγορία της κυβερνητικής πολιτικής», η οποία επικεντρώνεται σε ζητήματα χάραξης πολιτικής με την στενή του όρου έννοια. Ειδικότερα, επικεντρώνεται σε κυβερνητικές και θεσμικές -πολιτικές αποφάσεις και ενέργειες που στόχο έχουν να ελέγξουν και να ρυθμίσουν το μεταναστευτικό ζήτημα. Τέλος, καταγράφεται η «θεματική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», κατά την οποία το μεταναστευτικό ζήτημα προσλαμβάνει ευρωπαϊκές πολιτικές διαστάσεις. Επικεντρώνεται περισσότερο στις θεσμικές αποφάσεις των οργάνων της Ε.Ε. καθώς και στις αποφάσεις των χωρών -κρατών μελών της Ε.Ε. (μέσω διακρατικών συμφωνιών). Σύμφωνα με την αντίληψη ότι το μεταναστευτικό ζήτημα αποτελεί εκτός από εθνικό -για την Ελλάδα- ζήτημα και ευρωπαϊκό διακύβευμα, είναι

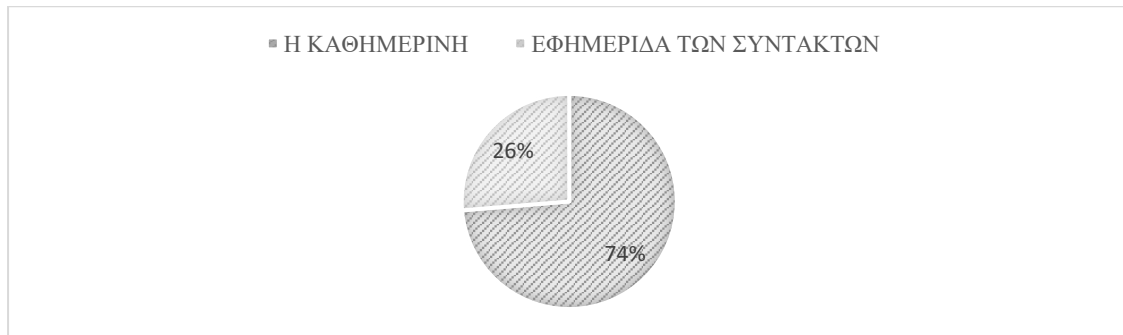
αναμενόμενη η ανάδυση της συγκεκριμένης θεματικής, βάσει της οποίας το μεταναστευτικό ζήτημα προσλαμβάνει ευρωπαϊκές πολιτικές διαστάσεις. Στις τρεις πρώτες θεματικές ενότητες, ο μετανάστης κατέχει πρωτεύοντα ρόλο στην είδηση, ακολουθούν ωστόσο δυο ακόμη θεματικές ενότητες, στις οποίες μετατίθεται η εστίαση της είδησης που αφορά στο μεταναστευτικό ζήτημα, και επικεντρώνεται στους πολιτικούς – θεσμικούς φορείς.

Προκειμένου, να γίνει κατανοητός ο διαχωρισμός των θεματικών κατηγοριών, εκτός από την παρουσίαση, ωφέλιμο είναι να σημειωθεί επιμέρους η ειδησεογραφική κάλυψη των κατηγοριών από τις δυο επιλεγμένες εφημερίδες. Αναφορικά με την «θεματική που αφορά στο άτομο» στον μετανάστη, εντοπίζεται αρκετά υψηλό ποσοστό ειδησεογραφικής κάλυψης από την εφημερίδα «Καθημερινή», σε σχέση με την «Εφημερίδα των Συντακτών». Επιπλέον, η «θεματική των συνθηκών διαβίωσης» καλύπτεται ειδησεογραφικά κυρίως από την εφημερίδα «Καθημερινή», η οποία σημειώνει υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με εκείνα της «Εφημερίδας των Συντακτών». Ωστόσο, διαπιστώνεται μια άκρως σημαντική διαφοροποίηση, στην «θεματική των ναυαγίων», στην οποία, η Εφημερίδα των Συντακτών σημειώνει υψηλότερα ποσοστά ειδησεογραφικής κάλυψης, σε αντίθεση με εκείνα της εφημερίδας «Καθημερινή». Η «θεματική της κυβερνητικής πολιτικής» αναπτύσσεται ειδησεογραφικά περισσότερο στην εφημερίδα «Καθημερινή», η οποία σημειώνει και σημαντικά ποσοστά, σε σχέση με την «Εφημερίδα των Συντακτών». Αναφορικά με την «θεματική της Ευρωπαϊκής Ένωσης» παρατηρείται ότι και οι δυο εφημερίδες σημειώνουν περίπου ίδιας τάξης ποσοστά, με μικρές διαφοροποιήσεις, όμως η εφημερίδα «Καθημερινή» υπερισχύει στην ειδησεογραφική κάλυψη.

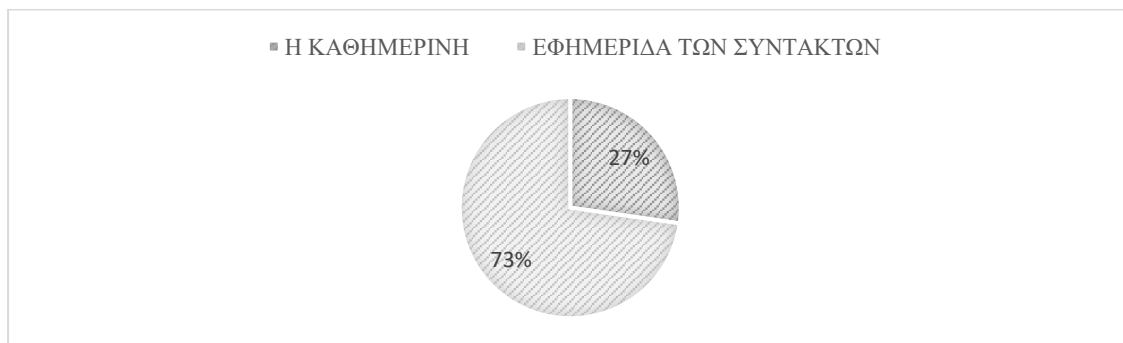
Γράφημα 5: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «πρόσωπα».

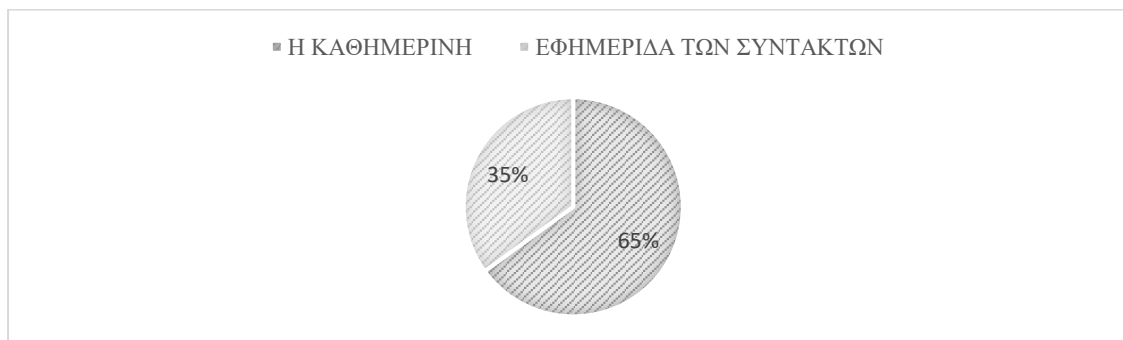
Γράφημα 6: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «συνθήκες διαβίωσης».

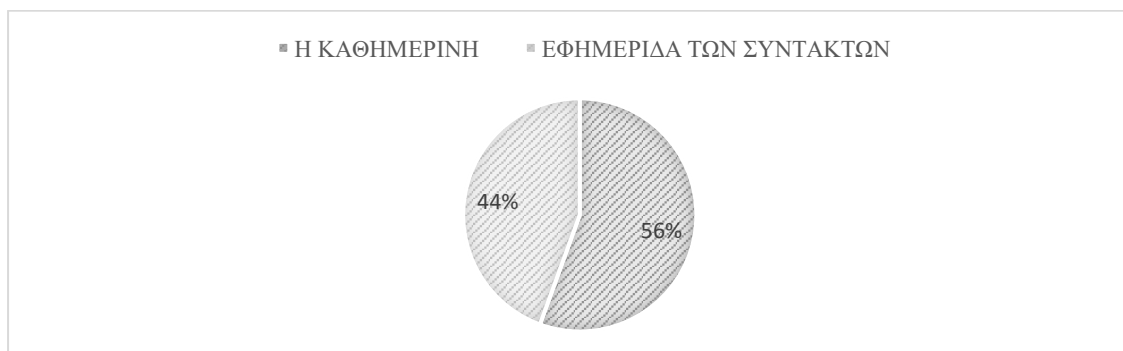
Γράφημα 7: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «ναυάγιο».

Γράφημα 8: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «κυβερνητική πολιτική».

Γράφημα 9: Παρουσίαση των συνολικών ποσοστών που λαμβάνει η θεματική κατηγορία : «Ευρωπαϊκή Ένωση».

Συνολική παρουσίαση θεματικών κατηγοριών ανά έντυπο

Πιο συγκεκριμένα, εστιάζοντας στις επιλεγόμενες εφημερίδες, επισημαίνονται τα εξής : στην εφημερίδα « Καθημερινή», η ηγεμονεύουσα θεματική ενότητα ορίζεται ως η «θεματική του ατόμου- μετανάστη». Οι θεματικές ενότητες «των συνθηκών διαβίωσης» καθώς και «της Ευρωπαϊκής Ένωσης» λαμβάνοντας σχεδόν ίδια ποσοστά, καταλαμβάνουν την δεύτερη θέση στην ειδησεογραφική κάλυψη. Η «θεματική της κυβερνητικής πολιτικής» καθώς και «των ναυαγίων» λαμβάνουν χαμηλά ποσοστά. Στον αντίποδα, στην «Εφημερίδα των Συντακτών», η ηγεμονεύουσα θεματική ενότητα είναι εκείνη της «Ευρωπαϊκής Ένωσης» σημειώνοντας αρκετά υψηλό ποσοστό. Την δεύτερη θέση μοιράζονται, με μικρές διαφοροποιήσεις, οι θεματικές του «ατόμου - μετανάστη» και «των συνθηκών διαβίωσης». Ωστόσο για τις θεματικές των «ναυαγίων» αλλά και της «κυβερνητικής πολιτικής» καταγράφονται χαμηλής ισχύος ποσοστά. Μέσω της συγκεκριμένης ανάλυσης, σκιαγραφείται ο χαρακτήρας των δυο εφημερίδων αναφορικά με την ειδησεογραφική – ποσοτική παρουσία του μεταναστευτικού ζητήματος. Ως εκ τούτου, στην εφημερίδα «Καθημερινή», η δημοσιογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος επικεντρώνεται στο άτομο, πρόσωπο του μετανάστη και στις συνθήκες διαβίωσης του. Εν αντιθέσει, με την Εφημερίδα των Συντακτών, στην οποία το μεταναστευτικό ζήτημα μεταδίδεται προσλαμβάνοντας κυρίως την διάσταση του ευρωπαϊκού διακυβεύματος. Η καταγραφή των θεματικών κατηγοριών που αναδύονται στην υπό εξέταση μελέτη, οδηγεί στην διατύπωση ορισμένων παρατηρήσεων αναφορικά με το χρονικό διάστημα μελέτης. Ειδικότερα, προβαίνοντας σε μια περιοδολόγηση των θεματικών κατηγοριών βάσει του επιλεγμένου χρονικού διαστήματος (έτη 2014-2019), επισημαίνονται αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία.

Καθίσταται σαφές ότι οι θεματικές κατηγορίες στην εν λόγω μελέτη διαμορφώνονται συν τω χρόνω, ωστόσο διαφοροποιούνται αναφορικά με την δυναμική που προσλαμβάνουν κατά το εκάστοτε χρονικό διάστημα της μελέτης. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται διαφοροποίηση ανα τα έτη αναφορικά με την ηγεμονεύουσα θεματική κατηγορία, δηλαδή σε κάθε έτος η κυρίαρχη θεματική κατηγορία διαφοροποιείται. Το έτος 2014 ως κυρίαρχη θεματική κατηγορία ορίζεται «η θεματική του προσώπου - μετανάστη», το 2015 τροποποιείται και υπερισχύει η «θεματική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», το 2016 στρέφεται η δημόσια προσοχή «στην

θεματική των συνθηκών διαβίωσης», στοιχείο το οποίο εξακολουθεί να ισχύει και για την περίοδο του 2017. Ωστόσο, κατά το έτος 2018 η «θεματική κατηγορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» κυριαρχεί, γεγονός το οποίο ανατρέπεται κατά το 2019 οπότε η «θεματική των συνθηκών διαβίωσης» επικρατεί στην ατζέντα των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η κυριαρχία της εκάστοτε θεματικής κατηγορίας, ανά έτος, δύναται ν' αναγνωστεί και ως το κεντρικό σημείο εστίασης των δυο εφημερίδων, δηλαδή η οπτική- «το βλέμμα» με το οποίο το μεταναστευτικό ζήτημα μπορεί να παρουσιαστεί και να αποδοθεί στην δημόσια σφαίρα. Επί της ουσίας, καταμετρώνται τρεις βασικές κυρίαρχες θεματικές κατηγορίες, η «θεματική του προσώπου», η «θεματική της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και τέλος εκείνη «των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών». Οι δυο τελευταίες κατηγορίες εναλλάσσονται από το έτος 2017 έως και το 2019. Συνεπώς, εντός του κοινωνικού φαινομένου του μεταναστευτικού ζητήματος, παρατηρείται ότι, πρώτα δίδεται η προσοχή στα πρόσωπα (άτομο - μετανάστη), έπειτα αναδεικνύεται η ευρωπαϊκή διάσταση του φαινομένου και στην συνέχεια δίδεται βαρύτητα στις συνθήκες διαβίωσης των ατόμων – μεταναστών.

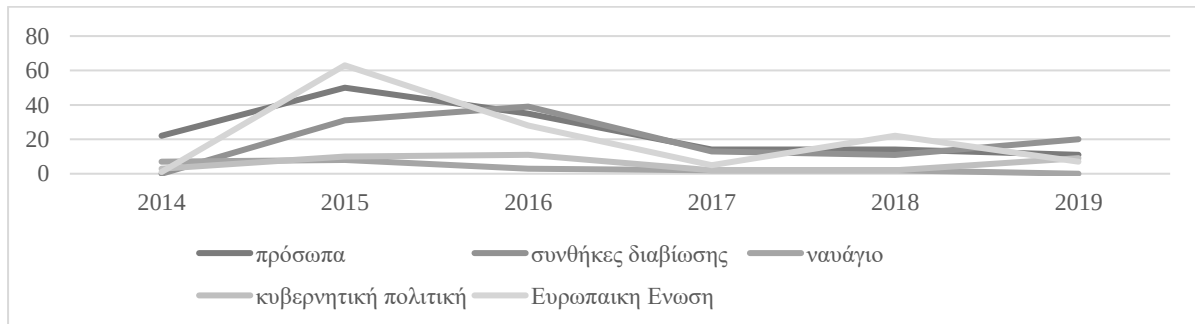
Γράφημα 10: Παρουσίαση των θεματικών κατηγοριών στην εφημερίδα «Καθημερινή».

Γράφημα 11: Παρουσίαση των θεματικών κατηγοριών στην «Εφημερίδα των Συντακτών».

Γράφημα 12: Παρουσίαση της εξέλιξης θεματικών κατηγοριών ανά έτη. (στιγμες υψηλης-χαμηλης συγκεντρωσης).

2.3. Πλαισιώνοντας το μεταναστευτικό ζήτημα - Καταγραφή των μεταναστευτικών πλαισίων

Όπως έχει ήδη, αναφερθεί, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, συναντώνται στην ειδησεογραφική πλαισίωση της μετανάστευσης, ορισμένοι τύποι πλαισίων, μέσω των οποίων τα μέσα ενημέρωσης αναδεικνύουν εκείνες τις πτυχές του φαινομένου, τις οποίες επιθυμούν. Έχοντας προχωρήσει ανωτέρω, στην καταγραφή των συγκεκριμένων ειδησεογραφικών- μεταναστευτικών τύπων πλαισίωσης, ωφέλιμη για το σύνολο της μελέτης καθίσταται η αναζήτηση της εφαρμογής τους στο συγκεκριμένο ερευνητικό υλικό. Εκκινώντας την αναζήτηση για την εφαρμογή των συγκεκριμένων πλαισίων, θα πρέπει να σημειωθεί, ως γενική παρατήρηση, ότι η χρήση του λόγου καθώς και η επιλογή ορισμένων λέξεων από ένα γλωσσολογικό σύνολο για την παρουσίαση ή ανάδειξη ενός ζητήματος αποτελεί σημαντική στοχευμένη διαδικασία. Μέσω αυτής, αναδεικνύονται επιλεγμένες νοηματικές αναπαραστάσεις⁵⁰ και καθορίζεται a priori, το εύρος της συζήτησης για το διακυβευόμενο ζήτημα ή γεγονός. Προχωρώντας στην ερευνητική διαδικασία για την αναζήτηση τύπων πλαισίωσης που αφορούν στην μετανάστευση, καταγράφονται στην συνέχεια, τα συγκεκριμένα πλαίσια, που αναδεικνύονται από την ερευνητική μελέτη, συνοδευόμενα με παραδείγματα πρωτοσέλιδων τίτλων η αναφορών. Αρχικά παρουσιάζεται το πλαίσιο προσδιορισμού ιδιότητας – ταυτότητας, έπειτα το πλαίσιο αριθμητικής καταγραφής και ακολουθούν : το πλαίσιο κοινωνικής και οικονομικής

⁵⁰ Pan Z., Kosicki M. G., «Framing Analysis: An Approach to News Discourse», *Political Communication*, Volume 10, Routledge (1993) p. 55-7

επιβάρυνσης, το πλαίσιο ευρωπαϊκής απόδοσης ευθύνης, το πλαίσιο ενημέρωσης ευρωπαϊκών -θεσμικών αποφάσεων/ενεργειών, το πλαίσιο κυβερνητικής πολιτικής και τέλος το πλαίσιο συνθηκών μεταναστών, αλλά και δυο μεταναστευτικά πλαίσια μικρότερης απήχησης.

Πλαίσιο προσδιορισμού ιδιότητας - ταυτότητας

Η βαρύνουσα σημασία που κατέχουν οι λέξεις, αποδεικνύεται κυρίως από το «πλαίσιο προσδιορισμού της ιδιότητας -ταυτότητας του μετανάστη», το οποίο αναφέρεται περισσότερο σ' αυτό που ονομάζεται υπαγωγή του ατόμου – με την χρήση λεκτικών χαρακτηρισμών- σε μια συγκεκριμένη κατηγορία προσλαμβάνοντας και την αντίστοιχη ιδιότητα της. Ειδικότερα, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, το εν λόγω πλαίσιο, αναφέρεται στην απόπειρα των μέσων ενημέρωσης να εντάξουν τους αιτούντες άσυλο- πρόσφυγες στην κατηγορία των «παράνομων» και «οικονομικών μεταναστών»⁵¹. Υπό αυτό το πρίσμα, γίνεται καταχρηστική αναφορά του όρου «παράνομοι μετανάστες», «μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα» ή «οικονομικοί μετανάστες» ως προς τα άτομα που φέρουν την ιδιότητα του αιτούντος άσυλο- πρόσφυγα-μετανάστη⁵². Ωστόσο, ωφέλιμο είναι να διευκρινιστεί ότι, εν προκειμένω, ο όρος «πρόσφυγα – αιτών άσυλο» δεν ορίζεται υπό την στενή νομική του όρου έννοια (status πρόσφυγα). Γίνεται αναφορά στο πρόσωπο το οποίο καταφεύγει σε μια χώρα, λόγω ενδεχομένης απειλής της ελευθέριας ή της σωματικής του ακεραιότητας ή και της ζωής του, μ' αυτόν τον τρόπο χρησιμοποιείται και στην υπό εξέταση ειδησεογραφική κάλυψη από τις συγκεκριμένες εφημερίδες. Γενικότερα, όπως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, στο τμήμα της ανάλυσης – παρουσίασης του συνόλου του ερευνητικού υλικού, ο χαρακτηρισμός των ατόμων ως «προσφύγων» κυριαρχεί σημειώνοντας υψηλά ποσοστά και έπειτα ακολουθεί ο χαρακτηρισμός τους ως «μεταναστών».

Το πλαίσιο του προσδιορισμού του πρόσφυγα ως «παράνομου ή οικονομικού μετανάστη» εμφανίζεται, στην εφημερίδα «Καθημερινή», εν αντιθέσει με την

⁵¹ Joris W., Haenens L., Van Gorp B., Mertens S., «The refugee crisis in Europe: a frame analysis of European newspapers», *Migrants, Refugees and the Media. The New Reality of Open Societies*, Routledge, 2018, p. 59-80

⁵² Philo G., Briant E., Donald P., «Media Content: Press and TV Samples, 2006», *Bad News for Refugees*, Pluto Press, (2013), p. 50-86

«Εφημερίδα των Συντακτών» στην οποία δεν εντοπίζεται αναφορά του συγκεκριμένου πλαισίου. Γενικότερα, δεν παρατηρείται να λαμβάνει ιδιαίτερη δυναμική, στο σύνολο του ερευνητικού υλικού. Καταγράφεται σημαντικός αριθμός πρωτοσέλιδων θεμάτων, τα οποία εμπίπτουν στην συγκεκριμένη κατηγορία πλαισίωσης. Οι αριθμοί που καταγράφονται δεν είναι ιδιαίτερης δυναμικής, ωστόσο υπάρχει αναφορά καθ' όλη την διάρκεια του χρονικού διαστήματος 2014 έως 2019 (εκτός από το έτος 2017). Ωστόσο η εφαρμογή του γίνεται ως εξής : με την ευρύτατη χρήση του όρου «μετανάστης» και «πρόσφυγας», έννοιες, που ούτως ή άλλως αναφέρονται αρκετά συχνά, δίνεται η ευκαιρία, να συμπεριληφθούν ορισμένες φορές, οι χαρακτηρισμοί είτε του «παράνομου μετανάστη» είτε «του οικονομικού μετανάστη» είτε ακόμη και του «λαθρομετανάστη». Επίσης, ένα αρκετά ενδιαφέρον στοιχείο παρατηρείται στην διαφοροποίηση που εντοπίζεται σ' αυτό το πλαίσιο μεταξύ του «τίτλου» του πρωτοσέλιδου θέματος και της «λεζάντας» που το συνοδεύει. Ο τίτλος χρησιμοποιείται για να αποδώσει με άκρως συνοπτικό – συμπυκνωμένο τρόπο την είδηση -γεγονός και η «λεζάντα» γενικότερα επεξηγεί δίνοντας περισσότερες πληροφορίες για το γεγονός. Διαπιστώνεται λοιπόν, πως στις λεζάντες που συνοδεύουν το πρωτοσέλιδο θέμα, εμφανίζεται πιο συχνά η χρήση των όρων «παράνομου μετανάστη», σε σχέση με τον κύριο τίτλο του πρωτοσέλιδου της είδησης. Στους περισσότερους τίτλους, αποφεύγεται η χρήση των συγκεκριμένων χαρακτηρισμών, καθώς πραγματοποιείται γενική αναφορά στην έννοια του «μετανάστη», «πρόσφυγα». Οι περισσότερες αναφορές που σημειώθηκαν, αφορούν στον τρόπο εισόδου των μεταναστών, ο οποίος χαρακτηρίζεται παράνομος και με αυτόν τον τρόπο αποδίδεται και στα υποκείμενα κυρίως η ιδιότητα του «παράνομου μετανάστη».

Όπως είναι γνωστό η μετανάστευση δεν αποτελεί σταθερό κοινωνικό φαινόμενο, αντιθέτως διαμορφώνεται και εξελίσσεται στην πάροδο των ετών, προσλαμβάνοντας τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά κάθε χρονικής περιόδου. Ως εκ τούτου, στην φύση του μεταναστευτικού φαινομένου είναι η διαρκής μετακίνηση ατόμων και πληθυσμών, γεγονός το οποίο συνεπάγεται και την δημιουργία διαφορετικής κάθε φορά ισχύος μεταναστευτικών πληθυσμιακών μετακινήσεων. Στο πρόσφατο παρελθόν, η Ελλάδα έχει βιώσει και έχει διαχειριστεί μεταναστευτικά ρεύματα, 1991, 2015, κ.α. Η περίοδος μελέτης χαρακτηρίζεται από μια αυξημένη κινητικότητα προσφυγικών πληθυσμών, η οποία αποδεικνύεται από τα στοιχεία της

Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. καθώς και της Eurostat⁵³. Καταγράφεται λοιπόν, μια ιλιγγιώδης αύξηση του αριθμού των ατόμων που μεταναστεύουν (15,1 εκατομμύρια) καθ' όλη την διάρκεια του έτους 2015 – όπου η προσφυγική κρίση αρχίζει να εμφανίζεται έντονα στην Ευρώπη-. Αναμενόμενο θεωρείται το γεγονός ότι το μεταναστευτικό ζήτημα ιεραρχείται και κατατάσσεται ως σημαντικότερο θέμα στην γενικότερη πολιτική ατζέντα (κομμάτων και Μ.Μ.Ε.).

Πίνακας 2. Καταγραφή συχνότερων πρωτοσέλιδων τίτλων του «πλαισίου προσδιορισμού ιδιότητας- ταυτότητας».

«ΔΙΟΓΚΩΝΕΤΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ – ΤΡΙΑ ΚΕΝΤΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΣΕ ΚΩ ΧΙΟ ΛΕΡΟ, ΣΤΙΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ», («Η Καθημερινή», 18/08/2015)
«ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΣΤΗ ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ - ΔΙΑΨΕΥΣΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΟΣ WELT», («Η Καθημερινή», 23/12/2015)
«ΑΙΦΝΙΔΙΟ ΚΥΜΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ - ΑΝΩ ΤΩΝ 300 ΟΙ ΑΦΙΞΕΙΣ ΧΘΕΣ- ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΟΤΙ Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΗΝ...ΚΑΝΟΥΛΑ», («Η Καθημερινή», 10/12/2016)
«΄΄ΒΟΜΒΑ΄΄ ΣΤΕ ΣΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ- ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΝΑ ΦΕΥΓΟΥΝ ΑΠΟ ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΟΣΟΙ ΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΑΣΥΛΟ», («Η Καθημερινή», 18/04/2018)

Πίνακας 3. Πρωτοσέλιδοι τίτλοι του «πλαισίου προσδιορισμού ιδιότητας- ταυτότητας».

«ΡΑΓΔΑΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΕΙΣΡΟΗΣ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - 170% ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΕΙΣΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ», 1/8/2014, («Η Καθημερινή»,- τίτλος- 1/08/2014)
«ΠΑΡΑΝΟΜΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΔΙΑΦΥΓΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΛΑΙ», («Η Καθημερινή»,- τίτλος- 31/07/2015)
«5,633 ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΑ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ - ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΩΚΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ, ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΔΕΚΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2018», («Η Καθημερινή»,- τίτλος- 10/11/2018)

⁵³ Lams L., «Chapter 5, Agency and Power in the Dutch-Language News Coverage of the Summer 2015 Refugee Situation in Europe: A Transitivity Analysis of Semantic Roles», *Images of Immigrants and Refugees in Western Europe*, Leuven University Press, (2019), p. 85-99.

Πίνακας 4. Λεζάντες των πρωτοσέλιδων θεμάτων του «πλαισίου προσδιορισμού ιδιότητας-ταυτότητας».

«...παρانونως εισελθόντων από τα θαλάσσια σύνορα μέσω της γείτονος εκτινάχθηκαν...», («Η Καθημερινή», 01/08/2014)
«...εμφανίζεται η αύξηση έλευση Αφρικανών οικονομικών μεταναστών μέσω της γειτονικής Τουρκίας...», («Η Καθημερινή», 11/12/2016)
«...οι αριθμοί των παράνομων ροών είναι σχεδόν μηδενικοί...», («Η Καθημερινή», 18/12/2015)
«...καταγράφεται αύξηση παρانونως εισερχομένων...», («Η Καθημερινή», 03/01/2016)

Πλαίσιο αριθμητικής καταγραφής

Λόγω των αυξανόμενων μεταναστευτικών ρευμάτων, στην ειδησεογραφική καταγραφή του μεταναστευτικού ζητήματος κατά την χρονική περίοδο 2014-2019, παρατηρείται εντονότατη προσήλωση της δημοσιογραφικής κάλυψης στο πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής των μεταναστών, εστιασμένη κυρίως στους αριθμούς αφίξεων στην Ελλάδα αλλά και γενικότερα στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, στο σύνολο του ερευνητικού υλικού, το συγκεκριμένο πλαίσιο συναντάται σε σημαντικό αριθμό πρωτοσέλιδων της εφημερίδας «Καθημερινή», εν αντιθέσει με την «Εφημερίδα των Συντακτών», η οποία δεν αναφέρεται στο συγκεκριμένο θέμα. Η καταγραφή καλύπτει όλη την υπό εξέταση χρονική περίοδο, από το 2014 έως το 2019. Βέβαια, αναμενόμενο είναι ότι κατά το έτος 2015 και 2016 υπάρχει εκτενέστερη αναφορά στους αριθμούς, δεδομένης και της συνεχομένης μεταναστευτικής κινητικότητας, όμως από το 2017 αρχίζει μια φθίνουσα πορεία της καταγραφής.

Από την ανάλυση των πρωτοσέλιδων που αφορούν στο συγκεκριμένο πλαίσιο σημειώνονται σημαντικές παρατηρήσεις, που συνεισφέρουν στην κατανόηση της λειτουργίας του. Επί της ουσίας, υπάρχει καταγραφή αρχικά του αριθμού των αφίξεων των μεταναστών προς την Ευρώπη, έπειτα αναφέρεται ο αριθμός των μεταναστών που πρόκειται να μετεγκατασταθούν, μέσω των προγραμμάτων της Ε.Ε. και γενικώς προσμετράται ο αριθμός των προσφύγων - μεταναστών που διαβιούν στην Ελλάδα από το 2014 έως το 2019. Υπάρχει στην πάροδο του χρόνου, συνεχόμενη και αυξανόμενη ειδησεογραφική κάλυψη, η οποία εστιάζει στην αριθμητική καταγραφή των αφίξεων των μεταναστευτικών πληθυσμών. Διαπιστώνεται λοιπόν, πως η

ειδησεογραφική κάλυψη του αριθμού των μεταναστών -προσφύγων δεν περιορίζεται απλώς στην καταγραφή των αριθμητικών δεδομένων αλλά συνοδεύεται και από την χρήση συγκεκριμένου λεξιλογίου. Η συγκεκριμένη επιλογή των λέξεων σε συνδυασμό με την καταγραφή των αριθμών των προσφύγων που αυξάνονται συνεχώς διαμορφώνει μια ιδιαίτερη εικόνα για την μετακίνηση των μεταναστών προς την Ευρώπη, δημιουργώντας το κλίμα ενός καθεστώτος ασφυξίας αναφορικά με την υποδοχή καθώς και την παραμονή των μεταναστών στην Ελλάδα. Επί της ουσίας, οι τίτλοι επιχειρούν αρχικά να καταδείξουν την «ανησυχητική» αύξηση και υπερβολική άφιξη των μεταναστών στην Ελλάδα. Γεγονός που ως ένα βαθμό είναι απολύτως κατανοητό διότι πηγάζει από την γενικευμένη ευρωπαϊκή ανησυχία λόγω των συνεχόμενων διαβουλεύσεων των κρατών μελών της Ε.Ε. σχετικά με την κατανομή του προσφυγικού πληθυσμού προς όλες τις χώρες της Ε.Ε. και όχι την παραμονή τους στις πρώτες χώρες υποδοχής (Ελλάδα, Ιταλία). Καθίσταται σαφές ότι επιχειρείται η δημιουργία της εικόνας ότι, η Ελλάδα λόγω της ασφυκτικής έλευσης των μεταναστών, βρίσκεται ενώπιον μιας δεινής πραγματικότητας, η οποία αποβαίνει εις βάρος της. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η εικόνα ότι η Ελλάδα δεν μπορεί ν' ανταπεξέλθει στο βάρος του μεταναστευτικού ζητήματος δίνοντας όμως έμφαση στην αριθμητική καταγραφή των μεταναστευτικών πληθυσμιακών μετακινήσεων. Εστιάζοντας κυρίως στους τόπους, οι οποίοι δέχονται τους μετανάστες, στα νησιά του Αν. Αιγαίου και προχωρώντας σε αναφορά στην επικρατούσα κατάσταση.

Πίνακας 5. Παρουσίαση αριθμητικών δεδομένων των αφίξεων των μεταναστών

«60.000 πρόσφυγες το 2014», («Η Καθημερινή», 19/06/2015)
«150.000 πρόσφυγες στο λιμάνι της Λέσβου» («Η Καθημερινή», 5/11/2015)
«11.000 πρόσφυγες σε 3 ημέρες», («Η Καθημερινή», 20/02/2016)
«4.426 πρόσφυγες στα νησιά», («Η Καθημερινή», 27/10/2017)
«4.000 πρόσφυγες πέρασαν τον Απρίλιο από τον Έβρο», («Η Καθημερινή», 9/5/2018)
«20.000 αιτούντες άσυλο στην ενδοχώρα», («Η Καθημερινή», 5/10/2019)

Πίνακας 5. Παρουσίαση της χρήσης φορτισμένου λεξιλογίου (λέξεων, προσδιορισμών).

«Αριθμός ρεκόρ προσφύγων», («Η Καθημερινή», 24/10/2015)
«Πλημμυρίδα μεταναστών», («Η Καθημερινή», 16/06/2015)
«Τα νησιά βουλιάζουν από μετανάστες», («Η Καθημερινή», 10/04/2018)

«Οι πρόσφυγες κατακλύζουν την Ευρώπη» («Η Καθημερινή», 19/8/2015)
«'Υποπτο' κύμα Αφρικανών μεταναστών», («Η Καθημερινή», 11/12/2016)
«Ανησυχητική αύξηση των προσφυγικών ροών», («Η Καθημερινή», 21/03/2017)
«Φόβοι για τσουνάμι προσφύγων στον Έβρο», («Η Καθημερινή», 22/04/2018)

Πίνακας 7. Χαρακτηριστικοί πρωτοσέλιδοι τίτλοι του «πλαισίου της αριθμητικής καταγραφής».

«Τετραπλάσιοι οι μετανάστες από τους κάτοικους στο Καστελόριζο», («Η Καθημερινή», 15/11/2017)
«Ασφυκτική ξανά η κατάσταση στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου», («Η Καθημερινή», 19/09/2017)
«Η Λέσβος εκπέμπει SOS- Γενική απεργία τη Δευτέρα -32.000 κάτοικοι και 8.300 οι μετανάστες», («Η Καθημερινή», 15/11/2017)

Προκειμένου να καταστεί πιο σαφής, η ειδησεογραφική πλαισίωση της αριθμητικής καταγραφής των μεταναστών μπορεί ν' αναγνωστεί, και υπό το πρίσμα της προσέγγισης της πλαισίωσης – έμφασης ή υπερτονισμού «emphasis framing effect»⁵⁴. Κατά την οποία, το γεγονός διαμορφώνεται προκρίνοντας και δίνοντας έμφαση σε μια συγκεκριμένη πλευρά του, ιδωμένη, όμως, υπό το πρίσμα οφέλους/ρίσκου, ζημίας. Εν προκειμένω, στο ζήτημα της μεταναστευτικής κρίσης, δίνεται έμφαση στο τμήμα που αφορά στην αυξανόμενη άφιξη των μεταναστών καθώς και στην υποδοχή τους από την χώρα κράτος μέλος της Ε.Ε. (Ελλάδα). Εστιάζοντας στον επαπειλούμενο κίνδυνο της ασφυκτικής κατάστασης που μπορεί να προκληθεί στους τόπους υποδοχής (στα νησιά του Αν. Αιγαίου) και γενικότερα από την αύξηση των αφίξεων μεταναστευτικών πληθυσμών. Έπειτα από την εν λόγω καταγραφή μπορεί να ειπωθεί ότι, επιβεβαιώνεται στο συγκεκριμένο ερευνητικό υλικό, το «πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής» το οποίο συγκροτείται βάσει της αντίληψης ότι μια χώρα- ένα κράτος «δέχεται πάρα πολλούς»⁵⁵ μετανάστες.

⁵⁴ Κουντούρη Φ., «Προτείνοντας μία τυπολογία πλαισίων, Κεφάλαιο 3. Η διαμόρφωση των ερμηνευτικών πλαισιώσεων. λειτουργίες, προσεγγίσεις και τυπολογία πλαισίων» *Τα δημόσια προβλήματα στην πολιτική ατζέντα, θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*, ΣΕΑΒ, Αθήνα, 2015, σελ 82

⁵⁵ De Cock R., Sundin E., Mistiaen V., «Chapter 9, The Effects of Dominant versus Peripheral News Frames on Attitudes toward Refugees and News Story Credibility, Media Representations, Public Opinion and Refugees' Experiences», *Images of Immigrants and Refugees in Western Europe*, Leuven University Press, (2019), p. 159-174

Πλαίσιο κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης

Το μεταναστευτικό φαινόμενο λόγω της δυναμικής του παρουσίας, επιδρά με καταλυτικό τρόπο στο συσχετισμό των κοινωνικών δυνάμεων που αναπτύσσονται καθ' όλη την διάρκεια της εξέλιξης του. Ωστόσο, στο δυτικοευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό και σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε., κάθε πρόσφυγας έχει το αναφαίρετο δικαίωμα κυρίως στην στέγαση και στην εργασία⁵⁶, τομείς που εξασφαλίζουν το δικαίωμα του στην ζωή. Η μεταναστευτική ιδιότητα φέρει ένα σύνολο νοηματοδοτήσεων και διαμορφώνει ως ένα βαθμό την γενικότερη αντίληψη για το φαινόμενο εν συνόλω. Βάσει του εν λόγω συλλογισμού, ο μετανάστης λόγω της φύσης της ιδιότητας που φέρει μπορεί να σχηματοποιηθεί στην κοινωνική πραγματικότητα και ως παράγοντας κοινωνικής επιβάρυνσης καθώς και οικονομικής αποσταθεροποίησης. Βάσει αυτής της αντίληψης συγκροτείται και το «πλαίσιο κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης»- «επιβάρυνση της κοινωνικής πρόνοιας και της αγοράς εργασίας»⁵⁷

Στην εν λόγω μελέτη εντοπίζεται σημαντική παρουσία του συγκεκριμένου πλαισίου καθώς τα πρωτοσέλιδα που εστιάζουν σ' αυτήν την πτυχή του μεταναστευτικού ζητήματος σημειώνουν υψηλό ποσοστό καταγραφής. Στο σύνολο, καταμετρώνται αρκετά πρωτοσέλιδα που εστιάζουν στο εν λόγω πλαίσιο και η ειδησεογραφική κάλυψη πραγματοποιείται αποκλειστικά από την εφημερίδα «Καθημερινή» καθώς η «Εφημερίδα των Συντακτών» δεν προχωράει σε κάποια αναφορά βάσει του συγκεκριμένου πλαισίου. Ειδικότερα, κατά την ανασκόπηση του ερευνητικού υλικού, διαπιστώνεται ότι το συγκεκριμένο πλαίσιο χωρίζεται σε δυο βασικές κατηγορίες. Αρχικά σημειώνεται εκτενής αναφορά στις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών καθώς και στους χώρους που διαμορφώθηκαν προκειμένου να διαμείνουν και έπειτα αναφέρονται οι επιπτώσεις της εγκατάστασης των μεταναστών στον κοινωνικό ιστό. Βάσει του συγκεκριμένου πλαισίου, οι μετανάστες προσδιορίζονται ως επιβλαβή άτομα για την εθνική οικονομία. Αναφορικά με τις

⁵⁶ Philo G., Briant E., Donald P., ««Methods, Explanations and Perspectives on Asylum»», *Bad News for Refugees*, Pluto Press, (2013), p. 29-49

⁵⁷ Philo G., Briant E., Donald P., «Media Content: Press and TV Samples, 2006», *Bad News for Refugees*, Pluto Press, (2013), p. 50-86

συνθήκες διαβίωσης και συγκεκριμένα των χώρων διαμονής των μεταναστών καταγράφονται όλα τα στάδια εξέλιξης της διαδικασίας για την στέγαση τους, αρχίζοντας από την μη ύπαρξη διαμορφωμένου χώρου διαμονής, στην ανεύρεση και στην τροποποίηση χώρων ώστε να είναι κατάλληλοι για στέγαση. Συνεχίζοντας στην δημιουργία των ειδικών δομών (οι οποίες αναφέρονται είτε ως κέντρα κράτησης είτε ως κέντρα φιλοξενίας είτε ως προαναχωρησιακά κέντρα) και καταλήγοντάς στην γενικότερη πίεση που δημιουργείται από την ύπαρξη των συγκεκριμένων δομών. Η ειδησεογραφική κάλυψη κατά την συγκεκριμένη περίοδο επικεντρώνεται στην σύγκυση που επικρατούσε αναφορικά με την στέγαση των μεταναστών – προσφύγων στον ελληνικό αστικό ιστό (και στην ενδοχώρα αλλά και στα νησιά του Αν. Αιγαίου). Η δημοσιογραφική παρουσίαση συνοδεύεται και από την χρήση επιλεγμένου λεξιλογίου, το οποίο περιγράφει την κατάσταση της σύγκυσης με αρκετά έντονο τρόπο. Καταγράφεται αρχικά η συνθήκη διαβίωσης των μεταναστών, οι οποίοι μη έχοντας κατάλυμα διαμένουν σε προσωρινούς χώρους, όπως λιμάνια, γήπεδα κλπ. Αναφέρεται επιπλέον, η συνεχόμενη παρουσία των μεταναστών αφού έχουν μεταφερθεί στην ενδοχώρα, εντός του αστικού ιστού, όπου προσπαθούν ν' αναζητήσουν κατάλυμα. Εκτενή αναφορά γίνεται και στην κατάσταση που επικρατεί στους χώρους φιλοξενίας -διαμονής (hotspot) που έχουν δημιουργηθεί ad hoc στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

Καθίσταται σαφές ότι, μέσω της συγκεκριμένης εστίασης στην καταγραφή των συνθηκών διαμονής των μεταναστών γίνεται απόπειρα για την δημιουργία της αντίληψης περί κοινωνικής αναταραχής και της πίεσης που δέχεται ο αστικός ιστός, από τους μετανάστες. Υπό αυτό το πρίσμα καταγράφονται και αποδίδονται οι συνθήκες διαμονής και διαβίωσης των μεταναστών στην ελληνική επικράτεια.

Πίνακας 6. Παρουσίαση τίτλων για τις συνθήκες διαμονής των μεταναστών.

ΔΥΟ ΔΙΜΟΙΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΚΩ ΜΕΤΑ ΤΟ ΧΑΟΣ- ΣΥΝΕΧΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΑΡΕΩΣ ΣΤΟΝ ΕΛΑΙΩΝΑ», («Η Καθημερινή», 12/08/2015)
«ΕΚΡΗΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ - ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΣΤΗ ΜΥΤΙΛΗΝΗ ΟΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ 13000 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, («Η Καθημερινή», 05/09/2015)
«ΕΚΡΗΚΤΙΚΟ ΣΚΗΝΙΚΟ ΣΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ - ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΓΕΝΙΚΕΥΣΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΕΩΝ - ΤΕΙΝΕΙ ΝΑ ΕΞΕΛΙΧΘΕΙ ΣΕ ΜΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΜΟ ΖΗΤΗΜΑ», («Η Καθημερινή», 27/11/2016)
«ΑΔΥΝΑΜΙΚΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΖΙΚΩΝ ΡΟΩΝ - ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΔΙΑΣΠΑΡΤΟΙ», («Η Καθημερινή», 24/02/2016)

Υστέρα από την εξέταση και ανάλυση του ερευνητικού υλικού, μπορεί να επισημανθεί ότι καταγράφεται ένα σχεδόν επαναλαμβανόμενο μοτίβο στα επιλεγμένα πρωτοσέλιδα, το οποίο εστιάζει αρχικά στην κατάσταση που επικρατεί στις δομές φιλοξενίας -παραμονής (hot-spot) αλλά και στον αντίκτυπο που δημιουργείται στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε η επιλεγμένη λεξιλογική χρήση, μέσω της οποίας παρουσιάζεται το γεγονός, αποτελεί σημαντική συνεισφορά στην επίρρωση της αντίληψης περί μέγιστης κοινωνικής αναταραχής, που προκαλείται από τους μετανάστες.

Πίνακας 7. Ενδεικτική αναφορά της χρήσης λεξιλογίου του «πλαισίου για τις συνθήκες διαμονής των μεταναστών».

«ΩΡΟΛΟΓΙΑΚΗ BOMBA Η ΕΙΔΟΜΕΝΗ», («Η Καθημερινή», 09/03/2016)
«ΕΚΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ Η ΕΙΔΟΜΕΝΗ - ΠΕΤΡΕΣ ENANTION BAN ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ», («Η Καθημερινή», 19/04/2016)
«ΟΡΙΑΚΗ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ - ΣΕ 16 ΧΡΟΝΙΑ ΘΑ ΑΠΕΓΚΛΩΒΙΣΤΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΛΕΕΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ», («Η Καθημερινή», 23/09/2016)
«ΚΡΑΥΓΗ ΑΠΕΛΠΙΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ», («Η Καθημερινή», 21/11/2017)
«ΕΝΤΑΣΗ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ, ΑΥΞΗΣΗ ΡΟΩΝ ΣΤΟΝ ΕΒΡΟ», («Η Καθημερινή», 19/04/2018)
«ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ Η ΣΑΜΟΣ», («Η Καθημερινή», 16/10/2019)

Γίνεται αντιληπτό ότι μέσω των παραδειγμάτων που αναφέρονται ανωτέρω, το μοτίβο που χρησιμοποιείται εστιάζει σε μια λεξιλογικά έντονη και φορτισμένη περιγραφή της επικρατούσας κατάστασης των νησιών, λόγω της ύπαρξης δομών φιλοξενίας – hotspot. Πέραν του γεγονότος της καταγραφής των συμβάντων υπό το πρίσμα της κοινωνικής αναταραχής, η εφημερίδα «Καθημερινή» επικεντρώνεται και στο πρίσμα του οικονομικού πλήγματος που προκαλείται στην Ελλάδα από την έλευση των μεταναστών. Θα πρέπει να ειπωθεί ότι σε σχέση με το ζήτημα των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών, η προσήλωση στην οικονομική πλευρά του θέματος, θεωρείται ήσσονος σημασίας ζήτημα καθώς δεν καταγράφονται σημαντικά ποσοστά αναφοράς. Παρ' όλ' αυτά, τα πρωτοσέλιδα επικεντρώνονται στο οικονομικό πλήγμα που βιώνει η χώρα, στον τομέα του τουρισμού, λόγω της εγκατάστασης των μεταναστών με την δημιουργία των δομών για την στέγαση τους, κυρίως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Συνεπώς, η θεματική κατηγορία στην οποίαν επιλεγεί να

εστιάσει η εφημερίδα «Καθημερινή», είναι εκείνη της κοινωνικής αναταραχής σε συνδυασμό με την οικονομική αποσταθεροποίηση. Μέσω του συνδυασμού των εν λόγω θεματικών κατηγοριών συγκροτείται και αποδίδεται στην δημόσια σφαίρα μια αρνητικά φορτισμένη έννοια για την ταυτότητα του ατόμου – μετανάστη καθώς ο ίδιος θεωρείται δημιουργός της γενικότερης κοινωνικής και οικονομικής κατάπτωσης της χώρας.

Πίνακας 8. Πρωτοσέλιδοι τίτλοι για την πλαίσιο της «οικονομικής επιβάρυνσης».

«ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΥΜΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ», («Η Καθημερινή», 29/05/2015)
«SOS ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ - ΜΕΙΩΣΗ ΚΡΑΤΗΣΕΩΝ ΑΠΟ 40% ΕΩΣ 90% ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ - ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΚΥΜΑΤΟΣ», («Η Καθημερινή», 27/02/2016)

Πλαίσιο ευρωπαϊκής απόδοσης ευθύνης

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, το φαινόμενο που ορίζεται ως μεταναστευτική - προσφυγική κρίση αποτελεί ένα παγκόσμιο και εν προκειμένω, ευρωπαϊκό ζήτημα, διότι οι μετανάστες καταφεύγουν στις χώρες της Ευρώπης, αναζητώντας ένα ασφαλές και σταθερό περιβάλλον για διαβίωση. Καθίσταται λοιπόν σαφές, ότι το μεταναστευτικό ζήτημα δύναται ν' αναγνωστεί και να μελετηθεί λαμβάνοντας υπόψη την ευρωπαϊκή διάσταση, την οποίαν εξ ορισμού προσλαμβάνει. Στην συγκεκριμένη μελέτη, η ευρωπαϊκή διάσταση του μεταναστευτικού φαινομένου σημειώνει υψηλά ποσοστά αναφοράς στην ειδησεογραφική κάλυψη.

Η ευρωπαϊκή διάσταση που προσλαμβάνει το μεταναστευτικό ζήτημα, παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την έκφραση της. Μέσω της ανάλυσης του ερευνητικού υλικού, αρκετά συχνά το μεταναστευτικό ζήτημα καλύπτεται ειδησεογραφικά και αποδίδεται υπό το πρίσμα του «πλαίσιο ευθύνης - responsibility frame». Ειδικότερα, η ευθύνη της διαχείρισης του ζητήματος, εν προκειμένω, καταλογίζεται στον ρόλο που διαδραματίζει ο δυτικοευρωπαϊκός κόσμος (η Δύση- Ευρωπαϊκή Ένωση). «πλαίσιο ευθύνης της Δύσης». Εντοπίζεται σημαντικός αριθμός καταγραφής πρωτοσέλιδων θεμάτων, τα οποία αναδεικνύουν την ευρωπαϊκή ευθύνη ως προς την διαχείριση και τον έλεγχο του μεταναστευτικού ζητήματος. Αναφορικά με τα επιλεγμένα έντυπα, εντοπίζεται ότι στην

ειδησεογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών», το εν λόγω πλαίσιο αναδεικνύεται αρκετά συχνά, καθιστώντας το ένα από τα ισχυρά μεταναστευτικά πλαίσια της συγκεκριμένης εφημερίδας. Η ειδησεογραφική κάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή» μολονότι εστιάζει στο πλαίσιο απόδοσης ευθύνης, αναδεικνύει με μικρότερη συχνότητα την συγκεκριμένη πτυχή που δύναται να προσλάβει το μεταναστευτικό ζήτημα. Ειδικότερα, στην «Εφημερίδα των Συντακτών» καταγράφονται περισσότερες πρωτοσέλιδες αναφορές για το συγκεκριμένο θέμα, σε σχέση με την εφημερίδα «Καθημερινή». Αναφορικά με τα έτη που έχουν προσδιοριστεί ως χρονική περίοδος έρευνας, διαπιστώνεται ότι καταγράφονται υψηλά ποσοστά του πλαισίου της ευρωπαϊκής ευθύνης του θέματος κατά το έτος 2015 και έπονται τα έτη 2019 και 2016, όπου η συγκεκριμένη πλαισίωση διατηρεί ακόμη την δυναμική της. Ωστόσο, τα έτη 2014, 2017 και 2018 συγκεντρώνουν μειωμένα ποσοστά αναφοράς. Πιο συγκεκριμένα, η «Εφημερίδα των Συντακτών», αναδεικνύει emphaticά την «ευθύνη» την οποία φέρει ολόκληρος ο δυτικοευρωπαϊκός κόσμος. Εφόσον, θεωρείται ως ο κύριος διαχειριστής της μεταναστευτικής κρίσης κατ' επέκτασιν κρίνεται και ως ο πρωτεύον υπεύθυνος αναφορικά με την διευθέτηση της. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, δεδομένης της επιλογής της μεταναστευτικής πλαισίωσης, στην οποία προχωρεί η «Εφημερίδα των Συντακτών», διαπιστώνεται ότι εκείνη πραγματοποιείται με τη χρήση έντονα φορτισμένου λεξιλογίου. Λαμβάνοντας υπόψη την θέση ευθύνης που αποδίδεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ασκείται κριτική όσον αφορά στις πολιτικές αποφάσεις (ενέργειες/παραλείψεις) που επιλεγεί να λάβει για την επίλυση του μεταναστευτικού ζητήματος. Μολονότι το μεταναστευτικό πλαίσιο της απόδοσης ευθύνης λαμβάνει λιγότερα ποσοστά αναφοράς στην ειδησεογραφική κάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή» από ότι σε εκείνη της «Εφημερίδας των Συντακτών», παραμένει παρόν καθώς υπάρχουν αρκετές αναφορές πρωτοσέλιδων θεμάτων που αναδεικνύουν την συγκεκριμένη πτυχή του μεταναστευτικού φαινομένου.

Πίνακας 11. Παρουσίαση πρωτοσέλιδων τίτλων του «πλαισίου της ευρωπαϊκής απόδοσης ευθύνης» στην «Εφημερίδα των Συντακτών».

«ΚΡΑΥΓΗ ΑΠΟΓΝΩΣΗΣ - ΕΚΡΗΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΕΣΤΙΟΥΣ - ΚΟΥΦΗ Η ΕΥΡΩΠΗ», («Εφημερίδα των Συντακτών, 05/09/2015)
--

«Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΕΚΒΙΑΣΜΩΝ - ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ : ΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ ΕΘΕΛΟΥΦΛΟΥΝ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝ ΕΞΙΛΑΣΤΗΡΙΟ ΘΥΜΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», («Εφημερίδα των Συντακτών, 28/01/2016)
ΣΥΡΜΑΤΟΠΛΕΓΜΑΤΑ ΒΑΡΙΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΕΝΙΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΥΛΟΥ - Η ΕΥΡΩΠΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΚΛΕΙΣΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ», («Εφημερίδα των Συντακτών, 14/07/2016)

Πίνακας 9. Παρουσίαση πρωτοσέλιδων τίτλων του «πλαίσιου της ευρωπαϊκής απόδοσης ευθύνης» στην εφημερίδα «Η Καθημερινή».

«ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΤΟΝΟΜΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ», («Η Καθημερινή», 13/05/2015)
«ΝΕΑ ΡΗΓΜΑΤΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ - ΣΤΡΑΤΟ ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΘΕΛΕΙ Η ΑΥΣΤΡΙΑ - ΑΠΕΙΛΕΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΑΝ ΔΕΝ ΑΝΟΙΞΟΥΝ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ», («Η Καθημερινή», 31/08/2018)
«ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΑΖΑΡΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ - ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ ΚΑΙ ΠΑΡΙΣΙ – 4.000 ΑΙΤΟΥΝΤΕΣ ΑΣΥΛΟ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ», («Η Καθημερινή», 26/11/2019)

Πλαίσιο ενημέρωσης ευρωπαϊκών -θεσμικών αποφάσεων/ενεργειών.

Ωστόσο, ανεξαρτήτως της πτυχής της ευρωπαϊκής διάστασης για την μετανάστευση, η οποία εκφράζεται στο πλαίσιο της απόδοσης ευθύνης, παρατηρείται η ανάδυση ενός συμπληρωματικού πλαισίου, το οποίο εστιάζει αποκλειστικά στις ενέργειες που πραγματοποιούνται για την διευθέτηση του μεταναστευτικού ζητήματος. (όσον αφορά στις Συνόδους Κορυφής Ε.Ε., στις διακρατικές συμφωνίες και σχέσεις (Ελλάδας και ευρωπαίων εταίρων και Τουρκίας). Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πλαισιώνεται το ζήτημα με ορούς «τεχνοκρατικούς» αναφορικά με τις αποφάσεις που λαμβάνουν οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σχετικά με τον επιλεγμένο χρονικό διάστημα της μελέτης, οι περισσότερες αναφορές του πλαισίου της ευρωπαϊκής ενημέρωσης καταγράφονται κατά το έτος 2019, έπεται το έτος 2015 όπου εντοπίζεται αρκετά υψηλό ποσοστό αναφοράς του. Εν συνεχεία κατά το έτος 2018 αρχίζει να σημειώνεται μια πτώση των ποσοστών και ακολούθως κατά τα έτη 2014, 2016 και 2017 η μειωμένη παρουσία του συγκεκριμένου πλαισίου παγιώνεται. Ειδικότερα το συγκεκριμένο μεταναστευτικό πλαίσιο εμφανίζεται κατά κύριο λόγο στην εφημερίδα «Καθημερινή». Παρατηρείται δηλαδή μια έντονη ειδησεογραφική προσήλωση για το μεταναστευτικό ζήτημα σχετικά με τις θεσμικές ενέργειες της Ε.Ε.

καθώς και τις ενέργειες που πραγματοποιούνται από τα κράτη μέλη της. Η ευρωπαϊκή πτυχή της συγκεκριμένης πλαισίωσης οριοθετείται μεταξύ των αποφάσεων και των ενεργειών που λαμβάνονται. Όσον αφορά στην ειδησεογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών», εντοπίζεται το συγκεκριμένο μεταναστευτικό πλαίσιο, ωστόσο δεν λαμβάνει ιδιαίτερη δυναμική παρουσία. Λειτουργεί περισσότερο ως ελάχιστον μεταναστευτικό πλαίσιο στην συνολική καταγραφή της συγκεκριμένης εφημερίδας που αφορά στο μεταναστευτικό ζήτημα.

Πίνακας 10. Παρουσίαση τίτλων του «πλαισίου ενημέρωσης ευρωπαϊκών ενεργειών» στην εφημερίδα «Καθημερινή».

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΟΥΝΚΕΡ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ - : ΜΕΤΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ 12.000 ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.», («Η Καθημερινή», 09/09/2015)
«ΡΕΝΤΣΙ ΕΓΚΑΛΕΙ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ - "ΚΑΝΟΥΝ ΠΩΣ ΔΕΝ ΒΛΕΠΟΥΝ"»», («Η Καθημερινή», 21/05/2015)
ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΔΙΧΑΖΕΙ ΤΗΝ Ε.Ε. - ΘΡΙΛΕΡ ΣΤΙΣ ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ - "ΝΑΙ" ΤΣΙΠΡΑ ΣΕ ΜΕΡΚΕΛ ΓΙΑ ΔΙΜΕΡΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ», («Η Καθημερινή», 29/06/2018)

Πίνακας 11. Παρουσίαση τίτλων του «πλαισίου ενημέρωσης ευρωπαϊκών ενεργειών» στην «Εφημερίδα των Συντακτών».

«ΤΙ ΛΕΕΙ Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ – ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ», («Εφημερίδα των Συντακτών, 27/10/2015)
«ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ -ΣΥΖΗΤΟΥΝ ΚΑΙ ΓΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ», («Εφημερίδα των Συντακτών, 22/04/2015)
«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ- ΕΚΤΑΚΤΗ ΜΙΝΙ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ - ΥΠΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΡΑΜΠ ΣΤΟΝ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ» («Εφημερίδα των Συντακτών, 21/06/2018)

Όπως αναφέρθηκε, υστέρα από την ανάλυση των πρωτοσέλιδων θεμάτων που αφορούν στις συγκεκριμένες διαστάσεις παρατηρείται ότι στην ειδησεογραφική κάλυψη σχετικά με την γενικότερη ευρωπαϊκή θεματική κατηγορία προκύπτουν διαφοροποιήσεις. Η «Εφημερίδα των Συντακτών» αναδεικνύει την ευρωπαϊκή διάσταση του διακυβεύματος μέσω του πρίσματος της «απόδοσης ευθύνης της Δύσης». Η εφημερίδα «Καθημερινή» καταγράφοντας τις ενέργειες- διαβουλεύσεις των ευρωπαϊκών οργάνων, θεσμών, κρατών- μελών της Ε.Ε. αλλά και της κυβερνητικής πλευράς της Ελλάδας, προχωρεί στην ανάδειξη του μεταναστευτικού ζητήματος και ως ευρωπαϊκού διακυβεύματος.

Πλαίσιο κυβερνητικής πολιτικής

Καθίσταται σαφές ότι η μεταναστευτική κρίση έχει ασκήσει αρκετή πίεση στις ευρωπαϊκές χώρες υποδοχής λόγω της δυναμικής παρουσίας της σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Ελλάδα ως μια από τις κύριες χώρες υποδοχής των μεταναστευτικών πληθυσμών, καλείται να διαδραματίσει κομβικό ρόλο στην διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης. Η απόπειρα ρύθμισης και ελέγχου του μεταναστευτικού ζητήματος, έχει ως αποτέλεσμα την λήψη ορισμένων πολιτικών αποφάσεων - ενεργειών από την εκάστοτε πολιτική - κυβερνητική εξουσία (-την χάραξη της κυβερνητικής πολιτικής, προσανατολιζόμενη στο μεταναστευτικό ζήτημα). Η απόπειρα ρύθμισης του μεταναστευτικού ζητήματος διαμεσολαβημένη από τα μέσα ενημέρωσης, σχηματοποιείται και εκφράζεται μέσω της προσέγγισης που μπορεί να ονομαστεί ως «πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής». Το εν λόγω πλαίσιο εστιάζει και αναδεικνύει το μεταναστευτικό ζήτημα υπό το πρίσμα της παρουσίας ή και εφαρμογής των εκάστοτε κυβερνητικών πολιτικών αποφάσεων.

Στην ειδησεογραφική κάλυψη, παρατηρείται ότι «το πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής» σημειώνει υψηλά ποσοστά, ως πρωτοσέλιδο θέμα κυρίως στην εφημερίδα «Καθημερινή». Μολονότι και η «Εφημερίδα των Συντακτών» προσεγγίζει ειδησεογραφικά το μεταναστευτικό ζήτημα μέσω της συγκεκριμένης προσέγγισης, τα ποσοστά που συγκεντρώνει είναι αρκετά ισχνά. Ειδικότερα, στην εφημερίδα «Καθημερινή» εντοπίζεται έντονη αναφορά του πλαισίου κυρίως κατά το έτος 2015. Μέσω της παρουσίας των κυβερνητικών αποφάσεων, ασκείται και έντονη κριτική με την χρήση επιλεγμένων λεξιλογικών συνόλων. Η κριτική αφορά στους γενικότερους τομείς της διαχείρισης του μεταναστευτικού ζητήματος. Καταγράφονται αναφορές και για τις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών, για την «ολιγωρία» της κυβερνητικής εξουσίας ως προς την αντιμετώπιση του ζητήματος, καθώς και για τις διακρατικές διαβουλεύσεις που στοχεύουν κατά την κυβερνητική εξουσία στην διευθέτηση της μεταναστευτικής κρίσης.

Όσον αφορά στην «Εφημερίδα των Συντακτών», η ειδησεογραφική προσέγγιση του μεταναστευτικού θέματος, μέσω της συγκεκριμένης προσέγγισης δεν σημειώνει σημαντικά ποσοστά. Ωστόσο, λαμβάνει μια δυναμική έκφρασης (τηρουμένων των αναλογιών- των ποσοστών που συγκεντρώνει) κατά το έτος 2019. Η δημοσιογραφική κάλυψη προσανατολίζεται σε μια κατεύθυνση κριτικής, η οποία

πραγματοποιείται με την χρήση εκφράσεων αιχμηρού λεξιλογικού ύφους.

Πίνακας 12. Παρουσίαση χαρακτηριστικών τίτλων του «πλαισίου της κυβερνητικής πολιτικής».

«ΗΜΙΜΕΤΡΑ ΠΑΡΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΥΜΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ-ΣΥΝΟΡΙΟΦΥΛΑΚΕΣ : ΦΕΡΕΙ ΕΥΘΥΝΗ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ», («Η Καθημερινή», 15/04/2015)
«ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΙΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΑ HOTSPOTS - ΕΩΣ ΤΙΣ 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΤΟΙΜΑ - ΔΥΣΦΟΡΙΑ Ε.Ε ΓΙΑ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ», («Η Καθημερινή», 26/01/2016)
«ΚΛΕΙΣΤΗ Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ, ΑΝΟΙΧΤΟΣ Ο ΕΒΡΟΣ - ΟΙ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΚΤΡΕΠΟΥΝ ΤΙΣ ΡΟΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΕΝΤΟΝΗ ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ», («Η Καθημερινή», 25/04/2018)

Πίνακας 13. Ενδεικτική αναφορά της χρήσης του λεξιλογίου του «πλαισίου κυβερνητικής πολιτικής».

«ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΣΠΑΤΑΛΗ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 31/10/2014)
«'ΦΡΑΚΤΗΣ' ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ - ΤΑ ΒΡΗΚΑΝ ΤΕΛΙΚΑ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ» , («Εφημερίδα των Συντακτών», 19/03/2016)
«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ - Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΚΟΠΙΜΩΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙ..», («Εφημερίδα των Συντακτών», 02/10/2019)

Αν ληφθεί υπόψη ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης εκτός της καταστατικής τους λειτουργίας, να κομίζουν ειδήσεις και να πληροφορούν την κοινή γνώμη για σημαντικά ζητήματα, μπορεί ν' ασκήσουν κριτική στην εκάστοτε πολιτική – κυβερνητική εξουσία, αιτιολογείται απολύτως η εφαρμογή της συγκεκριμένης προσέγγισης. Ωστόσο ωφέλιμο είναι να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα, η Ελλάδα έρχεται αντιμέτωπη με κομβικά πολιτικά – εκλογικά γεγονότα (αλλαγή της κοινοβουλευτικής σύνθεσης μέσω εκλογών 2014 και 2019 καθώς και προκήρυξη δημοψηφίσματος το 2015).

Πλαίσιο συνθηκών μεταναστών

Πέραν της διάστασης που εστιάζει στην λήψη πολιτικών αποφάσεων με στόχο τον έλεγχο του μεταναστευτικού ζητήματος, θα πρέπει να επισημανθούν και οι συνθήκες που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι άνθρωποι – μετανάστες καθ' όλη την διάρκεια της (δυσχερούς) διαδρομής τους. Κινουμένη σ' αυτή την κατεύθυνση, η ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος επικεντρώνεται στο πλαίσιο που μπορεί να οριστεί ως «δυσχερείς συνθήκες που αντιμετωπίζουν τα άτομα-μετανάστες». Η συγκεκριμένη πλαισίωση καταλαμβάνει σημαντική θέση στην ειδησεογραφική κάλυψη και από τις δυο επιλεγμένες εφημερίδες. Εν συνόλω, σημειώνει σημαντικά – υψηλά ποσοστά αναφοράς, με την «Εφημερίδα των Συντακτών» να προχωρεί σε εκτενέστερη ποσοτική αναφορά σε σχέση με εκείνη της εφημερίδας «Καθημερινή». Το έτος 2016 εντοπίζονται τα υψηλότερα ποσοστά του συγκεκριμένου πλαισίου, έπονται τα έτη 2014 και 2015, τα οποία μοιράζονται το ίδιο ποσοστό. Κατά τα έτη 2017, 2018 και 2019 δεν καταγράφονται ποσοστά ιδιαίτερης δυναμικής. Ωστόσο, υστέρα από την ανασκόπηση των επιλεγμένων πρωτοσέλιδων εντοπίζονται διάφορες θεματικές κατηγορίες, οι οποίες εντάσσονται στο γενικό σύνολο «των συνθηκών που αντιμετωπίζουν τα άτομα – μετανάστες». Αρχικά καταγράφεται η θεματική κατηγορία των «θανάτων- εξαφανίσεων», έπειτα αναφέρεται εκείνη η κατηγορία των «συνθηκών διαβίωσης» και τέλος η κατηγορία «των απελάσεων/ επαναπροωθήσεων».

Ειδικότερα όσον αφορά στις θεματικές κατηγορίες, που εντοπίζονται στην ειδησεογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών» παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό λαμβάνει «η θεματική κατηγορία των συνθηκών διαβίωσης». Περιγράφονται αναλυτικά οι αντιξοότητες της διαβίωσης των μεταναστών, αναφορικά με την διατροφή, την στέγαση τους. Εντός της συγκεκριμένης θεματικής δεν συμπεριλαμβάνονται μόνο οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών στις δομές φιλοξενίας αλλά και τα διάφορα (μεμονωμένα ωστόσο) ρατσιστικά και ξενοφοβικά περιστατικά επιθέσεων προς το πρόσωπο των μεταναστών. Υψηλό ποσοστό κατέχει στην δημοσιογραφική κάλυψη και η «θεματική των θανάτων» όπου καταγράφονται οι εξαφανίσεις και κυρίως τα ναυάγια των μεταναστών που σημειώθηκαν στην Μεσόγειο θάλασσα. Τέλος, η δημοσιογραφική κάλυψη, καταγράφοντας όμως χαμηλά ποσοστά, εστιάζει και στην «θεματική των επαναπροωθήσεων /απελάσεων».

Πίνακας 14. Παρουσίαση πρωτοσέλιδων τίτλων της κατηγορίας : ρατσιστικών επιθέσεων κατά των μεταναστών.

«ΣΤΗΝ ΕΙΔΟΜΕΝΗ - ΕΓΚΛΩΒΙΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΟΙ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 02/12/2015)
«ΕΙΔΟΜΕΝΗ ΥΠΟ ΒΡΟΧΗ - ΣΤΗΝ ΟΥΡΑ ΓΙΑ ΈΝΑ ΠΙΑΤΟ ΕΛΠΙΔΑΣ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 10/03/16)
«ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΥΠΟ ΔΙΩΓΜΟΝ - ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΤΗ ΧΙΟ, ΥΠΟΠΤΑ ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΣΤΟ ΚΙΛΚΙΣ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 09/04/2016)
«ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ - Ο ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΣΗΜΑΔΕΥΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ...», («Εφημερίδα των Συντακτών», 20/03/2019)

Πίνακας 15. Παρουσίαση πρωτοσέλιδων τίτλων της κατηγορίας : θανάτων των μεταναστών.

«ΟΙ ΕΠΙΖΩΝΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΦΑΡΜΑΚΟΝΗΣΙ - "ΜΑΣ ΚΛΟΤΣΟΥΣΑΝ ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΣΟΥΜΕ ΠΑΛΙ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ"», («Εφημερίδα των Συντακτών», 24/01/2014)
«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ - ΝΕΚΡΟΙ 700 ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΜΕΡΕΣ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 30/05/2016)
«ΛΕΣΒΟΣ : ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΔΙΩΞΕΙΣ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 27/04/2018)
«ΠΡΟΣ ΑΠΕΛΑΣΗ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 19/10/2019)

Αναφορικά με την ειδησεογραφική κάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή», υπό το πρίσμα του εν λόγω πλαισίου, πρέπει να ειπωθεί ότι εστιάζει και εκείνη στις ίδιες θεματικές κατηγορίες με την «Εφημερίδα των Συντακτών». Ειδικότερα, εντοπίζονται υψηλά ποσοστά αναφοράς στην «θεματική των συνθηκών διαβίωσης», όπου στην συγκεκριμένη περίπτωση συμπεριλαμβάνονται εκτός της θεματικής των αντικειμενικών – βιοτικών αναγκών των μεταναστών και οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν από διαφορά κυκλώματα και διακινητές καθώς επίσης γίνεται αναφορά σε ορισμένες συγκρούσεις μεταξύ μεταναστών και φορέων. Επισημαίνεται και η «θεματική των απελάσεων/ επαναπροωθήσεων», όμως δεν σημειώνει σημαντικά ποσοστά σε σχέση με τις δυο προαναφερθείσες θεματικές κατηγορίες. Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι στην δημοσιογραφική κάλυψη της πλαισίωσης των «συνθηκών που αντιμετωπίζουν τα άτομα – μετανάστες», μπορεί να εντοπιστεί και η εφαρμογή σε περιορισμένη κλίμακα του «πλαισίου της ηθικής»- «morality frame». Αν ληφθεί υπόψη ότι η ηθική διάσταση των γεγονότων αξιολογείται ως προς την εφαρμογή των γενικών ηθικών αρχών- και της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του

Ανθρώπου, ένα τμήμα της πλαισίωσης αναδεικνύει και την συγκεκριμένη πτυχή των γεγονότων.

Πίνακας 16. Παρουσίαση χαρακτηριστικών τίτλων του «πλαισίου συνθηκών μεταναστών».

«ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΣΙΤΙΣΗ ΛΟΓΩ ΑΣΤΟΧΙΩΝ - ΠΑΡΑ ΤΙΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ», («Η Καθημερινή», 22/09/2015)
«ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΘΥΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ - ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΑΠΑΓΩΓΕΣ ΠΑΙΔΙΩΝ, ΒΙΑΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΆΛΛΕΣ ΕΙΔΕΧΘΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ», («Η Καθημερινή», 10/01/2016)
«ΚΥΝΗΓΩΝΤΑΣ ΔΟΥΛΕΜΠΟΡΟΥΣ ΑΝΟΙΧΤΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ - Η "Κ" ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕ ΟΛΟΝΥΧΤΙΑ ΠΕΡΙΠΟΛΙΑ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΙΚΟΥ - ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ», («Η Καθημερινή», 07/06/2014)
«ΠΙΝΙΓΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ», («Η Καθημερινή», 13/05/2014)
«ΝΑΥΑΓΙΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΕ 500 ΝΕΚΡΟΥΣ (ΒΥΘΙΣΑΝ ΤΟ ΣΚΑΦΟΣ ΤΟΥΣ ΛΑΘΡΟΔΙΑΚΙΝΗΤΕΣ – ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ)», («Η Καθημερινή», 16/09/2014)
«ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΑΠΕΛΑΣΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ - ΜΕΣΩ FRONTEX», («Η Καθημερινή», 04/11/2015)
«ΕΠΑΝΑΠΡΟΩΘΗΣΗ 4.061 ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ», («Η Καθημερινή», 12/08/2017)

Μεταναστευτικά πλαίσια μικρότερης απήχησης

Πέραν της αναφοράς στα συγκεκριμένα είδη της πλαισίωσής της μετανάστευσής, κατά την ανάλυση του ερευνητικού υλικού, παρατηρείται ότι εμφανίζονται δυο ακόμη είδη πλαισίων που αφορούν στο μεταναστευτικό ζήτημα απλώς η εφαρμογή τους είναι αρκετά περιορισμένη. Ειδικότερα, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, κατά την ειδησεογραφική κάλυψη ενός μεταναστευτικού γεγονότος, αναδύεται και η πλαισίωση «της εγκληματικότητας - απειλής- τρομοκρατίας»⁵⁸. Βάσει της συγκεκριμένης πλαισίωσης ο μετανάστης κρίνεται εκ προοιμίου ως τρομοκράτης, ο οποίος φέρεται να είναι ικανός να διαπράξει εγκληματικές πράξεις. Όπως έχει αναφερθεί όμως, αρκετές φορές συμβαίνει το αντίθετο, οι μετανάστες

⁵⁸ K Philo G., Briant E., Donald P., «Media Content: Press and TV Samples, 2006», Bad News for Refugees, Pluto Press, (2013), p. 50-86

μπορούν να χρησιμοποιηθούν λόγω της ευάλωτης θέσης τους και να αποτελέσουν θύματα εγκληματικών – τρομοκρατικών πράξεων.⁵⁹ Εν προκειμένω, κατόπιν ανάλυσης του ερευνητικού υλικού, η ειδησεογραφική κάλυψη υπό το πρίσμα του «πλαισίου της εγκληματικότητας – τρομοκρατίας» σημειώνει μηδαμινά ποσοστά αναφοράς. Στην εφημερίδα «Καθημερινή» καταγράφεται η συγκεκριμένη πλαισίωση, εν αντιθέσει με την «Εφημερίδα των Συντακτών», όπου δεν υπάρχει κάποια αναφορά.

Πίνακας 17. Παρουσίαση συγκεκριμένων τίτλων του «πλαισίου της εγκληματικότητας».

«ΣΥΡΟΣ ΤΖΙΧΑΝΤΙΣΤΗΣ ΜΕΣΩ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΟ ΒΕΛΓΙΟ - ΣΥΝΕΛΗΦΘΗ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ», («Η Καθημερινή», 26/09/2014)
"ΓΕΥΜΑ" ΜΕ ΤΟΝ ΒΡΕΤΑΝΟ ΠΡΕΣΒΗ -ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΔΥΝΗΤΙΚΟΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ», («Η Καθημερινή», 29/03/2015)
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΟΔΟΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛ.ΑΣ - ΓΙΑ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΩΝ», («Η Καθημερινή», 03/06/2017)

Εντός των συγκεκριμένων ειδησεογραφικών τύπων της πλαισίωσης που έχουν αναφερθεί, πρέπει να επισημανθεί ότι αναδύεται ένα πλαίσιο επικεντρωμένο «στην θετική πλευρά των ατόμων – μεταναστών». Η «Εφημερίδα των Συντακτών» προχωρά στην εφαρμογή της συγκεκριμένης πλαισίωσης, καθώς αναδεικνύει το μεταναστευτικό ζήτημα υπό το πρίσμα της «αλληλεγγύης». Υπάρχει αναφορά και από την εφημερίδα «Καθημερινή» απλώς, κατά την συνολική ανασκόπηση του ερευνητικού υλικού, ο εν λόγω τύπος της ειδησεογραφικής πλαισίωσης δεν αναφέρεται πάρα σπάνια, λαμβάνοντας μηδαμινής ισχύος ποσοστά. Από τα επιλεγμένα χρονικά διαστήματα, το έτος 2016 γίνεται συχνότερη αναφορά, δεδομένης της προσπάθειας ένταξης των παιδιών – μεταναστών σε ελληνικά σχολεία. Ωστόσο εντός της θεματικής κατηγορίας, αναφέρονται και οι περιπτώσεις διασώσεων μεταναστών καθώς και ορισμένες προσωπικές μαρτυρίες.

⁵⁹ Philo G., Briant E., Donald P., ««Methods, Explanations and Perspectives on Asylum»», *Bad News for Refugees*, Pluto Press, (2013), p. 29-49

Πίνακας 18. Παρουσίαση τίτλων του «πλαισίου θετικής κοινωνικής αντιμετώπισης των μεταναστών (αλληλεγγύης)».

ΔΙΑΣΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ - ΑΝΘΡΩΠΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ», «Εφημερίδα των Συντακτών», 19/08/2014)
«ΣΥΝΟΡΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ Η ΑΝΘΡΩΠΙΑ - Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΟΥΣ ΕΓΚΛΩΒΙΣΜΕΝΟΥΣ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 01/03/2016)
«ΠΡΟΣΦΥΓΟΠΟΥΛΑ ΒΡΗΚΑΝ ΤΗ ΧΑΜΕΝΗ ΤΟΥΣ "ΕΛΠΙΔΑ"», («Η Καθημερινή», 29/09/16)
«ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ - ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΟΠΟΥΛΑ», («Εφημερίδα των Συντακτών», 11/10/2016)

2.4. Κυριαρχία Μεταναστευτικών Πλαισίων

Ζητούμενο της συγκεκριμένης μελέτης αποτελεί σαφώς η αναζήτηση των υποδεικνυόμενων εκ της βιβλιογραφίας τύπων της ειδησεογραφικής πλαισίωσης για την μετανάστευση. Πέραν τούτου, το κομβικό σημείο στο οποίο πρέπει να επικεντρωθεί η μελέτη αφορά στην κυριαρχία ορισμένων τύπων της μεταναστευτικής πλαισίωσης, σε πρωτοσέλιδη μορφή των επιλεγμένων εφημερίδων. Οι κυρίαρχοι τύποι πλαισίωσης ορίζουν και εν τέλει διαμορφώνουν, σε πρωτοσέλιδη μορφή, την κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη κατά την περίοδο 2014 -2019. Σκόπιμη για την κατανόηση του ερευνητικού υλικού, θεωρείται η ανάλυση των ειδησεογραφικών τύπων της πλαισίωσης που επικρατούν αρχικά ανά έτος καθώς επίσης και η γενικότερη επικράτηση ορισμένων μεταναστευτικών πλαισίων συνολικά στο ερευνητικό υλικό. Πριν την παρουσίαση της κυριαρχίας των πλαισίων ανά έτος, ανά έντυπο καθώς και την επικράτηση εν συνόλω ορισμένων πλαισίων, θεωρείται χρήσιμη για την κατανόηση της μελέτης, η αναφορά των μεταναστευτικών πλαισίων που έχουν συλλεχθεί και εφαρμόζονται εξετάζοντας το ερευνητικό υλικό. Αρχικά γίνεται αναφορά στο πλαίσιο το οποίο εστιάζει στον προσδιορισμό που αποδίδεται στους μετανάστες, οι οποίοι, χαρακτηρίζονται ως «παράνομοι μετανάστες». Έπειτα, εφαρμόζεται το πλαίσιο, το οποίο χαρακτηρίζει την μεταναστευτική κρίση και τους

μετανάστες ως παράγοντες κοινωνικής - οικονομικής αποσταθεροποίησης και επιβάρυνσης. Εν συνεχεία, αναφέρεται το πλαίσιο που επικεντρώνεται στο ρόλο και κυρίως στην ευθύνη που κατέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση για το έλεγχο και την εξέλιξη του μεταναστευτικού ζητήματος. Στην ίδια, κατά προσέγγιση, θεματική κατηγορία κινείται και το πλαίσιο που εστιάζει στην ευρωπαϊκή διάσταση της μετανάστευσης, ενημερώνοντας για θεσμικές ενέργειες, προτάσεις, αποφάσεις των κρατών μελών της Ε.Ε ή και οργάνων της. Ακολουθεί το πλαίσιο που αναδεικνύει τις δυσχερείς συνθήκες που αντιμετωπίζουν τα άτομα μετανάστες (συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών διαβίωσης, των ναυαγίων, των θανάτων, των επιθέσεων). Το επόμενο πλαίσιο που εφαρμόζεται σε ορισμένες περιπτώσεις αφορά στην ενδεχομένη απειλή (τρομοκρατικό κίνδυνο) που μπορεί να φέρουν οι μετανάστες. Στον αντίποδα κινείται το τελευταίο πλαίσιο, που προβάλλει μια πτυχή της μετανάστευσης βασισμένη στην αλληλεγγύη μεταξύ των ατόμων- πολιτών και των ατόμων- μεταναστών.

Κυριαρχία μεταναστευτικών πλαισίων ανά έτος

Γίνεται αντιληπτό, ότι κατά την διάρκεια των ετών, ορισμένα από τα ειδησεογραφικά -μεταναστευτικά πλαίσια παρουσιάζονται με μεγαλύτερη συχνότητα και εντονότερα από κάποια άλλα, τα οποία είναι μεν παρόντα άλλα δεν διατυπώνονται με την ανάλογη ισχύ των πρώτων. Τούτο είναι δυνατόν ν' αιτιολογηθεί αναφέροντας το γενικότερο κοινωνικό πλαίσιο, το οποίο διαμορφώνει την ατζέντα των μέσων μαζικής ενημέρωσης (αναλόγως δηλαδή την πτυχή του φαινομένου επιθυμούν να αναδείξουν την εκάστοτε χρονική περίοδο). Εκκινώντας από την επικράτηση των μεταναστευτικών πλαισίων ανά έτος (από το 2014 έως και το 2019) είναι δυνατόν να επισημανθούν ορισμένες ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Θα πρέπει όμως εξ αρχής να αναφερθεί όσον αφορά στα έτη 2014 και 2017 στην εφημερίδα «Καθημερινή» άλλα και στην «Εφημερίδα των Συντακτών» υπάρχουν ελάχιστες αναφορές σε πρωτοσέλιδη μορφή για την μεταναστευτική κρίση. Η προσφυγική/μεταναστευτική κρίση (κρίση κινητικότητας) αρχίζει ν' απασχολεί έντονα τον δημόσιο διάλογο από το 2015, το 2014 η έλευση -άφιξη μεταναστευτικών πληθυσμών δεν σημειώνει άνοδο με αυξανόμενη ένταση που παρατηρείται κατά τα επόμενα έτη. Επιπλέον, τα θέματα της επικαιρότητας αφορούν σε ζητήματα της κυβερνητικής πολιτικής (οικονομικά ζητήματα, αντιρατσιστικό νομοσχέδιο, κώδικας ιθαγένειας κ.α.). Ομοίως, το έτος

2017, η αναφορά σε θέματα μετανάστευσης αρχίζει να μειώνεται. Έχει προκύψει νέος κυβερνητικός σχηματισμός από το 2015 (έπειτα από εκλογές- « ο εκλογικός σεισμός του 2015») και η ατζέντα των μέσων ενημέρωσης διαμορφώνεται βάσει των οικονομικών εν εξελίξει υποθέσεων (αποτελέσματα οικονομικής διαπραγμάτευσης με τους εταίρους – αποτίμηση των πεπραγμένων κ.α.). Τα συγκεκριμένα έτη επιλέχθηκαν όμως, διότι προς το τέλος του 2014, η μεταναστευτική κρίση αρχίζει εντόνως να εμφανίζεται και το 2017 αποτελεί χρονική συνέχεια των ετών 2015 και 2016, τα οποία χαρακτηρίζονται από εκτεταμένη αναφορά στο μεταναστευτικό φαινόμενο.

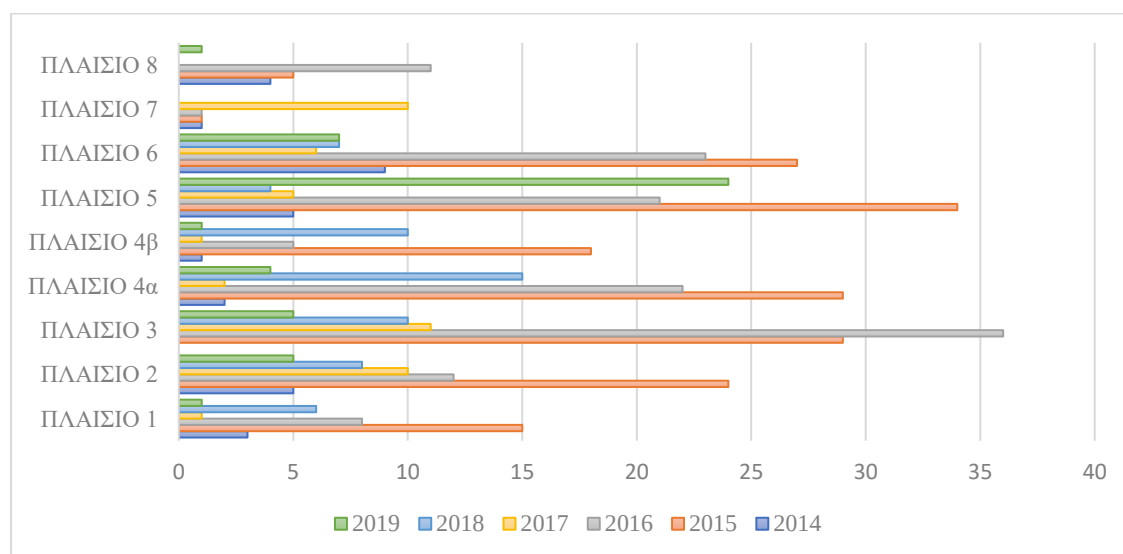
Κατά το έτος 2014, είναι σαφές ότι λόγω και της έναρξης της μεταναστευτικής κρίσης, ο αριθμός των δημοσιευμάτων που αφορούν ως πρωτοσέλιδο θέμα στο μεταναστευτικό ζήτημα είναι αρκετά περιορισμένος. Ωστόσο, παρατηρείται αρχικά η επικράτηση του πλαισίου που αναφέρεται στις «συνθήκες των μεταναστών», δηλαδή στις δυσχερείς συνθήκες που καλούνται οι μετανάστες ν' αντιμετωπίσουν. Καταγράφονται κυρίως τα ναυάγια που σημειώνονται στην Μεσόγειο θάλασσα καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Τούτο συνδυάζεται και με την αρχή της έλευσης μεταναστευτικών πληθυσμών προς την Ευρώπη. Πρέπει να ειπωθεί ότι, μολονότι η παρουσία των μεταναστευτικών πλαισίων δεν είναι σημαντική, αρχίζει να εμφανίζεται το «πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής» των μεταναστών και το «πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής» καθώς μοιράζονται και τα ίδια ποσοστά. Ανεξαρτήτως αναφοράς στην κυριαρχία ορισμένων πλαισίων, θα πρέπει να σημειωθεί, όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, ότι κατά την διάρκεια της ανάλυσης, αναδύονται δυο επιπλέον πλαίσια, τα οποία χρησιμοποιούνται πολλάκις στην ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος. Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζεται αρχικά, το πλαίσιο που εστιάζει στην ευρωπαϊκή διάσταση του διακυβεύματος, ενημερώνοντας για τις διακρατικές- θεσμικές ενέργειες που πραγματοποιούνται προς διευθέτηση του και στην συνέχεια εντοπίζεται το πλαίσιο που έχει επισημανθεί ως «responsibility frame». Το εν λόγω πλαίσιο ευθύνης εστιάζει στην «απόδοση ευθύνης της Δύσης – Ευρωπαϊκής Ένωσης» σχετικά με την πορεία και διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου. Κατά το έτος 2015, η ειδησεογραφική κάλυψη διαφοροποιείται, καθώς το μεταναστευτικό ζήτημα αποκτά ορατότητα, λόγω της αύξησης των μεταναστευτικών πληθυσμών. Τούτο αποδεικνύεται και από την παρουσία -κυριαρχία διαφορετικών πλαισίων στον

επιλεγμένο έντυπο τύπο (δυο εφημερίδες). Πρωτίστως, το πλαίσιο που αφορά στην κυβερνητική πολιτική κυριαρχεί καθώς σημειώνει υψηλά ποσοστά. Ενδιαφέρον όμως παρουσιάζουν και το πλαίσιο που εστιάζει «στην κοινωνική – οικονομική επιβάρυνση» αλλά και το πλαίσιο «ευθύνης της Δύσης – Ευρωπαϊκής Ένωσης». Τα δυο πλαίσια καταγράφουν σημαντικά ποσοστά και μοιράζονται την δεύτερη θέση, σχετικά με την επικράτηση των πλαισίων κατά το έτος 2015. Έπειτα, το πλαίσιο που εστιάζει στις «συνθήκες των μεταναστών» καταγραφεί σημαντική ανοδική πορεία, στοιχείο το οποίο καταδεικνύει την βαρύνουσα σημασία που αποδίδεται στις δυσχερείς συνθήκες τις οποίες αντιμετωπίζουν οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί. Το έντονο ειδησεογραφικό ενδιαφέρον που προκαλείται από την μεταναστευτική κρίση, εξακολουθεί να εντοπίζεται και το έτος 2016. Υπάρχει πληθώρα δημοσιογραφικών αναφορών, ως πρωτοσέλιδο θέμα, που αφορούν στο μεταναστευτικό ζήτημα. Ειδικότερα, παρατηρείται, η κυριαρχία του πλαισίου που αφορά στην «κοινωνική – οικονομική επιβάρυνση που φέρουν οι μετανάστες». Μολονότι, το εν λόγω πλαίσιο επικρατεί, αναδύονται και δυο συμπληρωματικά πλαίσια που σημειώνουν ιδιαίτερη δυναμική. Το πλαίσιο που αφορά στην «ευθύνη που αποδίδεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση» σχετικά με την διαχείριση και τον έλεγχο του μεταναστευτικού φαινομένου αλλά και το πλαίσιο που αφορά στις «δυσχερείς συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες», λαμβάνουν ιδιαίτερος σημαντικά ποσοστά κατά το συγκεκριμένο έτος. Όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως, κατά το έτος 2017 δεν συλλέγεται αρκετός αριθμός πρωτοσέλιδων αναφορών στα συγκεκριμένα έντυπα. Συνεπώς η ποσοτική αναφορά καθώς και η κυριαρχία των μεταναστευτικών πλαισίων είναι περιορισμένη. Τούτο αποδεικνύεται από την επικράτηση δυο βασικών πλαισίων, τηρουμένων των αναλογιών που προσφέρεται από το ερευνητικό υλικό. Το πλαίσιο της «κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης» καθώς και το πλαίσιο της «αριθμητικής καταγραφής» κυριαρχούν στην ειδησεογραφική κάλυψη, λαμβάνοντας ίσης δυναμικής ποσοστά. Ας επισημανθεί ότι τα δυο προαναφερθέντα πλαίσια εντάσσονται, όπως έχει αναφερθεί και από την βιβλιογραφία στο γενικότερο πλαίσιο που επιθυμεί να προσεγγίσει το μεταναστευτικό φαινόμενο με ορούς «εισβολής» στην κοινωνική πραγματικότητα. («πλαίσιο εισβολέα». Κατά το έτος 2018, αναφορικά με τα δημοσιεύματα που επικεντρώνονται στο μεταναστευτικό φαινόμενο, ως ειδησεογραφικό θέμα σε πρωτοσέλιδη μορφή στα έντυπα, παρατηρείται μείωση στον αριθμό τους. Ωστόσο, επιχειρώντας μια ανασκόπηση στο ερευνητικό υλικό, μπορεί να επισημανθεί ότι διακρίνεται η επικράτηση τριών μεταναστευτικών πλαισίων.

Μολονότι, το πλαίσιο της «ευθύνης που αποδίδεται στην Δύση» για την εξέλιξη του μεταναστευτικού ζητήματος, λαμβάνει τα υψηλότερα ποσοστά, ισχυρή παρουσία σημειώνουν και δυο ακόμα πλαίσια. Ειδικότερα, το πλαίσιο που εστιάζει «στην ευρωπαϊκή διάσταση» του διακυβέματος, αναφορικά με την ενημέρωση των θεσμικών διαδικασιών καθώς και το πλαίσιο που επικεντρώνεται στην «κοινωνική και οικονομική επιβάρυνση» καταλαμβάνουν την σημαντική θέση, μοιραζόμενα τα ίδια ποσοστά, στην ειδησεογραφική κάλυψη για το έτος 2018. Κατά το τελευταίο έτος της μελέτης, το έτος 2019, εξακολουθούν τα δημοσιεύματα που αφορούν στην μεταναστευτική κρίση να παραμένουν σε περιορισμένο αριθμό. Διαπιστώνεται όμως, η έντονη αναφορά σ' ένα μόνο μεταναστευτικό πλαίσιο, το οποίο και κυριαρχεί στην δημοσιογραφική κάλυψη. Ειδικότερα, το πλαίσιο που εστιάζει στην «κυβερνητική πολιτική», δηλαδή σε πράξεις και ενέργειες της κυβέρνησης που αφορούν στην διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος λαμβάνει υψηλά ποσοστά αναφοράς καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Ωστόσο, εντοπίζεται, δεδομένου του όγκου των δημοσιευμάτων κατά το συγκεκριμένο έτος, ισχυρή παρουσία και του πλαισίου που αφορά στις «συνθήκες των μεταναστών».

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, για να διευκολυνθεί η αναζήτηση των πλαισίων, έχει πραγματοποιηθεί κωδικοποίηση αναφορικά με την ονομασία που κατέχουν. Η κωδικοποίηση έχει ως εξής : το πλαίσιο του προσδιορισμού της ιδιότητας-ταυτότητας των μεταναστών ως παράνομων μεταναστών κωδικοποιείται ως «πλαίσιο 1». Έπειτα το πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής αναφέρεται ως «πλαίσιο 2» καθώς και το πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης χαρακτηρίζεται ως «πλαίσιο 3». Το πλαίσιο που αφορά στην απόδοση ευθύνης στην Δύση – Ευρωπαϊκή Ένωση κωδικοποιείται ως «πλαίσιο 4^α» και το πλαίσιο που εστιάζει στην ευρωπαϊκή διάσταση, θεσμικών και διακρατικών ενεργειών αναφέρεται ως «πλαίσιο 4^β». Ως «πλαίσιο 5» ορίζεται το πλαίσιο που επικεντρώνεται στη κυβερνητική πολιτική για την διαχείριση της μετανάστευσης. Αντιστοίχως ως «πλαίσιο 6» κατηγοριοποιείται το πλαίσιο των συνθηκών των μεταναστών (δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών). Καταληκτικά, το πλαίσιο που επικεντρώνεται στην ενδεχόμενη απειλή που ενδέχεται να φέρουν οι μετανάστες ορίζεται ως «πλαίσιο 7» καθώς και ως «πλαίσιο 8» προσδιορίζεται το πλαίσιο που αναδεικνύει την θετική πλευρά της μετανάστευσης – εστιάζοντας στην αλληλεγγύη που βιώνουν οι μετανάστες-.

Γράφημα 13: Παρουσίαση της εξέλιξης των μεταναστευτικών πλαισίων ανά έτη.

Ισχυρά – Κυρίαρχα μεταναστευτικά πλαίσια

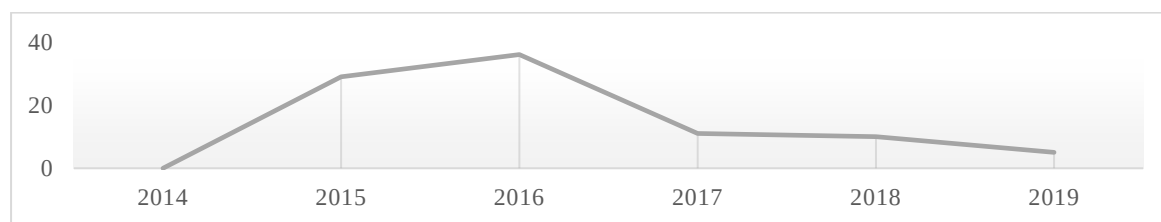
Κατόπιν της εξέτασης της παρουσίας των μεταναστευτικών πλαισίων που επικρατούν ανά έτος, ωφέλιμο είναι να επισημανθεί η κυριαρχία ορισμένων πλαισίων στο σύνολο του ερευνητικού υλικού. Τούτο κρίνεται απαραίτητο διότι η συνολική αποτύπωση της επικράτησης των μεταναστευτικών πλαισίων δύναται να προσφέρει ένα σημαντικό τεκμήριο, καθώς γίνεται κατανοητό το πρίσμα μέσω του οποίου το μεταναστευτικό φαινόμενο προσλαμβάνεται από τα συγκεκριμένα μέσα ενημέρωσης. Μπορεί να ειπωθεί δηλαδή, ότι δίνεται μια πρώτη ένδειξη αναφορικά με την κατεύθυνση που λαμβάνει η ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού φαινομένου κατά τα έτη 2014-2019. Στην συνολική ανασκόπηση, διαπιστώνεται, η κυριαρχία τεσσάρων βασικών πλαισίων τα οποία εντοπίζονται τις περισσότερες φορές στο σύνολο του ερευνητικού υλικού. Καταρχήν, το πλαίσιο της «κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης» κυριαρχεί καθ' όλη την διάρκεια της μελέτης. Έπειτα το πλαίσιο που επικεντρώνεται στην «κυβερνητική πολιτική», αναφορικά με πράξεις και αποφάσεις της κυβερνητικής εξουσίας, αποτελεί το δεύτερο ισχυρότερο μεταναστευτικό πλαίσιο. Εν συνεχεία, το πλαίσιο που αφορά στις «δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών» λαμβάνει σημαντικά ποσοστά αποτελώντας το τρίτο ισχυρότερο μεταναστευτικό πλαίσιο. Ωστόσο, μπορεί να επισημανθεί ότι το πλαίσιο «της ευθύνης που αποδίδεται στην Δύση», παρουσιάζει σταθερή παρουσία, σημειώνοντας και εκείνο υψηλά ποσοστά στην ειδησεογραφική κάλυψη.

Εξελικτική πορεία των πλαισίων (ανά έτος)

Ωφέλιμο, για την κατανόηση της υπερίσχυσης των προαναφερθέντων μεταναστευτικών πλαισίων, αποτελεί η παρουσίαση της εξέλιξης τους ανά τα έτη που έχουν επιλεγθεί ως χρονικό διάστημα εξέτασης. Εκκινώντας αρχικά από το πλαίσιο «της κοινωνικής – οικονομικής επιβάρυνσης», έπειτα παρουσιάζοντας την πορεία του πλαισίου της «κυβερνητικής πολιτικής» καθώς και του πλαισίου που αφορά στις «δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών», αναφέροντας επίσης ως τελευταίο πλαίσιο, το πλαίσιο που εστιάζει στην «ευθύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης» ως προς την διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου.

A) Το μεταναστευτικό πλαίσιο, το οποίο παρουσιάζει τα άτομα – μετανάστες ως παράγοντες κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης διαπιστώνεται ότι διαφοροποιείται εντός του επιλεγμένου χρονικού διαστήματος, από το έτος 2014 έως το 2019. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι, το έτος 2014 δεν υπάρχουν πρωτοσέλιδες αναφορές του εν λόγω πλαισίου. Μπορεί να ειπωθεί ότι, το έτος 2015 αποτελεί σημαντική χρονική στιγμή καθώς αρχίζει να σημειώνει ανοδική πορεία, η οποία συνεχίζεται και το έτος 2016. Ωστόσο, κατά το έτος 2017 αρχίζει η καθοδική πορεία, η ισχύς του πλαισίου μειώνεται. Από το 2018 έως και το 2019, τα ποσοστά του παραμένουν χαμηλά αλλά σταθεροποιούνται.

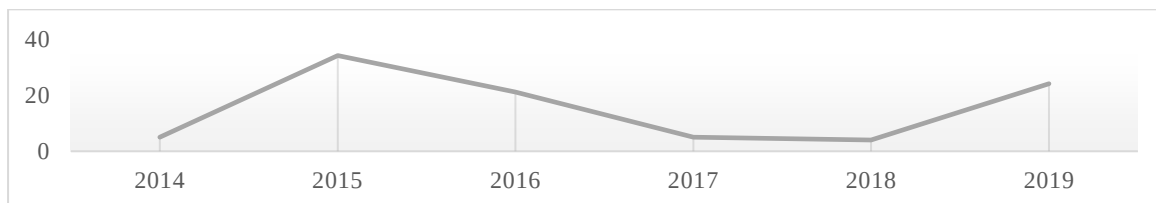
Γράφημα 14: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαισίου κοινωνικής - οικονομικής επιβάρυνσης ανά έτος (πλαίσιο 3)».

B) Το μεταναστευτικό πλαίσιο που επικεντρώνεται στις πράξεις, ενέργειες και αποφάσεις της κυβερνητικής εξουσίας, το λεγόμενο πλαίσιο της «κυβερνητικής πολιτικής» σημειώνει ενδιαφέρουσα πορεία στο χρονικό διάστημα που έχει επιλεγθεί. Μολονότι, κατά το έτος 2014, δεν σημειώνει σημαντικά ποσοστά αρχίζει να σημειώνει ανοδική πορεία, στην οποία κατά το 2015 καταγράφονται τα υψηλότερα ποσοστά του. Το έτος 2016, η ισχύς του εν λόγω μεταναστευτικού πλαισίου αρχίζει

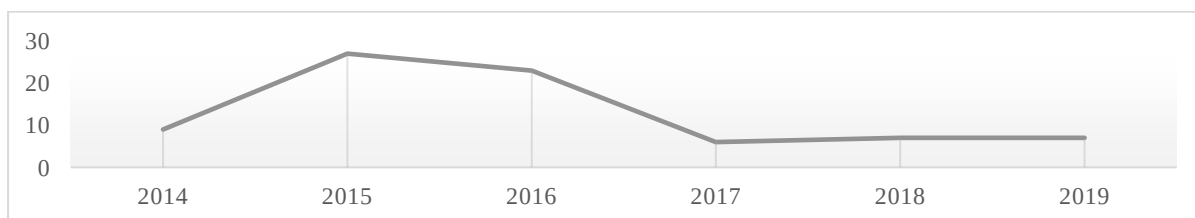
να μειώνεται, γεγονός το οποίο παγιώνεται το 2017. Κατά τα έτη 2017 – 2018, η παρουσία του πλαισίου είναι αρκετά ισχνή αλλά παραμένει σταθερή, ωστόσο, κατά το έτος 2019 παρατηρείται διαφοροποίηση της ισχύος του, καθώς επανέρχεται σε ανοδική πορεία.

Γράφημα 15: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαισίου κυβερνητικής πολιτικής ανά έτος (πλαίσιο 5)».

Γ) Το μεταναστευτικό πλαίσιο, κατά το οποίο τίθενται στο επίκεντρο «οι δυσχερείς συνθήκες των μεταναστών», κατά την διάρκεια της μεταναστευτικής τους διαδρομής σημειώνει σημαντική παρουσία. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το συγκεκριμένο πλαίσιο είναι το μοναδικό στο σύνολο της μελέτης, το οποίο εκφράζει το είδος της μεταναστευτικής πλαισίωσης, η οποία αντιλαμβάνεται τους μετανάστες ως θύματα και όχι ως εισβολείς. Αναφορικά με την εξελικτική του πορεία, παρατηρείται ότι, κατά τα έτη 2014 και 2015 καταγράφεται μια σημαντική ποσοτική άνοδος των ποσοστών του. Εντούτοις, κατά το έτος 2016, η παρουσία της ισχύος του αρχίζει σημαντικά να φθίνει, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται εξετάζοντας τα επόμενα έτη. Το 2018 και 2019 η παρουσία του είναι αρκετά μειωμένη αλλά φαίνεται να έχει παγιωθεί καθώς παραμένει σταθερή.

Γράφημα 16: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαισίου συνθηκών διαβίωσης μεταναστών ανά έτος (πλαίσιο 6)».

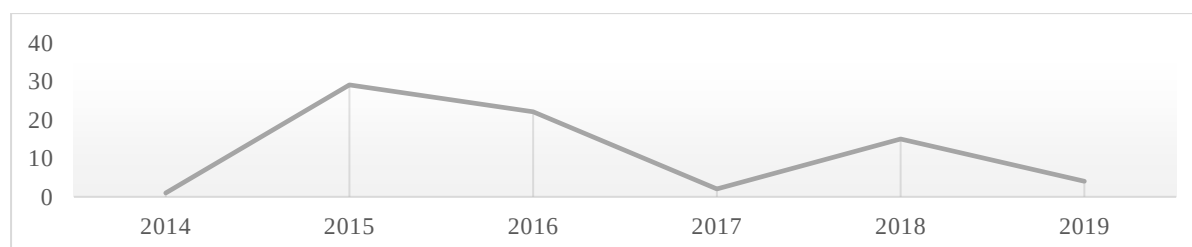

Δ) Το μεταναστευτικό πλαίσιο που επικεντρώνεται στην ευθύνη που αποδίδεται στον δυτικοευρωπαϊκό κόσμο, και ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση σημειώνει σημαντικά ποσοστά αναφοράς, γεγονός που το καθιστά ως το τέταρτο

ισχυρότερο μεταναστευτικό πλαίσιο στο σύνολο της συγκεκριμένης μελέτης.

Ειδικότερα, παρατηρείται ότι, κατά το έτος 2014 δεν καταγράφεται παρουσία του εν λόγω πλαισίου λόγω της έναρξης της μεταναστευτικής κρίσης, χρονική στιγμή κατά την οποία δεν είχαν αποτυπωθεί πλήρως όλες οι συνέπειες της. Ωστόσο κατά το έτος 2015 αρχίζει να λαμβάνει σημαντικά ποσοστά, σημειώνοντας μια ανοδική πορεία. Η άνοδος του δεν έχει διάρκεια, διότι κατά το έτος 2016 εντοπίζεται πτώση των ποσοστών του. Τούτο εμπεδώνεται κατά το 2017 όπου τα ποσοστά που λαμβάνει είναι άκρως χαμηλά. Κατά το έτος 2018, επανέρχεται δυναμικά σημειώνοντας για άλλη μια φορά ανοδική πορεία, η οποία ανακόπτεται ξανά κατά το έτος 2019 όπου τα ποσοστά που λαμβάνει αρχίζουν να μειώνονται. Επί της ουσίας, το «πλαίσιο ευθύνης της Δύσης-Ε.Ε. – responsibility frame» καταγραφεί μια εξελικτική πορεία με αρκετές διακυμάνσεις και με αρκετά σημεία κορυφής αλλά και πτώσης. Χρονικά σημεία συγκέντρωσης υψηλών ποσοστών, αποτελούν τα έτη 2015, 2016 και 2018. Ωστόσο, τα έτη 2017 και 2019 αποτελούν τα χρονικά σημεία όπου η παρουσία του συγκεκριμένου μεταναστευτικού πλαισίου στην ειδησεογραφική κάλυψη είναι αρκετά περιορισμένη.

Γράφημα 17: Παρουσίαση της εξέλιξης του «πλαίσιο ευθύνης της Δύσης- Ε.Ε. ανά έτος (πλαίσιο 4α)».

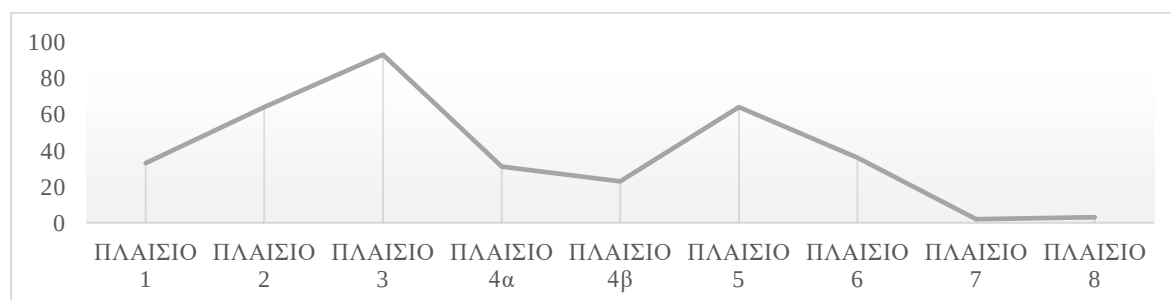
Επικράτηση των μεταναστευτικών πλαισίων ανά έντυπο

Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί και η καταγραφή των πλαισίων που κυριαρχούν στις δυο εφημερίδες. Ωφέλιμο είναι, κατά την διάρκεια της μελέτης, να εντοπιστεί το κύριο πλαίσιο, το οποίο προβάλλεται και καταγράφεται στην ειδησεογραφική κάλυψη και των δυο εφημερίδων. («Η Καθημερινή» & «Εφημερίδα των Συντακτών»). Ειδικότερα, αναφορικά με τα μεταναστευτικά πλαίσια που προβάλλονται από την εφημερίδα «Καθημερινή» παρατηρείται ότι υπάρχει μια ανοδική πορεία : του

«πλαίσιου 1», «πλαίσιου 2» και «πλαίσιου 3». Έπειτα καταγράφεται η μειωμένη αλλά σταθερή παρουσία του «πλαίσιου 4^α και 4^β». Ωστόσο, το «πλαίσιο 5» εμφανίζει ανοδική τάση, κατέχοντας σημαντική παρουσία εν αντιθέσει με το «πλαίσιο 6» το οποίο λαμβάνει χαμηλά ποσοστά παρουσίας αλλά παραμένει παρόν στην ειδησεογραφική κάλυψη. Πρέπει να ειπωθεί ότι όσον αφορά στα «πλαίσια 7 & 8», η παρουσία τους είναι μηδαμινή στο σύνολο της μελέτης της εφημερίδας «Καθημερινή».

Επί της ουσίας, τρία μεταναστευτικά πλαίσια υπερισχύουν στην ειδησεογραφική κάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή». Καταρχήν, το «πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης – πλαίσιο 3», είναι εκείνο που κυριαρχεί στο σύνολο της δημοσιογραφικής κάλυψης. Την δεύτερη θέση μοιράζονται με ίσης δυναμικής ποσοστά το «πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής – πλαίσιο 2» καθώς και το «πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής – πλαίσιο 5».

Γράφημα 18: Παρουσίαση της εξέλιξης των μεταναστευτικών πλαισίων στην εφημερίδα «Η Καθημερινή».

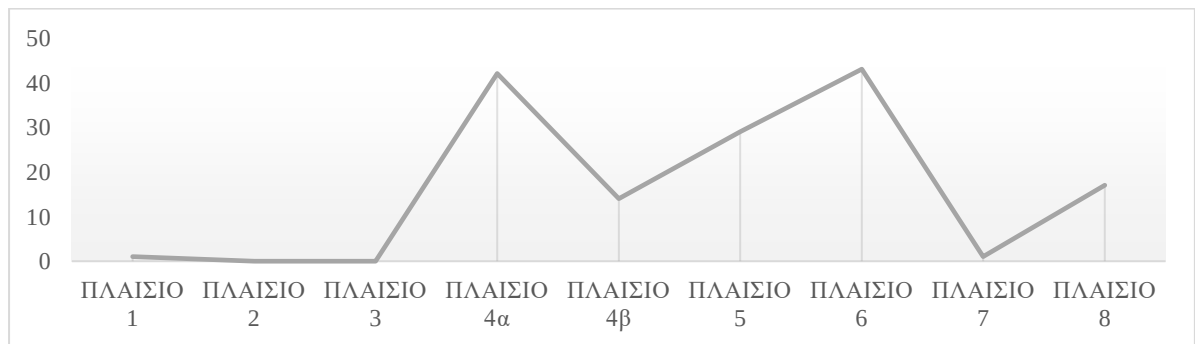

Εστιάζοντας στα μεταναστευτικά πλαίσια που υπερισχύουν στην ειδησεογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών», παρατηρείται ότι το «πλαίσιο 1», «πλαίσιο 2» και «πλαίσιο 3» έχουν μηδενική παρουσία στο σύνολο της δημοσιογραφικής κάλυψης. Το «πλαίσιο 4^α» αποκτά μια ιδιαίτερη δυναμική έχοντας μια σημαντική ανοδική πορεία, ενώ το «πλαίσιο 4^β» συγκεντρώνει χαμηλά ποσοστά. Ωστόσο, τα «πλαίσια 5 & 6» σημειώνουν ανοδική πορεία έχοντας ισχυρή παρουσία στο σύνολο της μελέτης. Σχετικά με το «πλαίσιο 7», τα ποσοστά που εντοπίζονται είναι ελάχιστα έως και μηδαμινά. Το τελευταίο πλαίσιο, «πλαίσιο 8» εμφανίζει ανοδική τάση συγκεντρώνοντας όμως χαμηλά ποσοστά,.

Στην ειδησεογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών» εντοπίζεται η κυριαρχία δυο μεταναστευτικών πλαισίων, τα οποία συγκεντρώνουν εξίσου

δυναμική παρουσία στο σύνολο του ερευνητικού υλικού. Πιο συγκεκριμένα, το «πλαίσιο που αφορά στις συνθήκες των μεταναστών» καθώς και το «πλαίσιο που εστιάζει στην απόδοση ευθύνης της Ε.Ε.– και στους χειρισμούς εν γενεί της Δύσης» σχετικά με τον έλεγχο του μεταναστευτικού φαινομένου, αποτελούν τα πλαίσια που υπερисχύουν στην δημοσιογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών».

Γράφημα 19: Παρουσίαση της εξέλιξης των μεταναστευτικών πλαισίων στην «Εφημερίδα των Συντακτών».

Κεφάλαιο Τρίτο

Συζήτηση

3.1. Συμπεράσματα

Λαμβάνοντας υπόψη την ανωτέρω αναφορά και ανάλυση σχετικά με την επικράτηση ορισμένων μεταναστευτικών πλαισίων στο σύνολο της μελέτης, δύναται να εξαχθούν σημαντικές παρατηρήσεις που μπορούν να λειτουργήσουν εν είδει συμπερασμάτων. Καθίσταται απολύτως σημαντικό ν' αναφερθούν αρχικά οι επισημάνσεις που προκύπτουν από την μελέτη σχετικά με τα έντυπα που έχουν επιλεγεί, την εφημερίδα «Καθημερινή» και την «Εφημερίδα των Συντακτών». Τούτο αποτελεί κομβικό σημείο για την πορεία της ερευνητικής μελέτης διότι οι εν λόγω εφημερίδες διαμορφώνουν και σχηματοποιούν την αντίληψη γύρω από το μεταναστευτικό φαινόμενο. Με άλλα λόγια, αποτελούν τον ειδησεογραφικό «φακό», μέσω του οποίου γίνεται η ανάγνωση του μεταναστευτικού φαινομένου. Όπως έχει αναφερθεί, διαπιστώνονται ορισμένες διαφοροποιήσεις στην ειδησεογραφική κάλυψη του μεταναστευτικού ζητήματος από τις δυο εφημερίδες. Τούτο αποδεικνύεται και από την παραπάνω αναφορά σχετικά με την κυριαρχία διαφορετικών μεταναστευτικών πλαισίων στην δημοσιογραφική κάλυψη των εν λόγω εφημερίδων.

Ειδικότερα, εστιάζοντας αρχικά στην ειδησεογραφική κάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή», μπορεί να ειπωθούν τα εξής : όπως έχει επισημανθεί, τα μεταναστευτικά πλαίσια που υπερισχύουν είναι : το «πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης» και το «πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής» μαζί με εκείνο της «κυβερνητικής πολιτικής». Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, τα δυο πρώτα μεταναστευτικά πλαίσια εντάσσονται στο γενικό μεταναστευτικό πλαίσιο, το οποίο ορίζει το άτομο – μετανάστη ως εισβολέα.. Πιο συγκεκριμένα, συγκροτείται μια αντίληψη για την μετανάστευση και δη για τους μετανάστες, η οποία διαμορφώνεται μέσω μιας συγκεκριμένης κατεύθυνσης. Στοιχείο, το οποίο αποτυπώνεται στην κοινωνική πραγματικότητα ως μια αρνητικά φορτισμένη αντίληψη για το μεταναστευτικό φαινόμενο. Ειδικότερα, εν προκειμένω, ο ειδησεογραφικός «φακός», αναδεικνύοντας μια πλευρά του μεταναστευτικού φαινομένου, επιχειρεί να αποδώσει μια αρνητική εικόνα της μετανάστευσης. Τούτο αποδεικνύεται από την επικράτηση των μεταναστευτικών πλαισίων που επικεντρώνονται στα αρνητικά γεγονότα και στις

επιπτώσεις που φέρουν στο κοινωνικό σύνολο τα άτομα – μετανάστες. Εκκινώντας από το «πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης», επιχειρείται η απόδοση μιας έντονα φορτισμένης μεταναστευτικής εικόνας, περιγράφοντας την ασφυκτική κατάσταση που επικρατεί στο δημόσιο χώρο. Επισημαίνεται ότι, η «κοινωνική δυσφορία» έχει προκληθεί κυρίως από την έλευση των μεταναστών, των οποίων η εγκατάσταση έχει επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις σε πολλούς τομείς της εθνικής οικονομίας. Οι μετανάστες εμμέσως χαρακτηρίζονται ως παράγοντες αποσταθεροποίησης και κοινωνικής αναταραχής. Εν συνεχεία, το «πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής», το οποίο συγκροτείται βάσει της αντίληψης ότι το κράτος ασφυκτιά από τις συνεχόμενες – αυξανόμενες μεταναστευτικές αφίξεις, συμβάλλει στην δημιουργία της αρνητικής κοινωνικής αναπαράστασης του μετανάστη. Ωστόσο πρέπει να ειπωθεί, ότι πράγματι οι αυξανόμενες μεταναστευτικές (πληθυσμιακές) αφίξεις μπορούν ν' αποτελέσουν στοιχείο προβληματισμού αναφορικά με την γενικότερη διαχείριση του φαινομένου. Εν προκειμένω, το εν λόγω πλαίσιο δεν λειτουργεί κατά αυτόν τον τρόπο, αντιθέτως προτάσσονται οι αριθμοί των αφίξεων των μεταναστευτικών πληθυσμών, ως ένα έκρυθμο γεγονός. Η συνεχόμενη καταγραφή των αριθμών των αφίξεων σε συνδυασμό με την χρήση συγκεκριμένου φορτισμένου λεξιλογίου, κινούμενο εντός μιας ρητορικής «κινδύνου και απειλής», δεν αποσκοπεί πάρα στην δημιουργία της αντίληψης του «κατακλυσμού» της χώρας από τους μετανάστες. Αντίληψη, η οποία διαμορφώνει ένα γενικότερο κοινωνικό αίσθημα απειλής – και ταυτόχρονα ένα χρέος προφύλαξης από τα άτομα- μετανάστες, τα οποία προβάλλονται ως εισβολείς. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη την «κοινωνική δυσφορία» που έχει προκληθεί από τις πολυάριθμες αφίξεις των μεταναστών, διαμορφώνεται η αντίληψη περί μη ανοχής / αγανάκτησης για τις επερχόμενες μεταναστευτικές (πληθυσμιακές) αφίξεις προς την Ελλάδα και την Ευρώπη.

Υστέρα από την καταγραφή των δυο βασικών πλαισίων, στην πορεία της ειδησεογραφικής κάλυψης σημαντική θέση καταλαμβάνει το «πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής». Μπορεί να ειπωθεί ότι λειτουργεί στην συγκεκριμένη εφημερίδα, εκτός από πλαίσιο κριτικής για την κυβερνητική διαχείριση αλλά και ως πλαίσιο έμμεσης απόδοσης ευθύνης για τον τρόπο με τον οποίον εξελίσσεται η διευθέτηση του μεταναστευτικού φαινομένου. Παρουσιάζονται οι κυβερνητικές αποφάσεις και ενέργειες για την διαχείριση της μετανάστευσης αλλά γίνεται

αντιληπτό ότι η κυβερνητική διαχείριση ευθύνεται για την εξέλιξη και την «ασφυκτική» κατάσταση που δημιουργήθηκε από τις αφίξεις των μεταναστών στην Ελλάδα (απόδοση ευθύνης). Λειτουργεί, το «πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής» ταυτόχρονα και ως «responsibility frame- πλαίσιο απόδοσης ευθύνης». Αναφορικά με την εφαρμογή των δυο κυρίαρχων (βασικών) πλαισίων, μέσω των οποίων η «Καθημερινή» καλύπτει ειδησεογραφικά την μεταναστευτική κρίση, αποδεικνύεται ότι η κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη στο συγκεκριμένο έντυπο διαμορφώνεται με αρνητικούς ορούς και σημασιοδοτήσεις. Επί της ουσίας, συγκροτείται η εικόνα του μετανάστη βάσει μια αντίληψης κινδύνου, και εν γενεί κοινωνικής απειλής.

Ωστόσο, εστιάζοντας στην ειδησεογραφική κάλυψη που πραγματοποιείται από την «Εφημερίδα των Συντακτών» μπορεί να επισημανθούν τα ακόλουθα. Ειδικότερα, πρώτη σημαντική διαπίστωση, αποτελεί το γεγονός ότι τα μεταναστευτικά πλαίσια που αξιοποιήθηκαν κατά κόρον στην δημοσιογραφική κάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή», απουσιάζουν παντελώς από την ειδησεογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών». (δηλ. το «πλαίσιο του προσδιορισμού της ιδιότητας/ταυτότητας των μεταναστών» καθώς και το «πλαίσιο της αριθμητικής καταγραφής» αλλά και το «πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης»). Δεν εντοπίζονται αναφορές του μεταναστευτικού φαινομένου υπό το πρίσμα των συγκεκριμένων πλαισίων. Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτό ότι, τα μεταναστευτικά πλαίσια που αναδεικνύονται και κυριαρχούν στην δημοσιογραφική κάλυψη της «Εφημερίδας των Συντακτών» διαφοροποιούνται από εκείνα της «Καθημερινής». Ειδικότερα, το «πλαίσιο που αναφέρεται στις δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών» καθώς και το «πλαίσιο απόδοσης ευθύνης στην Ε.Ε.» για την εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου αποτελούν τα επικρατέστερα πλαίσια που χρησιμοποιούνται στην ειδησεογραφική κάλυψη της συγκεκριμένης εφημερίδας. Λαμβάνοντας υπόψη την βιβλιογραφία, παρατηρείται, η έντονη ανάδειξη του γενικού μεταναστευτικού πλαισίου, κατά το οποίο οι μετανάστες χαρακτηρίζονται ως θύματα. («πλαίσιο δυσχερών συνθηκών των μεταναστών»). Έπειτα, η ειδησεογραφική κάλυψη προσηλώνεται στην ευρωπαϊκή διάσταση του διακυβέματος, με όρους απόδοσης ευθύνης προς την Ε.Ε. Ειδικότερα, αναφέρονται οι αποφάσεις, παραλείψεις /ενέργειες των κρατών μελών της Ε.Ε. αλλά και των θεσμικών οργάνων της, οι οποίες ευθύνονται για την εξέλιξη της μεταναστευτικής

κρίσης. Εκκινώντας από την ανάδειξη των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών («δυσχερείς συνθήκες») και ακολούθως τονίζοντας την ευθύνη που κατέχει ο δυτικοευρωπαϊκός κόσμος (Ε.Ε.) για την διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης (μέσω του «πλαισίου απόδοσης ευθύνης – responsibility frame»), δομείται μια συγκεκριμένη κοινωνική αναπαράσταση για το άτομο – μετανάστη. Επί της ουσίας, η δημόσια εικόνα του μετανάστη συγκροτείται βάσει της αντίληψης προσδιορισμού ως θύματος, του οποίου η διαδρομή (η κινητικότητα) του εξαρτάται από τις πολιτικές αποφάσεις της Ε.Ε. Είναι ενδιαφέρον ότι, κατά την δημοσιογραφική κάλυψη, καταλαμβάνει σημαντική θέση και το «πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής». Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι λειτουργεί ως ένα πλαίσιο κριτικής στους χειρισμούς της κυβερνητικής εξουσίας αναφορικά με την μεταναστευτική κρίση. Μολονότι, υπάρχουν αναφορές του πλαισίου, οι οποίες σαφέστατα αποδίδουν την ευθύνη για την διαχείριση του εν λόγω φαινομένου στην κυβερνητική εξουσία, δεν λαμβάνει τόσο σημαντική θέση στην ειδησεογραφική κάλυψη, όσο το πλαίσιο της απόδοσης ευθύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως εκ τούτου, καθίσταται σαφές ότι η ειδησεογραφική ανάγνωση στην οποία προβαίνει η «Εφημερίδα των Συντακτών» αναδεικνύει το μεταναστευτικό φαινόμενο ως ένα κατεξοχήν ευρωπαϊκό διακύβευμα και κοινωνικό ζήτημα.

Συνεπώς, κατόπιν της καταγραφής των κυρίαρχων μεταναστευτικών πλαισίων στις επιλεγμένες εφημερίδες, γίνεται αντιληπτό ότι αποκρυσταλλώνονται δυο βασικές αντιτιθέμενες προσεγγίσεις ως προς την κατασκευή της κοινωνικής αναπαράστασης του ατόμου – μετανάστη. Όπως ειπώθηκε, αφενός, επιχειρείται η κατασκευή μιας αρνητικής αναπαράστασης του ατόμου -μετανάστη, βασιζόμενη στον ενδεχόμενο κίνδυνο που φέρει. Τούτο επιτελείται μέσω της υποδαύλισης ενός κοινωνικού κλίματος βασισμένο σ' έναν ενδεχόμενο κίνδυνο και σε μια «ασφυκτική» πραγματικότητα, δημιουργοί της οποίας είναι τα άτομα - μετανάστες. Ωστόσο, επιχειρείται και η κατασκευή μιας διαφορετικής κοινωνικής αναπαράστασης του μετανάστη, εστιασμένη κυρίως στο πρόσωπο, στο άτομο που μεταναστεύει. Ειδικότερα, επικεντρώνεται στις «δυσχερείς συνθήκες» που καλείται ν' αντιμετωπίσει το άτομο - μετανάστης. Σχετικά με την εν λόγω προσέγγιση για την κοινωνική αναπαράσταση, πρέπει να ειπωθεί ότι εκτός από την βαρύτητα που αποδίδεται στις αντικειμενικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο μετανάστης, αναδεικνύεται και η ευρωπαϊκή διάσταση του ζητήματος, προχωρώντας σε απόδοση

ευθυνών προς την Ε.Ε. για την κατάσταση που βιώνουν τα άτομα που μεταναστεύουν.

Υστέρα από την παρουσίαση των δυο διαφορετικών προσεγγίσεων για την κατασκευή της κοινωνικής αναπαράστασης του μετανάστη, θα πρέπει να γίνει αναφορά ως προς το σύνολο των δημοσιευμάτων. Επιβεβλημένο θεωρείται να καταγράφουν ορισμένες παρατηρήσεις που προέρχονται από την ανάλυση ολόκληρου του ερευνητικού υλικού στο επιλεγμένο χρονικό διάστημα από το 2014 έως το 2019. Τα μεταναστευτικά πλαίσια που κυριαρχούν εν συνόλω είναι όπως έχει αναφερθεί, «το πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης», «το πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής», «το πλαίσιο των συνθηκών διαβίωσης (δυσχερειών) που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες» καθώς και «το πλαίσιο της απόδοσης της ευθύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Παρατηρείται καταρχήν ότι καταγράφονται δυο βασικά αντιτιθέμενα πλαίσια που εστιάζουν στο άτομο – μετανάστη και δυο ανεξάρτητα πλαίσια, που αφορούν αρχικά στην διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος από την πολιτική ηγεσία της χώρας, και έπειτα στην ευθύνη που φέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την εξέλιξη του φαινομένου.

Τα δυο κύρια αντιτιθέμενα πλαίσια καταλαμβάνουν δυναμική παρουσία, υπερασπιζόμενα δυο εξ ορισμού συγκρουόμενες θεωρήσεις. Αφενός, εκείνη που βασίζεται στην αντίληψη περί εισβολής των μεταναστών και αφετέρου εκείνη που αντιλαμβάνεται τους μετανάστες ως θύματα. Ως εκ τούτου, διαπιστώνεται μια σημαντική διάσταση – μια σχάση- στον επιλεγμένο έντυπο τύπο για τον τρόπο σχηματοποίησης και απόδοσης της εικόνας του ατόμου – μετανάστη στην δημόσια σφαίρα (η κοινωνική αναπαράσταση του είτε ως εισβολέα είτε ως θύματος), στοιχείο που έχει επισημανθεί γενικότερα από την βιβλιογραφία για την μεταναστευτική πλαισίωση. Θα πρέπει να ειπωθεί ότι, στο σύνολο της μελέτης, διαφαίνεται ότι η κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη ως εισβολέα κερδίζει αρκετό έδαφος καθώς προπορεύεται στο δημόσιο λόγο. Τα ποσοστά αναφοράς των μεταναστών που προκαλούν επεισόδια και αναταράξεις, συμβάλλουν τα μέγιστα στην δημιουργία ενός συλλογικού κλίματος κοινωνικής αποδοχής της αντίληψης που επιθυμεί να τους παρουσιάσει ως εισβολείς. Η μεταναστευτική πλαισίωση που αναδεικνύει τις (δυσχερείς) συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών είναι κυρίαρχη αλλά θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν επαρκεί ώστε να συμβάλει δυναμικά στην δημιουργία μιας συλλογικής -κοινωνικής αντίληψης που επιθυμεί να τους προσεγγίσει ως θύματα. Σημειωτέον ότι στο πλαίσιο που επικεντρώνεται στις συνθήκες διαβίωσης των

μεταναστών συμπεριλαμβάνονται εκτός από τα ναυάγια, οι θάνατοι και οι συνθήκες διαβίωσης τους στους ειδικά διαμορφωμένους χώρους (hotspot/κέντρα κράτησης - κέντρα φιλοξενίας), αλλά και οι προσωπικές επιθέσεις, των οποίων κατά καιρούς πέφτουν θύματα. Τούτο επισημαίνεται ώστε να γίνει κατανοητή η κοινωνικά πολύπλευρη και οξυμένη κατάσταση που βιώνουν οι μετανάστες.

Τα δυο επόμενα μεταναστευτικά πλαίσια επικεντρώνονται σε ενέργειες και πολιτικές αποφάσεις σχετικά με την διαχείριση και τον έλεγχο του μεταναστευτικού φαινομένου, αναδεικνύοντας είτε την κυβερνητική πλευρά είτε την πλευρά των ευρωπαϊκών – διεθνών ευθυνών. Το πλαίσιο που αφορά στην κυβερνητική πολιτική δίνει ορατότητα καταρχήν στις πολιτικές αποφάσεις της κυβερνητικής εξουσίας, ενημερώνοντας για την υλοποίηση της κυβερνητικής πολιτικής. Ωστόσο διαπιστώνεται ότι αρκετές φορές, το συγκεκριμένο πλαίσιο λειτουργεί οιονεί «πλαίσιοι απόδοσης κυβερνητικής ευθύνης». Επί της ουσίας, τις περισσότερες φορές επιτελεί ένα διττό ρόλο, αφενός, ενημέρωσης για τις κυβερνητικές αποφάσεις που πρόκειται να ληφθούν ή που λαμβάνονται και αφετέρου άσκησης «αντιπολιτευτικής» κριτικής. Το πλαίσιο που τοποθετούσε στο επίκεντρο της συζήτησης το μεταναστευτικό ζήτημα με όρους ευρωπαϊκού διακυβεύματος, είναι το «πλαίσιο της απόδοσης ευθύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Το εν λόγω πλαίσιο εστίαζε περισσότερο στην ευθύνη που φέρουν τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. και εν γένει οι χώρες – κράτη μέλη της. Καθίσταται σαφές ότι δίδοντας ορατότητα στην ευθύνη που καταλογίζεται στην Ε.Ε., το διακύβευμα διαπερνά τα εθνικά σύνορα και τοποθετείται σε μια παγκόσμια – ευρωπαϊκή σφαίρα ως ένα γεγονός με διεθνείς προεκτάσεις και συνέπειες. Συνεπώς γίνεται κατανοητό ότι τα ανωτέρω μεταναστευτικά πλαίσια σκοπό έχουν να αναδείξουν μια πτυχή της μετανάστευσης επικεντρωμένη στην διαχείριση της από τους φερόμενους κατά περίπτωση υπευθύνους. Εστιάζουν λιγότερο στο πρόσωπο του μετανάστη και αναφέρονται στην μετανάστευση ως φαινόμενο το οποίο απαιτεί ρύθμιση. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, τα εν λόγω μεταναστευτικά πλαίσια δεν εντάσσονται στο δίπολο της αντίληψης της μεταναστευτικής πλαισίωσης που αφορά στον χαρακτηρισμό των μεταναστών είτε ως εισβολέων είτε ως θυμάτων. Ως εκ τούτου και όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, λειτουργούν ως ανεξάρτητα μεταναστευτικά πλαίσια, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι δεν συμβάλλουν στην δημιουργία της κοινωνικής αναπαράστασης του μετανάστη.

Μέσω των παρατηρήσεων που έχουν επισημανθεί ανωτέρω, αρχίζει να αποκρυσταλλώνεται ως ένα βαθμό η κατεύθυνση που λαμβάνει ο επιλεγμένος έντυπος τύπος σχετικά με τον τρόπο που επιθυμεί να συγκροτήσει και να αποδώσει στην δημόσια σφαίρα την εικόνα του μετανάστη. Προτού διατυπωθεί η κατεύθυνση που λαμβάνει η κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη, η οποία φαίνεται ότι σχηματοποιείται από τα μέσα ενημέρωσης, ωφέλιμο θα ήταν να επιχειρηθεί μια οιονεί αιτιολόγηση των συμπερασμάτων που έχουν επισημανθεί. Μέσω της αιτιολόγησης διευκολύνεται η κατανόηση της ανάδυσης των συγκεκριμένων μεταναστευτικών πλαισίων.

Εκκινώντας από τα κυρίαρχα μεταναστευτικά πλαίσια των δυο εφημερίδων, γίνεται μια σαφής δήλωση αναφορικά με το είδος της πλαισίωσης που λαμβάνει η παρουσίαση του μεταναστευτικού ζητήματος. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτή η ανάδειξη ορισμένων μεταναστευτικών πλαισίων έναντι άλλων επιτελείται σε ενδεχομένη συσχέτιση με πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη, ότι τα μέσα ενημέρωσης συνδέονται στενότερα με την πολιτική εξουσία και με το κομματικό σύστημα. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η οποία εξετάζει την σχέση των μέσων ενημέρωσης με την πολιτική – κομματική εξουσία, παρατηρείται η ανάδυση του φαινομένου των «πολιτικών εξαρτήσεων»⁶⁰. Το συγκεκριμένο πεδίο έρευνας εξετάζει την σημαντική σχέση εξάρτησης που αναπτύσσεται μεταξύ των μέσων ενημέρωσης και των πολιτικών κομμάτων, υπό το πρίσμα της ιδεολογικής σύγκλισής. Συνεπώς γίνεται σαφές ότι η επιλογή των μέσων ενημέρωσης ως προς την ανάδειξη συγκεκριμένης πτυχής του μεταναστευτικού φαινομένου είναι αποτέλεσμα και της ιδεολογικής τοποθέτησης τους, η οποία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την φυσιογνωμία τους.

Ειδικότερα, η εφημερίδα «Καθημερινή» διατηρεί μια επιφυλακτική στάση, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί και ως αρνητική, απέναντι στην εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου. Τα δεδομένα που προκύπτουν από την ειδησεογραφική παρουσίαση της μετανάστευσης στην εφημερίδα «Καθημερινή» μπορούν ν' αναγνωστούν λαμβάνοντας υπόψη και τον ιδεολογικό της, κεντροδεξιό,

⁶⁰ Κουντούρη Φ., «Who sets the media agenda? Οι συνθήκες διαμόρφωσης της θεματολογίας των ΜΜΕ, Κεφάλαιο 4. ΜΜΕ και Δημόσια Προβλήματα. Καταστολείς ή διεγέρτες; Άμεσες και έμμεσες επιρροές στην πολιτική θεματολογία και τη δημόσια πολιτική», *Τα δημόσια προβλήματα στην πολιτική ατζέντα, θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*, ΣΕΑΒ, Αθήνα, 2015, σελ.103-104

προσανατολισμό. Λειτουργεί με γνώμονα την υπεράσπιση της κοινωνικής σταθερότητας και συνοχής, η οποία είναι πιθανόν να διαταραχθεί από τις μεταναστευτικές αφίξεις που καταφθάνουν στην Ελλάδα. Παρατηρεί και καλύπτει ειδησεογραφικά το ζήτημα, αναδεικνύοντας πτυχές, οι οποίες στην πλειονότητα τους δεν χαρακτηρίζονται «θετικές» προς την μετανάστευση, με την έννοια της αποδοχής και της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών. Στοιχείο που δεν σημαίνει απόλυτα, ότι η ειδησεογραφική της κάλυψη χαρακτηρίζεται ως αρνητική προς το μεταναστευτικό φαινόμενο, διότι πολλάκις έχει παρουσιάσει πτυχές της μετανάστευσης που εστιάζουν στο πρόσωπο – μετανάστη ως θύμα (ανάδειξη προσωπικών μαρτυριών μεταναστών). Ωστόσο, η πλειονότητα των πρωτοσέλιδων δημοσιευμάτων που αφορούν στο μεταναστευτικό ζήτημα, επικεντρώνονται στο γεγονός ότι έχει προκληθεί ένα σημαντικό «πρόβλημα» στο κοινωνικό σύνολο και η προσοχή στρέφεται κυρίως στο πρόσωπο των μεταναστών, το οποίο πολλές φορές σημασιοδοτείται αρνητικά.

Η «Εφημερίδα των Συντακτών» χαράζει μια διαφορετική πορεία στην ειδησεογραφική κάλυψη. Η παρουσίαση των πτυχών της μετανάστευσης που εστιάζουν στις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών και στην ευρωπαϊκή ευθύνη, αποτυπώνουν ευκρινώς τα πεδία που θεωρούνται σημαίνοντα για την συγκεκριμένη εφημερίδα στην εξέλιξη του μεταναστευτικού ζητήματος. Είναι σαφές ότι τα δεδομένα που προκύπτουν από την δημοσιογραφική κάλυψη της, μπορούν ν' αναγνωστούν λαμβάνοντας υπόψη και τον ιδεολογικό, κεντροαριστερό της προσανατολισμό. Το ενδιαφέρον στρέφεται περισσότερο στην ευθύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών – μελών της και όχι στην θεωρία περί εισβολής των μεταναστών. Αντιθέτως παρουσιάζονται οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών καθώς και η γενικότερη δυσχερής θέση στην οποία βρίσκονται, αναδεικνύοντας την μεταναστευτική αντίληψη των μεταναστών - θυμάτων.

3.2. Επιστροφή στα ερευνητικά ερωτήματα

Όπως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, στο θεωρητικό μέρος της μελέτης, η ερευνητική διαδικασία εκκινεί με την διατύπωση ορισμένων δυνάμει ερευνητικών ερωτημάτων. Επιστρέφοντας στα ερευνητικά ερωτήματα, μπορούν να επισημανθούν ορισμένες παρατηρήσεις που θα λειτουργήσουν ως ένα είδος απάντησης- σχολιασμού στα δυο βασικά ερωτήματα της μελέτης.

Σχετικά με το πρώτο ερώτημα: πως οι δυο εθνικές εφημερίδες, «Η Καθημερινή» και η «Εφημερίδα των Συντακτών», αναγνωρίζουν και περιγράφουν την ταυτότητα του «μετανάστη» κατά τα έτη 2014-2019, μπορούν να ειπωθούν τα εξής : Υστέρα από τα συμπεράσματα που έχουν καταγραφεί, έχει σκιαγραφηθεί εν μέρει η κατεύθυνση που ακολουθούν τα δυο επιλεγμένα έντυπα αναφορικά με την πλαισίωση του μεταναστευτικού φαινομένου και της ταυτότητας του μετανάστη. Διαπιστώνεται ότι, οι δυο εφημερίδες κινούνται σε αντίθετη κατεύθυνση σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης του ατόμου – μετανάστη.

Η εφημερίδα «Καθημερινή» επιχειρεί μέσω της προβολής συγκεκριμένων πτυχών του φαινομένου, να παρουσιάσει τον μετανάστη σαν ένα παράγοντα αποσταθεροποίησης και κοινωνικής αναταραχής. Εστιάζοντας στους αριθμούς των αφίξεων των μεταναστευτικών πληθυσμών, δημιουργείται η αντίληψη της «επέλασης-επιδρομής» μεταναστών που δυνάμει απειλούν την κοινωνική συνοχή. Τούτο δεν εκφράζεται προδήλως, ωστόσο αναδεικνύονται πτυχές της δράσης των μεταναστών, στις οποίες αποδίδεται αρνητικό περιεχόμενο. Στην δημοσιογραφική κάλυψη της εφημερίδας «Καθημερινή» χαρακτηριστική είναι η υπέρσχυση του μεταναστευτικού πλαισίου της «κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης». Μέσω του οποίου, πραγματοποιείται προσπάθεια ώστε να γίνει κατανοητό το «βάρος-χρέος» που καλείται να αναλάβει η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής των μεταναστευτικών πληθυσμών. Η κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη μέσω της πλαισίωσης της εφημερίδας «Καθημερινή» διαμορφώνεται έχοντας δυο βασικά στοιχεία ως κύριο άξονα. Το πρώτο αφορά στην αυξανόμενη παρουσία μεταναστευτικών πληθυσμών στην Ελλάδα, παρουσιαζόμενη μέσω της μεμονωμένης αριθμητικής καταγραφής και το δεύτερο αφορά στην κατάσταση που δημιουργείται από την έλευση των μεταναστών στην ελληνική επικράτεια. Ειδικότερα, η προσοχή επικεντρώνεται στο ζήτημα της παραμονής τους στα hotspot και στην «αναστάτωση» που προκαλούν, συνυπολογίζοντας και την απουσία του κρατικού μηχανισμού για την διαχείριση του μεταναστευτικού πληθυσμού. Η εικόνα του μετανάστη διαμορφωμένη μέσω της πλαισίωσης της εφημερίδας «Καθημερινή» αποδίδεται με αρνητικό περιεχόμενο στην δημόσια σφαίρα. Τούτο συνάγεται από το γεγονός ότι η δημοσιογραφική κάλυψη εστιάζει στα άτομα -μετανάστες, στα οποία όμως αποδίδεται εξ ορισμού συγκεκριμένη ετεροκαθοριζόμενη ταυτότητα. Ειδικότερα, πρόκειται για μια

ταυτότητα, η οποία κινείται μεταξύ δυο αντιλήψεων. Η πρώτη υποστηρίζει ότι ο μετανάστης αποτελεί απειλή και κοινωνικό κίνδυνο και η δεύτερη ισχυρίζεται ότι πρόκειται για ένα προστιθέμενο επιβαρυντικό παράγοντα αποσταθεροποίησης της χώρας.

Η «Εφημερίδα των Συντακτών» αναδεικνύοντας συγκεκριμένες πτυχές της μετανάστευσης επιχειρεί να διαμορφώσει μέσω διαφορετικής κατεύθυνσης την εικόνα του μετανάστη. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην δημοσιογραφική κάλυψη της, το μεταναστευτικό ζήτημα πλαισιώνεται κυρίως μέσω της ανάδειξης της ευρωπαϊκής του διάστασης και δεν αντιμετωπίζεται ως εθνικό- με την στενή του όρου έννοια -φαινόμενο. Ειδησεογραφικά η συγκεκριμένη εφημερίδα επικεντρώνεται κυρίως σε δυο βασικούς άξονες, ο πρώτος αφορά στις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών και ο δεύτερος αναφέρεται στον ρόλο ευθύνης που αποδίδεται στον δυτικοευρωπαϊκό κόσμο (Ε.Ε.) σχετικά με την εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου. Ειδικότερα, η δημοσιογραφική της κάλυψη προχωρά σε εκτενή αναφορά σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών, εστιάζει συγκεκριμένα στις αντικειμενικές δυσκολίες που καλούνται ν' αντιμετωπίσουν οι μετανάστες που καταφθάνουν στην Ελλάδα το 2014 -2019. Οι συνθήκες χαρακτηρίζονται «δυσχερείς» διότι αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών, στις συνθήκες που επικρατούν στους χώρους διαμονής (hotspots) καθώς και στις αντικειμενικές δυσκολίες που καλούνται ν' αντιμετωπίσουν. Έπειτα, τα δημοσιεύματα της εφημερίδας επικεντρώνονται κυρίως στην ευρωπαϊκή διάσταση του φαινομένου, επισημαίνοντας τον ρόλο ευθύνης που έχουν οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προσοχή στρέφεται κυρίως στις αποφάσεις και ενέργειες των ευρωπαϊκών θεσμών καθώς και στα αποτελέσματα της ευρωπαϊκής πολιτικής για το μεταναστευτικό ζήτημα. Συνεπώς γίνεται αντιληπτό ότι, η «Εφημερίδα των Συντακτών» διαμορφώνει την εικόνα του μετανάστη σύμφωνα με την θεωρητική προσέγγιση, η οποία χαρακτηρίζει τους μετανάστες ως θύματα. Ωστόσο, τοποθετείται στο επίκεντρο ο ευρωπαϊκός χαρακτήρας που λαμβάνει η μετανάστευση ως φαινόμενο. Αντιστοίχως, καθίσταται σαφές ότι η ευθύνη για την διαχείριση και για την εξέλιξη του μετακυλύεται στα όργανα και στους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, η διευθέτηση και ο έλεγχος του αποτελούν υποχρέωση της. Εν προκειμένω, δεν αποδίδεται αρνητικό περιεχόμενο στην ταυτότητα του μετανάστη εφόσον συγκροτείται βάσει της αντίληψης περί ευρωπαϊκής διάστασης του διακυβεύματος.

Εν συνόλω, το μεταναστευτικό φαινόμενο, όπως είναι γνωστό, διαχρονικά αποτελεί πολιτικό και κοινωνικό διακύβευμα στην Ελλάδα. Πρέπει να σημειωθεί ως γενική παρατήρηση ότι, το ελληνικό κράτος βρίσκεται ενώπιον ενός γεγονότος, για την ρύθμιση του οποίου διαχρονικά αδιαφορούσε. Η μέριμνα του κράτους ως προς την δημιουργία θεσμικών διαδικασιών/λειτουργιών σχετικά με την μετανάστευση θα διευκόλυνε την διαχείριση των εκάστοτε αφίξεων των μεταναστευτικών πληθυσμών. Ωστόσο, οι πολιτικές για την μετανάστευση διαμορφώνονται ιστορικά έχοντας ως γνώμονα πρωτίστως τον περιορισμό των μεταναστευτικών αφίξεων και δευτερευόντως την ρύθμιση του ιδίου του ζητήματος. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποδίδουν στην δημόσια σφαίρα όχι μόνο την συνολική εικόνα του φαινομένου της μετανάστευσης αλλά επικεντρώνονται τις περισσότερες φορές στο μεταναστευτικό υποκείμενο (στο άτομο – μετανάστη).

Σχετικά με το δεύτερο ερώτημα : πως παρουσιάζεται συνολικά το μεταναστευτικό ζήτημα μέσω της ειδησεογραφικής πλαισίωσης- ποιο είδος πλαισίωσης κυριαρχεί, μπορούν να επισημανθούν τα εξής : Στην πορεία της ερευνητικής μελέτης έχουν παρουσιαστεί μέσω της λειτουργίας του μηχανισμού της πλαισίωσης διάφορα είδη, τα οποία εφαρμόζονται για να αποδώσουν την εικόνα του μετανάστη καθ' όλη την διάρκεια των επιλεγμένων ετών (από το 2014-2019). Ωστόσο, εντοπίστηκαν δυο κύρια μεταναστευτικά πλαίσια, τα οποία επικρατούν στο σύνολο της ερευνητικής μελέτης. Το πρώτο «φωτίζει» την εικόνα του μετανάστη μέσω ενός πρίσματος «κοινωνικής και οικονομικής επιβάρυνσης» που δύναται να φέρει στην ελληνική πραγματικότητα. Υπερασπιζόμενη την αντίληψη ότι η μετανάστευση αποτελεί «πρόβλημα» επιχειρείται η συγκρότηση της εικόνας του μετανάστη με αρνητικά φορτισμένους όρους. Δίνεται προτεραιότητα στις «επιπτώσεις» της μετανάστευσης, εκφραζόμενες στο πρόσωπο του μετανάστη, το οποίο καταγράφεται σαν υποκείμενο κοινωνικής και οικονομικής αποσταθεροποίησης. Εν συνεχεία, το δεύτερο πλαίσιο προσεγγίζει την συνθήκη που επικρατεί σχετικά με την μετανάστευση ως αποτέλεσμα διαχείρισης και ρύθμισης της κυβερνητικής πολιτικής. Τίθενται στο επίκεντρο οι πολιτικές ενέργειες και οι κυβερνητικές αποφάσεις, οι οποίες επιχειρούν να ελέγξουν το μεταναστευτικό φαινόμενο. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε η ανάδειξη της κυβερνητικής πτυχής του συγκεκριμένου ζητήματος μπορεί να λειτουργήσει συγχρόνως ως άσκηση κριτικής και απόδοση ευθύνης στις κυβερνητικές αποφάσεις αφενός για την εξέλιξη της

μετανάστευσης και αφετέρου για τον τρόπο που επιχειρείται να ρυθμιστεί το μεταναστευτικό ζήτημα.

Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, η προσέγγιση για το μεταναστευτικό φαινόμενο από την δεκαετία του 1990 και 2000 διαφοροποιείται και εστιάζει περισσότερο σε ζητήματα κοινωνικής – οικονομικής ένταξης των μεταναστών καθώς και σε ζητήματα που ανακύπτουν λόγω της ανάδυσης ρατσιστικών αντιλήψεων. Εμφανίζεται από αυτές τις δεκαετίες και ύστερα ο εννοιολογικός προσδιορισμός του «οικονομικού μετανάστη», στοιχείο το οποίο αποδεικνύει την σταδιακή αποσύνδεση του φαινομένου της μετανάστευσης από την έννοια της εγκληματικότητας. Ανεξαρτήτως της επικρατούσας αντίληψης για την μετανάστευση, πρέπει να σημειωθεί ότι για την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, η κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη συγκροτείται ως επί το πλείστον με αρνητικό πρόσημο και αποδίδεται στην δημόσια σφαίρα έχοντας λάβει μια αρνητική φόρτιση. Η συγκεκριμένη παρατήρηση μπορεί να αιτιολογηθεί αν κάποιος λάβει υπόψη την παραδοσιακή ταύτιση της μετανάστευσης με την έννοια της παραβατικότητας και με την καταρχήν ύπαρξη καθεστώτος μη νομιμότητας των μεταναστών που διαβιούν εντός ελληνικού κράτους. Αυτή η αντίληψη υποδαυλίζεται ιστορικά και από το τρόπο δράσης της ελληνικής κυβερνητικής πολιτικής, η οποία νοσηματοδοτεί την μετανάστευση σαν ένα αιφνίδιο γεγονός και την αντιμετωπίζει με όρους αναχαίτισης. Πρόκειται για μια κυβερνητική πρακτική, μέσω της οποίας διαιωνίζεται το καθεστώς μη νομιμότητας διαμονής στην Ελλάδα μεγάλου τμήματος του μεταναστευτικού πληθυσμού. Η πλαισίωση των μέσων ενημέρωσης διαμορφώνει την ταυτότητα του μετανάστη με διαφορετικούς όρους. Ορίζει τα στοιχεία που συγκροτούν την ταυτότητα του μετανάστη αρχικά αναφέροντας τον σαν εργασιακή απειλή, δευτερευόντως αποδίδοντας διάφορους χαρακτηρισμούς προσδιορίζοντας τον σαν «λαθρομετανάστη» και έπειτα προχωρώντας σε μια αντίληψη «κοινωνικού διακυβεύματος» της μετανάστευσης και του προσώπου. («οικονομικός μετανάστης»).

Καταληκτικά, επισημαίνεται ότι, η κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη αποδίδεται στο δημόσιο διάλογο έχοντας προσλάβει αρνητικό περιεχόμενο. Η ταυτότητα αυτή διαμορφώνεται εντός ενός ετεροκαθοριζόμενου πλαισίου, ελλείπει του λόγου των φορέων της μετανάστευσης, στοιχείο το οποίο δημιουργεί μια μορφή καταστατικής ανισότητας. Οι φορείς της μετανάστευσης δεν συμμετέχουν στην διαδικασία συγκρότησης της ταυτότητας τους. Ωστόσο, καθίσταται σαφές ότι στον

δημόσιο διάλογο το ζήτημα της μετανάστευσης έχει μετατεθεί από την ιστορικά απολυτή σύνδεση του με το φαινόμενο της εγκληματικότητας, σ' ένα διαφορετικό πεδίο. Επί της ουσίας, επιχειρείται στην δημόσια σφαίρα, η ανάδειξη της κύριας εννοιολογικής προσέγγισης για τον ορισμό του μετανάστη, η οποία βασίζεται πρωτίστως στην έννοια της οικονομικής μετανάστευσης, ως έννοια γένους του φαινομένου. Επιπλέον, εντός της ίδιας κατεύθυνσης, δημιουργούνται διεθνώς πρωτοβουλίες που εστιάζουν στην ανατροπή της αντίληψης ότι η μετανάστευση αποτελεί κατεξοχήν παραβατικό φαινόμενο. Οι διεθνείς θεσμοί, επιτελούν σημαντικό έργο εστιάζοντας στην πληροφόρηση και στην ευαισθητοποίηση της παγκόσμιας κοινότητας σε θέματα μετανάστευσης. Η Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) για τους πρόσφυγες χαράζει μια συγκεκριμένη πολιτική κατεύθυνση. Εστιασμένη στον περιορισμό του μισαλλόδοξου και ξενοφοβικού λόγου, «ρητορική μίσους», διαμορφώνοντας νέες εννοιολογικές προσεγγίσεις και ορισμούς για το μεταναστευτικό φαινόμενο αλλά και για τα άτομα μετανάστες. (όπως το γλωσσάρι του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης). Ενός μέρους των πρωτοβουλιών αυτών έχει στόχο την διαμόρφωση ενός δόκιμου λεξιλογίου για τα θέματα της μετανάστευσης διότι η κοινωνική αναπαράσταση του μετανάστη διαμορφώνεται όχι μόνο από το νοηματικό περιεχόμενο που εκείνη φέρει αλλά και από τον λεξιλογικό τρόπο απόδοσης της στον δημόσιο διάλογο. Οι πρωτοβουλίες που χαράσσονται εν γένει για την εκ νέου διαμόρφωση του τρόπου προσέγγισης του φαινομένου της μετανάστευσης, συγκροτούνται βάσει της αντίληψης, που υποστηρίζει ότι αν αλλάξουμε τον τρόπο με τον οποίο πράττουμε και εκφραζόμαστε μπορούμε και αλλάξουμε την οπτική που αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα.

Αντί Επιλόγου

Η συγκεκριμένη έρευνα επιχείρησε να συλλέξει από δυο εφημερίδες τα πρωτοσέλιδα θέματα που αφορούσαν στο μεταναστευτικό ζήτημα, έχοντας ως σκοπό να παρουσιάσει την πλαισίωση που επιλέγουν τα έντυπα για την μετανάστευση, και κατ' επέκτασιν να εντοπίσει τον τρόπο με τον οποίον η μετανάστευση αποδίδεται στην κοινωνική πραγματικότητα.

Τα μεταναστευτικά πλαίσια που προκύπτουν από την έρευνα στο σύνολο της συντάσσονται ως ένα βαθμό μ' εκείνα που αναφέρονται στην βιβλιογραφία. Ειδικότερα, σύμφωνα με την έρευνα για την μεταναστευτική πλαισίωση των Μ.Μ.Ε. στο Ηνωμένο Βασίλειο των Philo, Briant και Donald, εντοπίζονται οκτώ μεταναστευτικά πλαίσια που αναδεικνύονται μελετώντας την παρουσίαση της μετανάστευσης από τον τύπο. Εν προκειμένω, στην πορεία της έρευνας εντοπίζονται πέντε από τα οκτώ μεταναστευτικά πλαίσια με την μεγαλύτερη παρουσία. («πλαίσιο προσδιορισμού ιδιότητας/ταυτότητας», «πλαίσιο αριθμητικής καταγραφής», «πλαίσιο κοινωνικής – οικονομικής επιβάρυνσης», «πλαίσιο συνθηκών των μεταναστών (δυσχερούς διαβίωσης)» και «πλαίσιο απόδοσης ευθύνης»). Καταγράφονται προφανώς και συμπληρωματικά πλαίσια, ωστόσο δεν διατηρούν στην πορεία της μελέτης σημαντική παρουσία.

Ειδικότερα, μέσω της έντονης παρουσίας των πλαισίων που αναφέρθηκαν στην συγκεκριμένη έρευνα, επιβεβαιώνεται η θεωρητική προσέγγιση για τα πλαίσια που εντοπίζει κάνεις όταν αποφασίσει να μελετήσει τον τρόπο παρουσίασης της μετανάστευσης από τα μέσα ενημέρωσης. Διαπιστώνουμε ακόμη ότι είναι παρών ο διαχωρισμός αναμεσά στην γενική μεταναστευτική προσέγγιση που παρουσιάζει τους μετανάστες ως εισβολείς και σ' εκείνη που τους παρουσιάζει ως θύματα. Όπως έχει αναφερθεί, σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι το «πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής» που εντοπίζεται στην συγκεκριμένη μελέτη λειτουργεί με διττό τρόπο, προσεγγίζοντας και το «πλαίσιο απόδοσης ευθύνης». Γενικότερα, αντιλαμβανόμαστε ότι στο σύνολο της συγκεκριμένης έρευνας, αναδεικνύονται και υπερισχύουν τα μεταναστευτικά πλαίσια, τα οποία παρουσιάζουν τους μετανάστες ως εισβολείς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την επικράτηση της συγκεκριμένης μεταναστευτικής θεώρησης αρχικά είναι η παρουσία σχεδόν όλων των μεταναστευτικών πλαισίων που αντιμετωπίζουν και αναδεικνύουν το ζήτημα της

μετανάστευσης με όρους εισβολής. Επιπλέον, τούτο αποδεικνύεται από την απουσία του «πλαισίου της θετικής οικονομικής - πολιτιστικής συνέπειας» στο σύνολο της μελέτης, το οποίο επικεντρώνεται στις θετικές συνέπειες της μετανάστευσης ως προς την εθνική οικονομία και τον πολιτισμό. Λαμβάνοντας υπόψη την κυριαρχία της συγκεκριμένης μεταναστευτικής προσέγγισης περί εισβολής των μεταναστών, καθίσταται σαφές ότι η ταυτότητα που περιβάλλει τον μετανάστη καθώς και η κοινωνική αναπαράσταση του προσλαμβάνουν αρνητικό περιεχόμενο.

Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, αναφερθήκαμε στην έννοια της πλαισίωσης και μεταξύ άλλων στην σημασιοδοτική λειτουργία που εκείνη δύναται να φέρει. Ειδικότερα, η πολιτική της σημασιοδότησης των διακυβευμάτων αποτελεί μια άκρως σημαντική πτυχή της πλαισίωσης, διότι προκρίνοντας μια συγκεκριμένη πτυχή ενός διακυβέματος στον δημόσιο διάλογο, υποδεικνύεται *a priori* και η κατεύθυνση/ο τρόπος διαχείρισης -ρύθμισης του. Επί παραδείγματι, όταν νοσηματοδοτείται το μεταναστευτικό ζήτημα με όρους «προβλήματος/κοινωνικής αναταραχής», η ταυτότητα των μεταναστών φέρει εκ προοιμίου αρνητικό περιεχόμενο και επιπλέον υποδεικνύεται ένας τρόπος επίλυσης της «προβληματικής κατάστασης» με όρους αναχαίτισης, επαναπροώθησης και απομάκρυνσης των μεταναστών - προσφύγων από την ελληνική επικράτεια. Συνεπώς, η διαπίστωση ότι υπερισχύει η προσέγγιση και ανάδειξη του μεταναστευτικού ζητήματος με όρους εισβολής, θα πρέπει να μας προβληματίσει έντονα, διότι δεχόμαστε, εκ προοιμίου, την αντίληψη ότι η μετανάστευση αποτελεί «πρόβλημα» και όχι διαχρονικό παγκόσμιο φαινόμενο. Επί της ουσίας, αν προσεγγίζουμε το μεταναστευτικό ζήτημα βάσει της αντίληψης του «προβλήματος» αντιλαμβανόμαστε ότι πρωτίστως συμβάλλουμε, αν όχι στην ενδυνάμωση αλλά στην διατήρηση των ξενοφοβικών απόψεων, οι οποίες καταλαμβάνουν σημαντική θέση στο δημόσιο διάλογο. Επιπλέον, δημιουργούμε ένα πολιτικό πεδίο επικοινωνίας, εντός του οποίου δίνεται η δυνατότητα ν' αρθρωθούν επισήμως και οι ξενοφοβικές - ακροδεξιές αντιλήψεις για την μετανάστευση καθώς και να συγκροτηθούν ως «πολιτικές για την αντιμετώπιση της μετανάστευσης» αξιώνοντας μάλιστα θεσμική εφαρμογή στην κοινωνική -πολιτική πραγματικότητα. Γεγονός, το οποίο θα πρέπει να μας ανησυχήσει, εφόσον μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η μετανάστευση αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο πρέπει να διαχειριστεί με όρους σεβασμού προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Εν κατακλείδι, μελετώντας το φαινόμενο της μετανάστευσης και την πλαισίωση του από τα συγκεκριμένα μέσα ενημέρωσης, ωφέλιμο είναι να

επισημάνουμε δυο καίρια σημεία που έχουν αναφερθεί και προκύπτει από την ανάλυση της έρευνας. Θεωρούμε ότι, οι κάτωθι παρατηρήσεις αποτελούν τις κύριες παραμέτρους, που επηρεάζουν τον τρόπο με οποίος παρουσιάζεται και πλαισιώνεται το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Θα μπορούσαμε να δηλώσουμε ότι λειτουργούν σαν «φίλτρα», μέσω των οποίων γίνεται η δημόσια ανάγνωση του φαινομένου της μετανάστευσης στην Ελλάδα. Πρώτη βασική παράμετρος για την πλαισίωση της μετανάστευσης αποτελεί, η επιλογή της εννοιολόγησης της μετανάστευσης ως «κοινωνικού προβλήματος» και όχι ως ενός αέναου παγκόσμιου κοινωνικού φαινομένου. Έχουν αναλυθεί ανωτέρω οι λόγοι για τους οποίους πραγματοποιείται αυτή η σύνδεση μεταξύ των εννοιών «προβλήματος» και «μετανάστευσης». Δεύτερη βασική παράμετρο, η οποία εστιάζει στο πρόσωπο του μετανάστη, αποτελεί η ετεροκαθοριζόμενη συγκρότηση της ταυτότητας του. Όπως έχουμε επισημανθεί, σε ελάχιστες περιπτώσεις στα μέσα ενημέρωσης, οι φορείς της μετανάστευσης έχουν την δυνατότητα να συμμετάσχουν ενεργά και δημόσια στην διαδικασία συγκρότησης της ταυτότητας τους.

Οι συγκεκριμένες παράμετροι καθορίζουν διαχρονικά την ανάγνωση και απόδοση του μεταναστευτικού φαινομένου στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα. Πρόκειται για μια διαπίστωση, η οποία πρέπει να μας ανησυχεί και να μας προβληματίζει, εφόσον μπορούμε να συνομολογήσουμε ότι, η μετανάστευση συνιστά παγκόσμιο διαχρονικό φαινόμενο και ότι συνθήκη *sine qua non* αποτελεί ο αυτοκαθορισμός της ταυτότητας των μεταναστών. Άλλωστε, ο διάλογος για την συγκρότηση και διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου ως ενός κοινωνικού ζητήματος αποτελεί εκτός των άλλων και δείγμα για το επίπεδο ποιότητας της δημοκρατίας των κρατών, εν προκειμένω της Ευρώπης και ιδιαιτέρως των «χωρών υποδοχής» μεταναστευτικών πληθυσμών μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσή

Βαμβακάς, Β., *Η συγκρότηση της ετερότητας από τη δημόσια σφαίρα κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης: Μια γενεαλογία των δημοσιογραφικών και κινηματογραφικών αναπαραστάσεων για το έγκλημα και τη μετανάστευση.*, Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, 2000, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ)

Καψάλης Α., *Μετανάστευση και εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα*, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, 2017, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Κουντούρη Φ., *Ο Μετανάστης στον Ελληνικό Τύπο : 1950-2005*, (2008), 2015, Εθνικό Ίδρυμα Κοινωνικών Ερευνών.

Κουντούρη Φ., *Τα δημόσια προβλήματα στην πολιτική ατζέντα, θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*, 2015, ΣΕΑΒ, Αθήνα.

Κουντούρη Φ., *Ο οικονομικός μετανάστης στην πολιτική ατζέντα: η δημόσια συγκρότηση του μεταναστευτικού ζητήματος στη μεταπολίτευση, Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών Α' /2009 128, 2016*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Μαρβάκης Α., Παρσάνογλου Δ., Παύλου Μ., *Μετανάστες στην Ελλάδα*, (2001), 2009, Ελληνικά Γράμματα.

Παπαστεργίου Β., Τάκου Ε., *Η μετανάστευση στην Ελλάδα, Έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες*, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, 2013, Αθήνα/Βρυξέλλες

Σιδηρόπουλος Γ., *Η μετανάστευση που την έλεγαν προσφυγική κρίση*, Civitas Gentium, Vol 7, No 2, (2019), Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σελ. 79-104.

Σπυροπούλου Ν., *Γυναικεία μετανάστευση στην Ελλάδα: Οδικός χάρτης πολιτικών κοινωνικής ένταξης*, 2014, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Τριανταφυλλίδου Α., Μαρούκης Θ., *Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα*, Εκδόσεις Κριτική, 2010.

Χριστόπουλος Δ., *Ιδιότητα του Πολίτη, Πολιτικός λόγος, ιστορία και κανόνες σε συγκριτικές*

προοπτικές, (2012), Εκδόσεις Πατάκη.

Ξενόγλωσση

An S.K. *, Gower K., « How do the news media frame crises? A content analysis of crisis news coverage», *Public Relations Review* 35, (2009), *Public Relations Review*

Brüggemann M., Humprecht E., Nielsen R. K., Kari Karppinen K., Cornia A., Esser F., «How debates on the state of the press are shaped in Finland, France, Germany, Italy, United Kingdom and United States, Framing the Newspaper Crisis», *Journalism Studies*, Vol. 17, No. 5, (2016), Taylor & Francis, p. 533–551

Christopoulos D. , ”An unexpected reform in the maelstrom of the crisis: Greek nationality in the times of the memoranda (2010–2015)”, *Changing Landscapes of Urban Citizenship: Southern Europe in Times of Crisis*, *Citizenship Studies*, Vol 21, (2017), Routledge, p. 483-494

De Cock R., Sundin E., Mistiaen V., *Images of Immigrants and Refugees in Western Europe*, (2019), Leuven University Press

Guzman L. A., *Journalism & Mass Communication Quarterly*, (2015), Northern Illinois University

Harris T. C., Gruenewald J., «News Media Trends in the Framing of Immigration and Crime, 1990–2013», *Social Problems*, Vol. 67, No. 3 (2020), Oxford University Press, p. 452-470

Joris W., Haenens L., Van Gorp B., Mertens S., «The refugee crisis in Europe: a frame analysis of European newspapers», *Migrants, Refugees and the Media. The New Reality of Open Societies*, Routledge, 2018, p. 59-80

Lams L., «Chapter 5, Agency and Power in the Dutch-Language News Coverage of the Summer 2015 Refugee Situation in Europe: A Transitivity Analysis of Semantic Roles», *Images of Immigrants and Refugees in Western Europe*, Leuven University Press, (2019), p.85-99.

Lawlor A., «Framing Immigration in the Canadian and British News Media», *Canadian Journal of Political Science, Revue canadienne de science politique*, Vol.48, No. 2 (2015), Canadian Political Science Association and the Société québécoise de science politique, p. 329-355

Nelson T. E., Oxley Z., Clawson R. A., «Toward a Psychology of Framing Effects», *Political Behavior*, Vol. 19, No. 3 (Sep., 1997)

Nelson T. E., Oxley Z., Clawson R. A., «Media Framing of a Civil Liberties Conflict and Its Effect on Tolerance», *The American Political Science Review*, Vol. 91, No. 3 (Sep., 1997).

Pan Z., Kosicki M. G., «Framing Analysis: An Approach to News Discourse», *Political Communication*, Volume 10, Routledge (1993)p. 55-75

Patterson E. T., «The News Media: An Effective Political Actor?» , *Political Communication*, Harvard University (1997), p. 445-455

Philo G., Briant E., Donald P., «Media Content: Press and TV Samples, 2006», *Bad News for Refugees*, Pluto Press, (2013), p. 50-86\

Philo G., Briant E., Donald P., ««Methods, Explanations and Perspectives on Asylum»», *Bad News for Refugees*, Pluto Press, (2013), p. 29-49

Semetko H. A. Valkenburg P. M. ,«Framing European Politics : A Content Analysis of Press and Tevelision News», (2000) *Journal of Communication*, International Communication Association.

UNHCR, «Forced Displacement in 2019», *Global Trends*, σελ. 1-84